

Jacek Sierak, Anna Karasek, Oleksandr Korniienko,
Anna Godlewska, Albina Łubian, Marcin Siennicki
Agnieszka Boczkowska, Angelika Kucyk

EFEKTY WYKORZYSTANIA DOTACJI UNIJNYCH W RAMACH REGIONALNYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH W LATACH 2007–2013

Cz. 2

Województwa Polski Wschodniej i Centralnej

Efekty wykorzystania dotacji unijnych
w ramach
Regionalnych Programów Operacyjnych
w latach 2007–2013

Cz. 2

Województwa Polski Wschodniej i Centralnej

Jacek Sierak, Anna Karasek, Oleksadr Korniienko,
Anna Godlewska, Albina Łubian, Marcin Sienicki,
Agnieszka Boczkowska, Angelika Kucyk

Efekty wykorzystania dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w latach 2007–2013

Cz. 2

Województwa Polski Wschodniej i Centralnej

OFICyna WYDAWNICZA
UCZELNI ŁAZARSKIEGO

Warszawa 2016

Recenzenci
Dr Łukasz Konopielko
Prof. dr hab. Zbigniew Grzymała

Korekta
Halina Maczunder

Projekt okładki
Agnieszka Miłaszewicz

Redaktor prowadzący
Ewa Komendowska

© Copyright by Uczelnia Łazarskiego
Warszawa 2016

ISBN 978-83-64054-66-2
ISBN 978-83-64054-74-7 (cz. 2)

Katalogowanie w procesie wydawniczym / Cataloguing-in-publication

Efekty wykorzystania dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w latach 2007–2013. Cz. 2, Województwa Polski Wschodniej i Centralnej / Jacek Sierak, Anna Karasek, Angelika Kucyk, Oleksandr Korniienko, Marcin Sienicki, Anna Godlewska, Agnieszka Boczkowska, Albina Łubian

Warszawa : Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, 2016, 150 s.

ISBN 978-83-64054-66-2

ISBN 978-83-64054-74-7 (cz. 2)

Słowa kluczowe: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego; fundusze Unii Europejskiej – wykorzystanie; fundusze Unii Europejskiej – zarządzanie; Regionalne Programy Operacyjne
KBK: HF1532.935.P739 S571 2016 t.2

Ark. wyd. 10,5

Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego
02-662 Warszawa, ul. Świeradowska 43
tel. 22 54-35-450
www.lazarski.pl
wydawnictwo@lazarski.edu.pl

Opracowanie komputerowe, druk i oprawa:
Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 22 635 03 01, 22 635 17 85
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
1. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie łódzkim	9
2. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie warmińsko-mazurskim	29
3. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie podkarpackim	47
4. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie podlaskim	61
5. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie mazowieckim	78
6. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie lubelskim	94
7. Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie świętokrzyskim . . .	110
8. Wykorzystanie funduszy unijnych przez jednostkę samorządu na przykładzie Miasta i Gminy Pilawa	128
Zakończenie.....	145
Informacja o autorach.....	148

Wstęp

Z przyjemnością oddajemy do rąk Czytelników monografię przygotowaną przez studentów Uczelni Łazarskiego. Jest ona efektem całorocznych prac badawczych realizowanych w ramach działalności dwóch Studenckich Kół Naukowych: *Finansów publicznych* i *Finansowania projektów unijnych*, których opiekunem naukowym był dr Jacek Sierak.

Jednym z celów kształcenia jest inspirowanie studentów do pracy badawczej i twórczej. Taką możliwość daje im praca w Kołach Naukowych. Prowadząc badania i analizy, łącząc wiedzę teoretyczną z praktyką, studenci wzbogacają efekty kształcenia zarówno w zakresie wiedzy, umiejętności, jak i kompetencji społecznych. Dodatkowo poprzez publikowanie swoich prac naukowych mają możliwość prezentacji i wymiany myśli, a także zdobywania nowych doświadczeń zgodnie z kierunkami zainteresowań.

Wspólne opublikowanie wyników prac studentów ma również za zadanie wspieranie procesu kształcenia oraz integrację środowiska.

Przedmiotem niniejszej publikacji jest ocena wykorzystania funduszy w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w unijnej perspektywie finansowej obejmującej lata 2007–2013. Część II dotyczy siedmiu województw zlokalizowanych we wschodnich i centralnych województwach Polski oraz (jako studium przypadku) Miasta i Gminy Pilawa. Autorzy monografii dokonali analizy sprawozdań finansowych i rzeczowych, zbadali efekty wykorzystania środków unijnych w tych regionach, poszukiwali najważniejszych i tych mniej ważnych projektów, zastanawiając się, czy dzięki wsparciu unijnemu nastąpił wzrost konkurencyjności polskich regionów.

W trakcie całorocznej pracy wymienionych kół naukowych zebrano obszerny materiał badawczy – obejmujący dziewięć lat wydatkowania środków. Analizowano zakres ogłaszanych konkursów, planowane przedsięwzięcia inwestycyjne,

wreszcie oddawane do użytkowania obiekty, sieci i urządzenia mające poprawiać jakość życia mieszkańców i warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

Analiza tak obszernego materiału była dużym wyzwaniem i trudnym zadaniem dla grupy zaangażowanej w prace młodych badaczy, studentów Uczelni Łazarzskiego oraz współpracujących przy projekcie praktyków. Efektem tej działalności naukowej jest niniejsza publikacja.

Zakres tematyczny monografii obejmuje ocenę wykorzystania funduszy unijnych w poszczególnych województwach oraz w Mieście i Gminie Pilawa. W każdym z rozdziałów dokonano oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego analizowanego regionu, omówiono założenia Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO), wielkość zaangażowanych w ich ramach środków oraz wybrane efekty zrealizowanych zadań.

Na publikację składa się osiem recenzowanych rozdziałów. Ich Autorami są studenci Uczelni Łazarzskiego: Anna Karasek, Angelika Kucyk, Oleksandr Korniienko, Marcin Sienicki, Anna Godlewska, Agnieszka Boczkowska oraz zaproszona do współpracy przy projekcie przedstawicielka praktyki samorządowej – Burmistrz Miasta i Gminy Pilawa Albina Łubian.

Mamy nadzieję, że publikacja spotka się z akceptacją i uznaniem oraz stanie się źródłem intelektualnej inspiracji i zachętą do przygotowania kolejnych publikacji.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie łódzkim

1. Ogólna charakterystyka województwa łódzkiego

Województwo łódzkie położone jest w centralnej części Polski i zajmuje obszar o powierzchni 18 218,95 km²¹. Sąsiaduje z województwami: wielkopolskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim, świętokrzyskim, śląskim i opolskim. Stolicą i ośrodkiem administracyjnym województwa łódzkiego jest trzecie pod względem wielkości miasto w Polsce – Łódź. Administracyjnie województwo łódzkie dzieli się na: 21 powiatów, 18 gmin miejskich, 26 gmin miejsko-wiejskich oraz 133 gmin wiejskich.

Region Łódzki, a w szczególności Miasto Łódź zapewnia szeroki dostęp do placówek edukacyjnych, zdrowotnych i kulturalnych. Na terenie Łodzi funkcjonuje ponad 20 szkół wyższych oraz powyżej 30 placówek zdrowotnych i kulturalnych. Łódź jest siedzibą licznych placówek kulturalnych, począwszy od Filharmonii Łódzkiej po liczne kina, muzea i teatry. Łódź znana jest również, jako miasto łączące w ramach swojej historii kultury: rosyjską, niemiecką, żydowską i polską. W województwie łódzkim mieści się jedna z 14 specjalnych stref ekonomicznych w Polsce – Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Jest to część kraju, w której działalność gospodarcza może być prowadzona na preferencyjnych warunkach np. oferując przedsiębiorstwom ulgi podatkowe.

Województwo łódzkie w 2014 roku zamieszkiwało 2504,1 tys. mieszkańców, z czego 52,3% stanowiły kobiety, a 47,7% mężczyźni. 63,2% ogółu ludności stanowiła ludność mieszkająca w miastach. W roku 2014 woj. łódzkie odnotowało ujemny przyrost naturalny wynoszący -7023. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -2,8 na 1000 mieszkańców łódzkiego. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,76 i jest znacznie mniejszy od średniej dla całego kraju.

¹ Wszystkie dane liczbowe zawarte w rozdziale pochodzą z Portalu Informacyjnego Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl.

W 2014 roku łódzkie cechowała następująca struktura wieku: wiek przedprodukcyjny 16,9% osób, produkcyjny 61,9% i poprodukcyjny 21,2%. Największą część ludności stanowią osoby w wieku produkcyjnym, lecz na przestrzeni kilku ostatnich lat można zauważyć tendencję spadkową, co przy malejącej liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym oraz rosnącej – w wieku poprodukcyjnym – prowadzi do starzenia się społeczeństwa.

W regionie rozwijają się zakorzenione historycznie tradycyjne branże przemysłowe jak energetyka, włókiennictwo, branża ceramiczno-budowlana, produkcja mebli, przemysł rolno-spożywczy, branża medyczna i farmaceutyczna. Poza tradycyjnymi usługami, także nowoczesne, jak logistyczno-magazynowe. Istotny potencjał stanowią również branże informatyczna, telekomunikacyjna, AGD, a także rolnictwo i turystyka. Do jednej z najbardziej dynamicznie rozwijających się technologii w regionie należy biotechnologia wspierana przez realizację projektów badawczo-rozwojowych, wykształcone zasoby ludzkie, tworzoną infrastrukturę badawczą (laboratoria). Ponadto prężnie rozwijają się takie technologie jak nanotechnologia, technologie materiałów funkcjonalnych, nowoczesne wzornictwo, technologie informatyczne.

W porównaniu do innych regionów, województwo łódzkie jest stosunkowo dobrze rozwinięte gospodarczo. W 2013 produkt krajowy brutto woj. łódzkiego wynosił 101 032 mln PLN, co stanowiło 6,1% PKB Polski. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wynosił 40 127 PLN (93,3% średniej krajowej), co plasowało łódzkie na 6 miejscu względem innych województw.

W systemie REGON w 2014 r. zarejestrowanych było 239 578 podmiotów gospodarki narodowej, tj. o 1284 mniej niż w 2007 r. Większość z nich zlokalizowana była w stolicy województwa. W 2013 r. to w Łodzi znajdowało się 38,2% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie województwa łódzkiego. Wśród przedsiębiorstw funkcjonujących w województwie łódzkim, według ich formy organizacyjno-prawnej, dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Przedsiębiorstwa tego typu w roku 2014 stanowiły 75% ogółu przedsiębiorstw. Jeśli chodzi o pozostałe podmioty, to znakomitą większość stanowią spółki cywilne oraz w dalszej kolejności spółki prawa handlowego².

We wszystkich podregionach województwa, podobnie jak w Polsce ogółem dominuje sektor usługowy. Jego udział w ogólnej liczbie podmiotów w każdym podregionie przekracza 70% (najwyższy w Łodzi 79,5%). Drugą ważną branżą na terenie województwa łódzkiego jest przemysł i budownictwo. Udział tego sektora w ogólnej liczbie podmiotów na terenie poszczególnych podregionów wahał się od 20,1% w Łodzi do 26,7% w podregionie łódzkim. Udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w poszczególnych podregionach województwa łódzkiego jest

² www.obserwatorium.wup.lodz.pl, dostęp: 5.04.2016.

niewielki. Najwyższym udziałem tego sektora charakteryzowały się podregiony: skierniewicki (4%) i sieradzki (3,1%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie mieszkańca woj. łódzkiego w 2014 roku wynosiło 3419,12 PLN, co lokowało je na 8. miejscu względem wszystkich województw. W tym samym roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie wzrosła w porównaniu do roku 2007 i wynosiła 126,2 tys. mieszkańców, co stanowi stopę bezrobocia na poziomie 11,8% (z 11,2% w roku 2007). Stopa bezrobocia wśród kobiet w 2014 wynosiła 12,3%, wśród mężczyzn 11,4%. Wskaźnik zatrudnienia w badanym okresie spadł z 64,6% w 2007 do 52,8% w 2014 23,8%.

Na obszarach, gdzie dominuje działalność rolnicza, ze względu na specyfikę tego rodzaju działalności (związaną z jej sezonowością) pracownicy są zatrudniani na krótki okres, a wypłacane im wynagrodzenia są niskie. To nie sprzyja stabilizacji finansowej pracowników, lecz stanowi bodziec do podejmowania pracy nierejestrowanej.

Infrastruktura komunalna w najszerszym jej rozumieniu jest jednym z podstawowych atrybutów miasta, gminy czy całego województwa, decydującym z jednej strony o standardach życia społeczeństwa, z drugiej zaś warunkującym rozwój gospodarki lokalnej. Pojęciem infrastruktury objęte są m.in.: systemy (zaopatrzenia w wodę, gaz, odbioru ścieków). Na przestrzeni ostatnich lat zarówno w całej Polsce jak i województwie łódzkim zaobserwowano znaczny wzrost inwestycji w obszarze infrastruktury techniczno-sanitarnej. W latach 2005–2014 długość sieci wodociągowej zwiększyła się o 2035,6 km, w tym 1470 km sieci wybudowano na obszarach wiejskich. W analizowanych latach wzrósł również odsetek ludności korzystającej z wodociągów z 88,8% do 94,1% ludności ogółem, na obszarach wiejskich ten wzrost nastąpił z 79% do 92,4%.

W 2014 sieć kanalizacyjna była prawie czterokrotnie krótsza od sieci wodociągowej i wyniosła 6202,7 km. W stosunku do 2005 roku długość wybudowanej lub przebudowanej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 2536,2 km powodując tym samym wzrost liczby ludności z niej korzystającej. Nastąpił wzrost z 57,4% do 62,6% ogółu ludności województwa łódzkiego.

W 2014 roku sieć gazowa w województwie wynosiła 4265,5 km i była o 971 km dłuższa niż w roku 2005. W miastach znajduje się 2739,0 km sieci gazowej, a na obszarach wiejskich 1526,5 km.

Atutem województwa jest jego położenie na przecięciu dwóch z czterech funkcjonujących na obszarze Polski paneuropejskich korytarzy transportowych oraz planowane utworzenie Centralnego Węzła Komunikacyjnego. W ostatnich latach zrealizowano kilka inwestycji drogowych takich jak:

- Autostrada A-2 (Poznań – Warszawa);
- Autostrada A-1 (Stryków – Kowal, Tuszyn – Piotrków Tryb.);
- Droga ekspresowa S-8 (Piotrków Tryb. – Warszawa);
- Droga ekspresowa S-14 (DK1 – węzeł „Lublinek”).

Województwo jest stosunkowo dobrze wyposażone w drogi publiczne, wg stanu na 2014 rok posiadało 19 940 km dróg o twardej nawierzchni, w tym 18 338 km o powierzchni ulepszonej (dla porównania województwo opolskie odpowiednio 8384 km, 7816 km; śląskie 21 780 km, 20 250 km). Wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej wyniósł w 2011 r. 108,5 km/100 km². Stan techniczny dróg stale się poprawia, ale wymaga jeszcze znacznej modernizacji.

Jeśli chodzi o stan infrastruktury kolejowej, to nie wygląda ona korzystnie. Niski poziom wykorzystania linii kolejowych oraz zły stan techniczny i niekorzystny układ krajowej sieci kolejowej wpływa na złą jakość połączeń Łodzi z innymi dużymi ośrodkami. Województwo charakteryzuje się słabo rozwiniętą siecią kolejową – na 100 km² przypada zaledwie 5,8 km linii (przy średniej dla całej Polski 6,2 km) – oraz niskimi parametrami technicznymi większości linii kolejowych.

2. Środki unijne dla województwa łódzkiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013 (RPO WŁ) jest dokumentem, który służył do realizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007–2020. Jednym ze źródeł jego finansowania były środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. SRWŁ to dokument operacyjny, określający główne kierunki rozwoju województwa, które prowadzić miały do poprawy jego konkurencyjności gospodarczej. Głównym celem strategicznym realizowanym w ramach RPO WŁ była integracja regionu łódzkiego z europejską i globalną przestrzenią społeczno-gospodarczą, jako środkowo-europejskiego centrum rozwoju, sprzyjającego zamieszkaniu i gospodarce oraz dążącego do budowy wewnętrznej spójności przy zachowaniu różnorodności jego miejsc³. Główne obszary wsparcia, przedstawione są w osiach priorytetowych Programu:

- Oś priorytetowa I: *Infrastruktura transportowa*, gdzie celem szczegółowym jest poprawa dostępności komunikacyjnej województwa;
- Oś priorytetowa II: *Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, gdzie celem szczegółowym jest poprawa stanu środowiska naturalnego i bezpieczeństwa energetycznego;
- Oś priorytetowa III: *Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość*, gdzie celem szczegółowym jest rozwój innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki w województwie;
- Oś priorytetowa IV: *Spółeczeństwo informacyjne*, gdzie celem szczegółowym jest rozwój społeczeństwa informacyjnego;

³J. Sierak, *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.

- Oś priorytetowa V: *Infrastruktura społeczna*, gdzie celem szczegółowym jest zapewnienie dogodnych warunków rozwoju zasobów ludzkich;
- Oś priorytetowa VI: *Odnowa obszarów miejskich*, gdzie celem szczegółowym jest ożywienie gospodarcze i społeczne na terenach zdegradowanych w obszarach miejskich;
- Oś priorytetowa VII: *Pomoc techniczna*, gdzie celem szczegółowym jest zwiększanie zdolności absorpcji środków Unii Europejskiej w ramach RPO WŁ⁴.

Cele poszczególnych osi realizowane były przy pomocy projektów finansowanych w ramach działań odpowiadających poszczególnym osiom.

Pozytywnie ocenę formalną przeszło 4148 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 1762,54 mln EUR. Do dofinansowania Zarząd Województwa Łódzkiego (ZWŁ) zatwierdził 2626 projektów o wartości dofinansowania w wysokości 1332,65 mln EUR oraz podpisał 2400 umów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 1034,80 mln EUR. Wśród realizowanych projektów 1864 prowadzone były na obszarach miejskich, a 529 na terenach wiejskich. Taki właśnie rozkład wynika ze zurbanizowanego charakteru województwa łódzkiego. Pod względem wartości dofinansowania przeważały projekty realizowane na obszarze miejskim, wartość tych projektów była trzykrotnie większa.

Liderem pod względem wartości dofinansowania jak i liczby projektów była Łódź – miasto na prawach powiatu. Do końca 2014 beneficjenci realizujący na jego terenie projekty podpisali 941 umowę na kwotę 313,05 mln EUR.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności, pod względem liczby zrealizowanych projektów dominowała działalność związana z przetwórstwem przemysłowym. Realizowano 704 projekty na kwotę 82,73 mln EUR, co stanowi 26% wszystkich zaangażowanych środków⁵.

Drugim głównym rodzajem realizowanych zadań były usługi, obejmujące 625 projektów przy wsparciu 207,07 mln EUR. Dominowała działalność związana z pozostałymi usługami opartymi na wiedzy (340 projektów). Stosunkowo mniej (75 projektów) realizowano w ramach działalności związanej z usługami wysokiej technologii.

Trzecie miejsce przypada na działalność związaną z budownictwem, w ramach której zrealizowanych zostało 86 projektów na kwotę wsparcia 6,66 mln EUR.

Głównymi odbiorcami wsparcia z EFRR w ramach RPO WŁ (zgodnie z podziałem form prawnych: przedsiębiorstwa, uczelnie i jednostki naukowe, organizacje non profit, jednostki samorządu terytorialnego, organy władzy i administracji

⁴ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013, Łódź 2011.

⁵ Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013 za rok 2014, Łódź 2015.

rządowej oraz inne) zarówno pod względem liczby jak i wartości podpisanych umów były przedsiębiorstwa oraz jednostki samorządu terytorialnego. Ich udział pod względem podpisanych umów wyniósł odpowiednio: 72,33% i 22,63%. Pod względem liczby realizowanych projektów najliczniejszą grupę wśród przedsiębiorstw stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego największą grupę stanowiły wspólnoty samorządowe i gminy, znacznie mniej projektów przypadło na powiaty i województwo. Pozostali beneficjenci, poza wymienionymi wyżej, realizowali ok. 5% projektów i wykorzystali ok. 13% środków z EFRR.

Pomoc finansowa w ramach realizowanych projektów RPO WŁ dotyczyła dwóch form: pomocy bezzwrotnej oraz pomocy zwrotnej w postaci pożyczki, dotacji na spłatę oprocentowania, czy gwarancji. Większość – 97% projektów – przyjęła postać pomocy bezzwrotnej. W ramach drugiego rodzaju pomocy zrealizowany był tylko 1 projekt (przez Bank Gospodarstwa Krajowego na kwotę 29,34 mln EUR). Pomoc skierowana była na wsparcie przedsiębiorczości poprzez rozwój instrumentów inżynierii finansowej w ramach inicjatywy JEREMIE w województwie łódzkim⁶.

3. Realizacja RPO województwa łódzkiego w podziale na priorytety

3.1. Oś priorytetowa: *Infrastruktura transportowa*

Transport jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój gospodarczy każdego regionu. Sprawnie funkcjonujący system transportu mobilizuje gospodarkę, natomiast poważne zaniedbania w tej dziedzinie istotnie ograniczają możliwość jej dalszego rozwoju. Dynamiczny rozwój społeczno-gospodarczy wiąże się jednoznacznie z koniecznością poprawy dostępności komunikacji województwa łódzkiego i to właśnie jej poprawa została uznana za cel główny wsparcia infrastruktury transportowej. Działania wspierane w ramach tej osi priorytetowej ukierunkowane były na inwestycje w infrastrukturę drogową, kolejową, transportu publicznego, portów lotniczych⁷.

Na koniec roku 2013 w ramach I Osi priorytetowej podpisanych było 98 umów o wartości 414,4 mln EUR, w tym dofinansowanie ze środków UE wyniosło 261,07 mln EUR. W roku 2014 podpisano dodatkowo 8 umów na dofinansowanie

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*, Łódź 2016.

9,51 mln EUR. Zakontraktowanie dodatkowych środków wynikało z realokacji wolnych środków oraz wysokiego kursu euro⁸.

Do końca roku 2014 w ramach I Osi priorytetowej zakończono 58 projektów, o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 107,28 mln EUR, w tym:

- 49 projektów na kwotę dofinansowania w wysokości 89,41 mln EUR, w ramach Działania I.1 Drogi;
- 2 projekty na kwotę dofinansowania w wysokości 12,14 mln EUR w ramach Działania I.2 Kolej;
- 4 projekty na kwotę dofinansowania w wysokości 3,12 mln EUR w ramach Działania I.4 Miejski transport publiczny;
- 3 projekty na kwotę dofinansowania w wysokości 2,62 mln EUR w ramach Działania I.5 Inteligentne systemy transportu.

Na początku okresu programowania dla całego Programu założono wybudowanie nowych dróg o długości 25 km, oraz zrekonstruowanie dróg o długości aż 440 km. Według stanu na koniec 2014 roku w wyniku realizacji projektów drogowych w województwie powstało 27,25 km nowych dróg, zmodernizowano natomiast 415,30 km, przy czym należy podkreślić, że realizację zakończyło dopiero 58 z 98 realizowanych projektów transportowych.

Jeżeli chodzi o poprawę stanu dróg w województwie, to z pewnością wsparcie unijne przyznane na wszystkie projekty drogowe w dużym stopniu przyczyniło się do osiągnięcia założonego celu, jakim była poprawa stanu dróg w regionie. Wynika to z faktu, że większość projektów polegała na przebudowie, rozbudowie lub modernizacji istniejącej nawierzchni drogowej. Ponadto, realizowane projekty wpłynęły na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Wybudowane obwodnice m.in., zachodnia obwodnica Radomska, wschodnia obwodnica Skierniewic czy zachodnia obwodnica Opoczna pozwoliły na wyprowadzenie ruchu z tych miast i zwiększyły poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego.

Biorąc pod uwagę stan infrastruktury kolejowej, Łódzki Węzeł Kolejowy wciąż stanowi barierę, która ogranicza przepustowość i częstotliwość obsługi pociągów osobowych podmiejskich oraz dalekobieżnych. Większość linii cechują bardzo niskie parametry techniczne, zły stan torowisk oraz brak odpowiedniej widoczności na przejazdach. Z tego względu w ramach RPO WŁ zaplanowano na rok 2015 zakup, bądź modernizację 13 szt. taboru transportu, jak również przebudowanie 56 km linii kolejowych. Do końca roku 2014 roku zakupiono 3 oraz poddano modernizacji 4 jednostki taboru kolejowego. Jeśli natomiast chodzi o długość zrekonstruowanych linii kolejowych to kształtowała się ona na poziomie 47 km, co stanowi 84% planowanej do osiągnięcia w 2015 r. długości. Przewidziane do

⁸ *Sprawozdanie roczne..., op. cit.*

realizacji zadania oraz te, które zostały już przedsięwzięte pozwolą na poprawę sprawności i efektywności systemu transportu kolejowego, zwiększenie bezpieczeństwa podróżowania oraz przystosowanie infrastruktury kolejowej do potrzeb osób niepełnosprawnych⁹.

3.2. Oś priorytetowa: *Ochrona środowiska, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*

Unia Europejska prowadzi zintegrowaną z innymi dziedzinami politykę w zakresie ochrony środowiska. Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju poprzez połączenie wzrostu gospodarczego z wymogami ochrony środowiska jest jednym z kluczowych wyzwań dla Polski. Podstawowym zadaniem staje się z jednej strony sprostanie ciągłemu zapotrzebowaniu na surowce i energię, z drugiej zaś wyszukiwanie takich rozwiązań, by maksymalnie zredukować negatywny wpływ na środowisko¹⁰. Działania wspierane w ramach tej osi obejmowały również przedsięwzięcia infrastrukturalne w ramach gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi i odpadami z sektora gospodarczego, w tym odpadami niebezpiecznymi, ochrony przyrody, ochrony przeciwpowodziowej oraz zagrożeń środowiska i monitoringu jego stanu. Wspierane są również działania w zakresie ochrony powietrza, zwłaszcza na obszarach przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń. Na potrzeby realizacji działań w ramach Osi II przewidziano ponad 16% przyznanej dla województwa łódzkiego kwoty dofinansowania w ramach RPO WŁ¹¹.

Łącznie odnośnie II Osi priorytetowej beneficjenci w ramach konkursu złożyli 533 wnioski, z czego podpisano 250 umów o wartości dofinansowania równej 169,47 mln EUR, dodatkowo w 2014 roku podpisano 15 umów o dofinansowanie o wartość EFRR 4,68 mln EUR.

Do końca 2014 roku w ramach II Osi priorytetowej zakończono 168 projektów o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 103,93 mln EUR, w tym:

- 23 projekty na kwotę dofinansowania 46,1 mln EUR w ramach Działania II.1 Gospodarka wodno-ściekowa;
- 9 projektów na kwotę dofinansowania 2,2 mln EUR w ramach Działania II.2 Gospodarka Odpadami;
- 8 projektów na kwotę dofinansowania 476,6 tys. EUR w ramach Działania II.3 Ochrona przyrody;

⁹ *Sprawozdanie..., op. cit.*

¹⁰ M. Sikora-Gaca, *Fundusze Europejskie w teorii i praktyce. Edukacja, gospodarka, kultura społeczeństwo*, Difin, Warszawa 2014.

¹¹ *Regionalny Program Operacyjny..., op. cit.*

- 4 projekty na kwotę dofinansowania 5,73 mln EUR w ramach Działania II.4 Gospodarka wodna;
- 40 projektów na kwotę dofinansowania 9,87 mln EUR w ramach Działania II.5 Zagrożenia środowiska;
- 42 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 13,59 mln EUR w ramach Działania II.6 Ochrona powietrza;
- 16 projektów na kwotę dofinansowania 3,74 mln EUR w ramach Działania II.7 Elektroenergetyka;
- 3 projekty na kwotę dofinansowania 282,24 tys. EUR w ramach Działania II.8 Gazownictwo;
- 18 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 19,26 mln EUR w ramach Działania II.9 Odnawialne źródła energii;
- 5 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 2,83 mln EUR w ramach Działania II.10 Sieci ciepłownicze.

Niedostateczny stopień upowierzczenia sieci kanalizacyjnej na terenie województwa łódzkiego oraz związane z tym zanieczyszczenia zbiorników wodnych i rzek były podstawą przeznaczenia znacznej części dostępnej alokacji na przedsięwzięcia mające na celu wyeliminowanie istniejących problemów. Jednym z celów była tu racjonalizacja gospodarki w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych. Liczbę docelową projektów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej założono na poziomie 56 w 2015.

Stan znacznej części składowisk odpadów przeznaczonych na odpady komunalne był niezgodny z warunkami technicznymi. Województwo cechowała zbyt mała liczba instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych oraz niska efektywność zbierania selektywnego. Sytuacja taka powodowała konieczność realizacji przedsięwzięć mających na celu racjonalizację gospodarki odpadami. W ramach RPO WŁ na koniec 2014 roku zakończyło się 9 z 14 realizowanych w tym zakresie projektów. Zdecydowana ich większość dotyczyła działań związanych z rekultywacją składowisk i unieszkodliwianiem. W wyniku takich projektów zrekultywowano m.in. tereny zamkniętych składowisk o powierzchni 15,05 ha, co stanowi ok. 75% wartości docelowej zakładanej do osiągnięcia w roku 2015.

Województwo Łódzkie cechował niski stopień wykorzystania energii uzyskiwanej ze źródeł alternatywnych, co przełożyło się na wyznaczenie w ramach RPO WŁ celu związanego z koniecznością dywersyfikacji źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii. Biorąc pod uwagę zasoby, jakimi dysponuje województwo, w szczególności wody geotermalne, energię wiatrową i biopaliwa, wszelkie inwestycje ukierunkowane na alternatywne źródła energii mogły być wykonane. Do końca 2014 roku w ramach RPO WŁ zakończyło się 18 z 23 realizowanych w tym zakresie projektów, efektem czego było otrzymanie

dotychczasowej mocy zainstalowanej energii ze źródeł odnawialnych na poziomie 12,24 MW, co stanowi 61% wartości docelowej na rok 2015¹².

Województwo Łódzkie posiadało rozbudowaną sieć linii najwyższego napięcia i stacji elektroenergetycznych, jednak konieczne było podjęcie szeregu przedsięwzięć, które zapewnić miały większą niezawodność dystrybucji energii i redukcję strat sieciowych. Zgodnie z zapisami RPO WŁ dla poprawy sytuacji w tym zakresie zaplanowano wybudowanie lub zmodernizowanie do końca 2015 roku sieci linii elektroenergetycznych o długości 475 km. Biorąc pod uwagę projekty, które ukończono, udało się wybudować/zmodernizować 1226,67 km sieci elektroenergetycznych, co znacznie przekracza wartość szacowaną wg umów. Wyższa niż zakładana realizacja wskaźnika niewątpliwie przyczyni się do poprawy efektywności energetycznej.

Celem realizacji Działania II.8 Gazownictwo była poprawa stanu i rozwoju infrastruktury gazowej, charakteryzującego się nierównomierną gęstością sieci gazowej. Podjęte przedsięwzięcia z zakresu budowy, przebudowy systemów dystrybucji gazu ziemnego pozwoliły na zwiększanie bezpieczeństwa dostaw, oraz umożliwiły dostęp do sieci większej liczby mieszkańców. Wsparcie w ramach tego działania niestety spotkało się z małym zainteresowaniem ze strony potencjalnych beneficjentów. Na koniec 2014 roku zrealizowane były 3 projekty z tego zakresu, w wyniku których wybudowano bądź zmodernizowano 5,75 km gazociągów przesyłowych i dystrybucyjnych¹³.

W ramach ochrony powietrza wsparcie uzyskały przedsięwzięcia z zakresu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej oraz te dotyczące ochrony powietrza. Na koniec 2014 roku zakończono 42 projekty mające na celu poprawę jakości powietrza, co przekroczyło wartość docelową na rok 2015. W wyniku realizacji takich projektów poddano termomodernizacji 81 obiektów, czego efektem było zwiększenie oszczędności wytworzonej energii. Zrealizowane projekty przyczynią się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do atmosfery, a w konsekwencji do zmniejszenia szkodliwego oddziaływania tych zanieczyszczeń na zdrowie ludzi i środowisko.

Postępujący proces niszczenia zasobów przyrodniczych województwa wymagał zintensyfikowania działań mających na celu ochronę różnorodności świata roślin i zwierząt. Projekty realizowane w ramach ochrony środowiska i kształtowania postaw ekologicznych mieszkańców województwa przyczyniły się m.in. do objęcia ochroną terenów o powierzchni 61,54 ha.

¹² *Sprawozdanie..., op. cit.*

¹³ *Szczegółowy opis..., op. cit.*

3.3. Oś priorytetowa: *Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość*

Zgodnie z kierunkami wyznaczonymi przez Regionalną Strategię Innowacji Województwa Łódzkiego dążenie do rozwoju przedsiębiorczości oraz budowy gospodarki opartej na wiedzy stanowiło główne cele interwencji tej osi priorytetowej. Realizacja przyjętych założeń opierała się na zorganizowaniu powiązań pomiędzy światem nauki, światem biznesu i instytucjami otoczenia biznesu, gdzie warunkiem niezbędnym jest dążenie ku wdrażaniu opracowanych technologii w przedsiębiorstwach. Instrumentami skierowanymi do przedsiębiorstw były dotacje ukierunkowane m.in. na zakup środków trwałych służących prowadzeniu badań, przedsięwzięcia innowacyjne wpływające na rozwój sektora B+R, tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przemysłów wysokiej technologii, wsparcie systemów zarządzania środowiskowego oraz udział w wystawach i misjach gospodarczych za granicą. W ramach tej Osi realizowane zostały również przedsięwzięcia z zakresu turystyki, wpływające na podniesienie konkurencyjności gospodarki województwa. Województwo łódzkie posiada silne podstawy do rozwoju turystyki, jednak barierę stanowiła niska jakość infrastruktury. W związku z tym w programie wsparcia turystyki postawiono na poprawę atrakcyjności turystycznej regionu. W ramach wszystkich działań III Osi RPOWŁ położono duży nacisk na tworzenie nowych miejsc pracy i redukcji wysokiego bezrobocia¹⁴.

W ramach III Osi priorytetowej zatwierdzono 1857 wniosków, z czego podpisano 1658 umów na kwotę dofinansowanie EFRR 280,39 mln EUR.

Od początku Programu do końca 2014 roku zakończono 1 276 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 131,1 mln EUR w tym:

- 2 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR 272,7 tys. EUR w ramach Działania III.1 Wsparcie jednostek B+R;
- 500 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 92,31 mln EUR w ramach Działania III.2 Podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw;
- 51 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 4,65 mln EUR w ramach Działania III.3 Rozwój B+R w przedsiębiorstwach;
- 7 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 1,78 mln EUR w ramach Działania III.4 Rozwój otoczenia biznesu;
- 21 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 1,78 mln EUR w ramach Działania III.5 Infrastruktura turystyczno-rekreacyjna;
- 695 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 14,18 mln EUR w ramach Działania III.6 Rozwój mikro- i małych przedsiębiorstw¹⁵.

¹⁴ M. Jankowska, A. Sokół, *Fundusze Unii Europejskiej 2007-2013, poradnik małego i średniego przedsiębiorcy*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2008.

¹⁵ *Sprawozdanie..., op. cit.*

W ramach III Osi priorytetowej, przedsięwzięte zostały działania, które mają na celu przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom i trendom w gospodarce. Oprócz tego, w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy województwa łódzkiego, dzięki wsparciu rozwinęła się infrastruktura turystyczna, hotelarska, kongresowa, gastronomiczna, rekreacyjna, a także usługi turystyczne. Biorąc pod uwagę odniesienie postępu rzeczowego do finansowego w ramach tej Osi, należy stwierdzić, że prawie w 98% kontraktacja środków przełożyła się na wypełnienie w 115% wartości docelowej założonej na rok 2015 wskaźnika produktu „Liczba projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla MŚP” oraz w 134% wskaźnika produktu „Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami badawczymi”. Na poziomie ok. 105% wartości docelowej zrealizowano wskaźnik rezultatu: „Dodatkowe inwestycje wykreowane dzięki wsparciu”¹⁶.

W Łodzi znajduje się dużo ośrodków B+R, niestety cechuje je mała aktywność w kierunku komercjalizacji działalności badawczej i innowacyjnej. W ramach III Osi priorytetowej udało się wesprzeć działalność badawczo-rozwojową 4 jednostek naukowych, poprzez rozwój ich infrastruktury. Wsparto również 134 przedsiębiorstwa prowadzące działalność B+R, z czego 51 projektów już na koniec 2014 zostało zakończonych. Udzielono również wsparcia 14 projektom dotyczącym rozwoju otoczenia biznesu. 17 projektów, którym udzielono wsparcia dotyczyło prac studyjno-koncepcyjnych oraz uzbrojenia trenów inwestycyjnych.

Jak wykazała analiza SWOT, w sektorze przedsiębiorstw województwa przeważają branże o niskiej innowacyjności, dominują tradycyjne gałęzie przemysłu, a także gałęzie o niskim poziomie urynkowienia. Odpowiedzią na te problemy są działania, w ramach których dofinansowano 1461 projektów, które spowodują wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.

Spośród beneficjentów III Osi największą grupę stanowili przedsiębiorcy, którzy podpisali łącznie 1532 umów (92,4% wszystkich umów) na wartość dofinansowania 179,64 mln EUR. Drugą pod względem liczebności grupą beneficjentów były jednostki samorządu terytorialnego – 106 umów (6,4% wszystkich umów) o wartość dofinansowania 67,17 mln EUR. Pozostali beneficjenci tj.: organizacje non profit, uczelnie i jednostki naukowe, organy władzy administracji rządowej stanowili nieznaczny udział.

Kluczowym projektem zrealizowanym w ramach Osi III był „Program wykorzystania obszarów rekreacyjnych Łodzi w celu stworzenia Regionalnego Centrum Rekreacyjno-Sportowo-Konferencyjnego – etap I Hala Widowiskowa”.

Łódzka hala wielofunkcyjna (10 tys. miejsc na trybunie stałej oraz 2058 na trybunie składanej) jest najnowocześniejszym z obiektów w Polsce. Bardzo wysoki standard hali oraz innowacyjne wyposażenie stwarza możliwość organizowania zawodów rangi mistrzostw świata, wypełniając wszelkie normy bezpieczeństwa

¹⁶ *Ibidem*.

oraz wymogi określone przez międzynarodowe federacje i związki sportowe. Wyposażenie hali zapewnia pełną obsługę radia, telewizji, prasy. Hala przystosowana jest do organizacji imprez sportowych, ale także do przedstawień i wodowisk artystycznych tj. koncertów czy przedstawień teatralnych. Obiekt wybudowano na działce o powierzchni 4,4 ha położonej w bezpośrednim sąsiedztwie węzła kolejowego Łódź-Kaliska oraz w niedalekiej odległości od lotniska im. Władysława Reymonta w Łodzi. Całkowita wartość projektu wyniosła 68,14 mln EUR, z czego wartość dofinansowania z UE – 20,43 mln EUR.

3.4. Oś priorytetowa: *Społeczeństwo informacyjne*

Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, informatyzacja usług publicznych oraz umożliwienie korzystania przez mieszkańców i firmy z najnowszych narzędzi technologii informacyjnej będzie decydować o poprawie bytu społeczno-gospodarczego. W województwie łódzkim wciąż jest wiele obszarów wykluczonych informatycznie, dlatego też bardzo ważne było podjęcie takich działań, które umożliwiłyby wszystkim mieszkańcom dostęp do sieci szerokopasmowej. Celem tej Osi była poprawa i wyrównanie dysproporcji w dostępie do informacji oraz przygotowanie regionu na nowe trendy technologiczne. Dla poszerzenia możliwości informatycznych beneficjentów programu wsparcie otrzymały projekty związane z budową, przebudową lub wyposażeniem inwestycyjnym (w tym oprogramowaniem) centrów zarządzania i przetwarzania danych elektronicznych. Region nie posiadał wielu platform e-usług publicznych. Z tego względu wsparcie uzyskiwały projekty mające na celu budowę systemów teleinformatycznych wraz z niezbędną infrastrukturą służącą elektronicznemu obiegowi dokumentów. Budowa platform umożliwiających dostęp przez Internet do usług publicznych znacznie usprawniła działania administracji publicznej.

Na koniec roku 2013 w ramach IV Osi podpisanych było 252 umów na kwotę dofinansowania 78,81 mln EUR. W 2014 roku dodatkowo podpisano jeszcze 34 umowy o wartości dofinansowania 6,92 mln EUR.

Od początku trwania Programu w ramach IV Osi priorytetowej zakończono 177 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 22,6 mln EUR, w tym:

- 3 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 955,34 tys. EUR w ramach Działania IV.1 Infrastruktura społeczeństwa;
- 27 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 9,98 mln EUR w ramach Działania IV.2 E-usługi publiczne;
- 147 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 11,66 mln EUR w ramach Działania IV.3 E-technologie dla przedsiębiorstw¹⁷.

¹⁷ *Ibidem.*

Cele IV Osi odnoszą się bezpośrednio do zagrożeń województwa łódzkiego polegających na niskim poziomie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. W RPO WŁ wskazane było, że z komputerów korzysta niespełna 42% mieszkańców województwa. W województwie tym mieszkało najwięcej w kraju użytkowników o bardzo niskich umiejętnościach obsługi komputera. Wsparcie w ramach Osi objęło działania z zakresu infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, wsparcia e-usług publicznych oraz e-technologii dla przedsiębiorstw. Działania z zakresu infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz e-usług publicznych były skomplikowane technicznie, ich okres realizacji był dłuższy, a głównymi beneficjentami były podmioty publiczne.

Biorąc pod uwagę wysokość dofinansowania z EFRR największa wartość przypadła administracji publicznej tj. 49,79 mln EUR. W zakresie osiągniętych efektów rzeczowych wartość realizacji wskaźnika „Liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego” wyniosła 177 szt., co stanowi 149% wartości docelowej. Biorąc pod uwagę wskaźnik dotyczący liczby osób, które uzyskały dostęp do Internetu szerokopasmowego, realizacja objęła 60887 osób, co stanowi 47% założonej wartości docelowej.

W ramach IV Osi priorytetowej zdecydowana większość projektów przypadła na obszar miejski (88%). Spośród wszystkich projektów w IV Osi na obszarze wiejskim zrealizowanych zostało tylko 30 projektów, co stanowi jedynie 12% wszystkich projektów.

3.5. Oś priorytetowa: *Infrastruktura społeczna*

Wsparcie w ramach V Osi priorytetowej obejmowało działania z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia, pomocy społecznej, infrastruktury edukacyjnej i infrastruktury kultury. Optymalizacja zasobów ochrony zdrowia stanowiła podstawę dla osiągnięcia celu, jakim było zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców. Inwestycje z zakresu ochrony zdrowia zwiększyły możliwości dostępu do technologii, które umożliwiają wnikliwą i sprawną diagnostykę, ale i efektywne leczenie. Udzielone wsparcie przyczyniło się do rozwiązywania problemów społecznych z jakimi boryka się województwo poprzez podniesienie standardu infrastruktury społecznej oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Inwestycje w sektor usług edukacyjnych poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną tj. sprzęt i budynki przyczyniają się do uatrakcyjnienia form i treści kształcenia, co przekłada się na wzrost zainteresowania społeczeństwa zwiększaniem swoich kompetencji. Wzmocnienie sfery kultury odbywa się poprzez wsparcie infrastruktury tj. inwestycje w nowe lub już istniejące obiekty kultury oraz zabezpieczanie zasobów instytucji kultury. Dużą uwagę, ze względu na unikatowy charakter zabytków województwa przykłada się do ochrony dzie-

dzictwa kulturowego. Towszystko przyczynia się do podniesienia atrakcyjności regionu¹⁸.

Istotnym warunkiem osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej regionu jest prawidłowo prowadzona polityka społeczna. Problemem województwa było ubóstwo rodzin, spowodowane bezrobociem, które często skutkowało niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą wpływająca negatywnie na rozwój dziecka. Poprawa standardów oraz zwiększanie liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych umożliwi zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego. Dzieci, które pomimo braku opieki rodziców wychowywać się będą w przyjaznym środowisku, zapewniającym odpowiednie warunki do nauki i zainteresowanie ze strony opiekunów, zapewne nie zasilą w przyszłości szeregu bezrobotnych¹⁹.

Na początku 2014 roku w ramach V Osi priorytetowej podpisanych było 96 umów na kwotę ogółem 176,1 mln EUR, z czego kwota dofinansowania EFRR wyniosła 119,9 mln EUR.

Od początku realizacji Programu w ramach V Osi priorytetowej zakończono 66 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 40,73 mln EUR w tym:

- 4 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 4,2 mln EUR w ramach Działania V.1 Infrastruktura ochrony zdrowia;
- 8 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 5,3 mln EUR w ramach Działania V.2 Infrastruktura pomocy społecznej;
- 42 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 24,23 mln EUR w ramach Działania V.3 Infrastruktura edukacyjna;
- 12 projektów na kwotę dofinansowania EFRR w wysokości 7,02 mln EUR w ramach Działania V.4 Infrastruktura kultury²⁰.

Celem V Osi było zwiększenie dostępu mieszkańców regionu łódzkiego do ośrodków oferujących kompleksowe usługi medyczne, podniesienie potencjału instytucji pomocy społecznej, podniesienie standardów i poziomu kształcenia, jak również wzrost identyfikacji mieszkańców województwa z kulturą regionu. Cel ten osiągnięto dzięki wsparciu bazy medycznej, edukacyjnej, pomocy społecznej oraz kultury. Dofinansowanie uzyskały projekty polegające na modernizacji placówek ochrony zdrowia, zakupie aparatury medycznej, budowie lub przebudowie obiektów pomocy społecznej, szkół, zakupie wyposażenia do szkół i innych placówek prowadzących działalność edukacyjną, budowie lub modernizacji infrastruktury kulturalnej.

¹⁸ *Szczegółowy opis..., op. cit.*

¹⁹ J. Śliwa, *Fundusze unijne bez tajemnic*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

²⁰ *Sprawozdanie..., op. cit.*

Według stanu na koniec grudnia 2014 wskaźnik liczby studentów korzystających z infrastruktury oraz infrastruktury dydaktycznej wspartej dzięki realizacji projektów został osiągnięty na łącznym poziomie 13 054 osób, co wypełnia w 126% docelową wartość zaplanowaną na rok 2015. Wskaźnik realizowany w ramach pomocy społecznej wyrażający liczbę utworzonych miejsc wykonany został na poziomie 53,75, co stanowi 90% wartości docelowej zakładanej na rok 2015.

Na podstawie badania ankietowego dla projektów zakończonych wg stanu na koniec 2014 uzyskano dane mówiące, że:

- 4 instytucje ochrony zdrowia zostały wyposażone,
- zakupiono/odtworzono 300 szt. sprzętu / aparatury medycznej,
- powierzchnia wybudowanych / przebudowanych obiektów pomocy społecznej wyniosła 10,46 tys. m²,
- zakupiono 1852 szt. sprzętu sportowego,
- zakupiono 1790 urządzeń przeznaczonych do nowoczesnego nauczania,
- objęto wsparciem 2 punkty informacji kulturalnej,
- zorganizowano 70 wydarzeń kulturalnych.

Ze względu na liczbę podpisanych umów zdecydowanie dominuje obszar odnoszący się do infrastruktury oświaty – 52,08% wszystkich projektów, kolejne miejsce zajmuje obszar dotyczący rozwoju infrastruktury kulturalnej – 20,83% oraz związany z infrastrukturą ochrony zdrowia – 11,46%.

Biorąc pod uwagę wartość wsparcia, najwięcej środków przeznaczono na infrastrukturę ochrony zdrowia tj. 31,90 mln EUR (33,63%). W ramach tego działu realizowanych zostało tylko 11 projektów, ale o znacznej wartości. Średnia wartość dofinansowania w tym dziale wyniosła 3,66 mln EUR, podczas gdy średnia dla całej VI Osi Priorytetowej wyniosła 1,25 mln EUR. Infrastruktura systemu oświaty zaangażowała mniej środków wsparcia w przeliczeniu na projekty, co świadczy o tym, że była dużej liczba projektów, ale o małej wartości. Łączna wartość w ramach tego działu wyniosła 31,90 mln EUR. Najmniej środków (129,72 tys. EUR) dotyczyło obszaru związanego z infrastrukturą opiekuńczo-wychowawczą, w ramach której zrealizowany został tylko jeden projekt²¹.

3.6. Oś priorytetowa: *Odnowa obszarów miejskich*

Cele VI Osi wpisywały się przede wszystkim w założenia Strategii Europa 2020 w zakresie walki z ubóstwem oraz w Europejski Program Walki z Ubóstwem. Dokumenty te stanowiły inicjatywę na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak żeby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, oraz by osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć

²¹ *Ibidem.*

godnie, aktywnie uczestnicząc w życiu społeczeństwa. W wielu miastach regionu łódzkiego, w tym też samej stolicy, spotkać można było obszary, które charakteryzują się dużymi zniszczeniami w architekturze budynków i obiektów. W związku z tym projekty realizowane w ramach tej osi polegały na renowacji, modernizacji lub odbudowie budynków, w szczególności w zdegradowanych dzielnicach miast. Takie działania zapewniają wzrost potencjału społeczno-gospodarczego tych obszarów, zwiększenie ich atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów oraz neutralizację niekorzystnych zjawisk społecznych czy degenerujących środowisko²².

Od początku roku 2007 do dofinansowania zatwierdzono 40 wniosków i podpisano 39 umów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 94,81 mln EUR. W ramach tej Osi zakończono realizację 12 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 16,18 mln. Wszystkie projekty zostały zakończone w ramach Działania VI.1 Rewitalizacja obszarów problemowych.

Biorąc pod uwagę, że realizacja celów tej Osi obok wymiaru przestrzennego, miała także wymiar społeczny, jej efektywne wykonanie było bardzo ważne dla stworzenia i zacieśnienia integracji społecznej, wyrównywania szans i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Działania podjęte w ramach VI Osi miały przeciwdziałać marginalizacji tych obszarów miast województwa łódzkiego, na których występowały negatywne zjawiska społeczne i ekonomiczne.

Zarówno pod względem liczby projektów, jak i wartości dofinansowania, zdecydowanie przeważały projekty realizowane w ramach administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych. Liczba projektów z tego zakresu wyniosła 28, a ich wartość dofinansowania 65 mln EUR.

W zakresie osiągniętych efektów rzeczowych wartość realizacji wskaźnika opisującego ile powierzchni zostało poddanej rewitalizacji wyniosła 42,64 ha, co stanowi 71% wartości docelowej. Jeśli chodzi o efekty rzeczowe w postaci liczby obiektów, które uzyskały nowe funkcje w wyniku rewitalizacji, to wynosi ona 12, co stanowi 48% wartości docelowej. Na zrewitalizowanych dzięki wsparciu obszarach do końca roku 2014 powstało 10 przedsięwzięć. Wskaźnik przedstawiający liczbę obiektów mieszkaniowych poddanych renowacji w wyniku braku ukończonych projektów z tego zakresu na koniec 2014 roku był na poziomie zerowym. Jednak na podstawie ostatnich wniosków o płatność w projektach nieukończonych, wskaźnik ten osiągnięto na poziomie 4 obiektów. Szacowana realizacja tego wskaźnika na podstawie umów wynosi 7 obiektów, co stanowi 37% wartości docelowej.

Przykładem przedsięwzięcia kluczowego zrealizowanego w ramach Osi Priorytetowej VI Odnowa obszarów miejskich, Działanie VI.1 Rewitalizacja obszarów problemowych był projekt pn. „Rewitalizacja EC-1 i jej adaptacja na cele kulturalno-artystyczne”. Jego przedmiotem była inwestycja polegająca na rewitalizacji znajdujących się w centrum Łodzi poprzemysłowych obiektów dawnej elektrowni

²² *Regionalny Program..., op. cit.*

EC-1, o dużym znaczeniu historycznym i wartości architektonicznej. Najstarsza łódzka elektrownia EC-1 powstała w 1907 roku i służyła mieszkańcom miasta aż do roku 2001. Działania podejmowane w ramach projektu przede wszystkim obejmowały renowację i modernizację obiektów na obszarze przemysłowym oraz ich przystosowanie do nowych funkcji. Zrewitalizowano dwa obiekty, które uzyskały nowe funkcje, w tym: zespół obiektów EC-1 Wschód z przeznaczeniem na Centrum Sztuki Filmowej oraz zespół obiektów EC-1 zachód z przeznaczeniem na interaktywne centrum nauki i techniki. Najważniejszą częścią Centrum Nauki i Techniki były ekspozycje (elementy ścieżek) składające się z urządzeń umożliwiających samodzielne przeprowadzanie doświadczeń, obserwowanie i badanie określonych zjawisk fizycznych czy reakcji chemicznej. Całkowita wartość projektu wyniosła 65,6 mln EUR, z czego wartość dofinansowania z UE wyniosła 19,8 mln EUR.

3.7. Oś priorytetowa: Pomoc techniczna

Wsparcie w ramach VII Osi priorytetowej miała na celu zapewnienie efektywnego procesu wdrażania RPO WŁ oraz promocję Programu. W związku z tym Instytucja Zarządzająca przy wsparciu środków w ramach tej Osi finansowała wynagrodzenia dla pracowników, wyposażenie stanowisk pracy, zapewniała odpowiedni system szkoleń oraz prowadziła działania informacyjne oraz promocyjne.

Prawidłowe zarządzanie RPO WŁ wiązało się również z zapewnieniem systemu ciągłego monitorowania realizacji programu i poszczególnych osi priorytetowych. Dlatego środki w ramach tej Osi wykorzystywane zostały na utrzymanie, unowocześnienie, tworzenie nowych lub rozbudowę już istniejących systemów informatycznych służących wdrażaniu RPO WŁ. Zasoby ludzkie stanowiły najważniejszy element procesu programowania, dlatego należało uznać za kluczowe zatrudnianie odpowiednio wykwalifikowanego personelu. Wsparcie zasobów pracy na rzecz RPO WŁ objęło zatrudnianie osób zaangażowanych w przygotowanie, wybór, ocenę, monitorowanie, kontrolę i audyt projektów i programów²³.

W ramach VII Osi priorytetowej od uruchomienia programu do dnia 31 grudnia 2014 roku zatwierdzono projekty i podprojekty na łączną kwotę 35,72 mln EUR, w tym dofinansowanie ze środków unijnych wyniosło 30,36 mln EUR.

Dzięki wsparciu w ramach tej Osi w latach 2008–2014 uzyskano efekty w postaci:

- zorganizowanych 995 szkoleń dla pracowników oraz beneficjentów,
- zrealizowanych 536 projektów promocyjno-informacyjnych,
- zorganizowanych 103 konferencji, spotkań seminariów,

²³ *Szczegółowy Opis..., op. cit.*

- 218 nowo zatrudnionych osób przy przygotowaniu i wdrażaniu programu,
- zakupu 399 jednostek sprzętu na potrzeby opracowania i realizacji RPO WŁ.

Podsumowanie

Przedmiotem analizy było wykorzystanie środków unijnych w województwie łódzkim. Z budżetu UE województwo otrzymało wsparcie w wysokości 1034,80 mln EUR, dzięki czemu udało się zrealizować 2400 projektów. Najwięcej projektów pod względem wartości dofinansowania zrealizowano w ramach Osi III priorytetowej *Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość*, najmniej zaś w ramach Osi IV priorytetowej *Spółeczeństwo Informacyjne*.

Dzięki wykorzystaniu dostępnych środków możliwa była m.in. poprawa sytuacji w zakresie dostępności komunikacyjnej i infrastrukturalnej województwa, rozwój nowoczesnej bazy gospodarczej oraz zwiększenie potencjału do tworzenia innowacji. Stało się to podstawą do zbudowania sprawnie funkcjonującego rynku pracy, przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznemu, a także wpłynęło na wzrost konkurencyjności województwa w skali całego kraju.

Działania podjęte w sferze społecznej tj. w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, sportu, kultury i turystyki przyczyniły się do podniesienia poziomu wykształcenia społeczeństwa, podniesienia poziomu życia i aktywności mieszkańców województwa.

W sferze funkcjonalno-przestrzennej realizowano przede wszystkim projekty dotyczące ochrony środowiska. Odnotowano dużą poprawę w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami, co również przyczyniło się do poprawy warunków życia społeczeństwa.

Na wskutek działań podjętych w zakresie kształtowania tożsamości regionalnej tj. rewaloryzacji zabytkowych obiektów czy wspierania funkcjonowania instytucji pełniących rolę kulturotwórcze nastąpił wzrost stopnia identyfikacji mieszkańców z województwem łódzkim.

Przed województwem wciąż jednak stoi wiele wyzwań rozwojowych, nadchodzące lata będą kluczowe dla rozwoju regionu i jego miejsca w Polsce i UE. Celem nadrzędnym jest zrównoważony rozwój województwa oparty na wykorzystaniu wewnętrznych potencjałów. Głównym filarem tego rozwoju jest zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji. Nowoczesna i silna gospodarka, atrakcyjny rynek pracy są konieczne do zahamowania i odwrócenia niekorzystnych trendów demograficznych.

Bibliografia

Literatura:

1. Jankowska M., Sokół A., *Fundusze Unii Europejskiej 2007–2013, poradnik małego i średniego przedsiębiorcy*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2008.
2. Sierak J., *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.
3. Śliwa J., *Fundusze unijne bez tajemnic*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.

Raporty i sprawozdania:

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013, Łódź 2011.
2. Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013 za rok 2014, Łódź 2015.
3. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013, Łódź 2016.

Źródła internetowe:

1. www.obserwatorium.wup.lodz.pl, strona internetowa Regionalnego Obserwatorium Rynku Pracy w Łodzi.
2. www.stat.gov.pl, strona internetowa Portalu Informacyjnego Głównego Urzędu Statystycznego.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie warmińsko-mazurskim

1. Ogólna charakterystyka województwa warmińsko-mazurskiego¹

Województwo warmińsko-mazurskie to region usytuowany w północno-wschodniej części kraju, charakteryzujący się znaczącymi walorami i atrakcyjnością turystyczną. Warmia i Mazury nazywane są często Krainą Tysiąca Jezior, choć faktycznie liczą ich ponad dwukrotnie więcej. Do największych jezior należą Śniardwy (113,8 km²) i Mamry (104,4 km²), a do najgłębszych Wukśniki (68 m), Babięta Wielkie (65 m), Piłakno (56,6 m) i Ełckie (55,8 m). Jeziora połączone licznymi kanałami oraz rzekami tworzą wielokilometrowe szlaki turystyczne umożliwiające żeglugę. Warmię i Mazury wyróżnia dodatkowo duży zasób leśny oraz puszcze pokrywając prawie 30% powierzchni województwa z licznymi parkami krajobrazowymi i rezerwatami przyrody².

Pod koniec 2014 roku liczba osób zamieszkujących Warmię i Mazury wynosiła 1444 tys. osób (3,8% ludności kraju). Pod względem liczebności populacji od 1999 roku utrzymuje się na 12 miejscu w Polsce. Niska liczba mieszkańców jest wynikiem dużego ubytku migracyjnego ludności i niskiego przyrostu naturalnego. W 2014 r. w wyniku migracji stałych z województwa warmińsko-mazurskiego ubyło 3,6 tys. ludności, natomiast przyrost naturalny kształtował się na poziomie 0,9 tys. Prognoza opracowana na lata 2014–2050 przewiduje systematyczny spadek liczby ludności województwa – w 2035 r. liczba mieszkańców zmniejszy się do 1336 tys., natomiast w 2050 r. do 1208 tys.

¹ Tam gdzie nie jest to odrębnie zaznaczone dane liczbowe pochodzą z Portalu Informacyjnego Urzędu Statystycznego w Olsztynie, www.olsztyn.stat.gov.pl

² www.bip.warmia.mazury.pl, serwis internetowy Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

W województwie warmińsko-mazurskim w latach 2000–2014 udział ludności w wieku przedprodukcyjnym do ogółu populacji systematycznie zmniejszał się – z 27,0% w 2000 r. do 18,8% w 2014 r. Natomiast odsetek osób w wieku produkcyjnym wzrósł w latach 2000–2010 z 60,2% do 65,4%, a od 2011 r. zmniejszył się i w 2014 r. ukształtował się na poziomie 64,2%. Ostatnia grupa stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym i miała wyraźną tendencję wzrostową – odsetek tej ludności wzrósł w latach 2000–2014 z 12,8% do 17,0%. Jak zatem widzimy województwo warmińsko-mazurskie stoi przed problemem niekorzystnej zmiany struktury wiekowej – wzrost liczby osób starszych będzie skutkował wzrostem osób pobierających świadczenia emerytalne, na które będzie musiało zarabiać coraz mniejsze grono obywateli w wieku przedemerytalnym³.

W końcu grudnia 2013 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w systemie REGON zarejestrowanych było 122,2 tys. podmiotów gospodarczych (3,0% ogółu podmiotów w kraju). Zdecydowaną większość stanowili przedsiębiorcy sektora prywatnego – 95,4%, w tym 75,2% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Według klasyfikacji PKD podmioty sektora prywatnego najczęściej zajmowały się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych (23,7%), budownictwem (12,0%), przetwórstwem przemysłowym (8,4%), obsługą rynków nieruchomości (7,5%). Natomiast w sektorze publicznym największą liczbę podmiotów stanowiły następujące sekcje: obsługa rynku nieruchomości (40,1%), edukacja (33,4%), administracja publiczna i obrona narodowa (9,3%).

Podaż pracy w województwie warmińsko-mazurskim, tj. wszystkie osoby pracujące lub bezrobotne powyżej 15 roku życia, kształtowana jest głównie przez występujące w przeszłości wyże i niże demograficzne. Zauważalne są następstwa dwóch wyżów demograficznych: powojennego – obejmującego osoby urodzone w latach 1955–1960 oraz populacja, do której zaliczają się osoby urodzone w latach 1980–1985.

W latach 2000–2013 na 1000 mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego przypadało średnio 290 osób pracujących. Był to najniższy wskaźnik w skali kraju, znacznie niższy od średniej krajowej wynoszącej 362 osoby na 1000 mieszkańców. Analizując poszczególne powiaty regionu można stwierdzić, że rynek pracy województwa jest mocno zróżnicowany wewnątrz. Liczba pracujących na 1000 ludności wahała się w 2013 r. od 170 w powiecie piskim do 363 w Olsztynie.

Województwo warmińsko-mazurskie od początku jego istnienia, czyli od 1999 roku, cechuje najwyższa stopa bezrobocia w kraju. W 2013 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 21,6%. Warto również dodać, że naj-

³ W strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku wyróżnia się wiek przedprodukcyjny (0–17 lat), produkcyjny (18–59 lat kobiety, 18–64 lata mężczyźni) oraz poprodukcyjny (60 lat i więcej kobiety, 65 lat i więcej mężczyźni).

większą grupę osób bezrobotnych stanowiły osoby najmniej wykształcone – mające wykształcenie zasadnicze zawodowe i niższe. W 2013 r. grupa ta stanowiła aż 60,9% ogółu bezrobotnych. Najniższe bezrobocie, wynoszące zaledwie 9%, występowało wśród osób z wykształceniem wyższym. W największym stopniu problem bezrobocia uwidacznia się w północnych powiatach województwa (bartoszycki, braniewski, kętrzyński, węgorzewski) oraz powiecie piskim. W 2013 r. stopa bezrobocia utrzymywała się tam na poziomie powyżej 30%.

Województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów najsłabiej rozwiniętych pod względem komunikacyjnym. Głównymi barierami są zarówno problemy finansowe, jak i warunki naturalne, wynikające z budowy geologicznej regionu. Konieczność rozwoju infrastruktury w tym regionie jest o tyle istotnym zagadnieniem, iż warunkuje wykorzystanie funkcji lokalizacji wynikających z położenia w Europie Środkowej na osi wschód-zachód, w regionie morza Bałtyckiego oraz bezpośredniego sąsiedztwa z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Infrastruktura drogowa województwa warmińsko-mazurskiego oparta jest głównie na 12 drogach krajowych i sieci 52 dróg wojewódzkich. Jedynymi funkcjonującymi drogami szybkiego ruchu są jednojezdniowa droga ekspresowa S22, wciąż w budowie droga S7 i krótki odcinek S51, rozbudowany aż do Olsztyna wraz z obwodnicą miasta. Planowana jest także budowa drogi ekspresowej S61, która przez województwo warmińsko-mazurskie będzie przebiegać na odcinku Szczuczyn – Raczki⁴.

Województwo jest stosunkowo źle wyposażone w drogi publiczne. W 2011 roku na 100 km² przypadało tylko 53,3 km dróg publicznych o twardej nawierzchni, przy średniej w kraju – 89,7 km. Sieć dróg publicznych o twardej nawierzchni według stanu na 2014 rok liczyła 13 194 km, w tym długość dróg krajowych wyniosła 1327 km, wojewódzkich – 1910 km, powiatowych – 6942 km i gminnych – 3015 km. Warto również dodać, że sieć dróg publicznych ciągle rośnie i w stosunku do roku 2005 wzrosła o 6,8%.

Kolejnym problemem województwa są niekorzystne zmiany w transporcie kolejowym. W 2010 roku długość linii kolejowych eksploatowanych wyniosła 1215 km, natomiast w 2014 roku wartość ta spadła do 1116 km. Jest to słabo rozwinięta sieć, gdyż w 2010 roku na 100 km² przypada zaledwie 5 km linii (przy średniej dla całej Polski 6,5 km). Główną przyczyną tego zjawiska jest nierentowność znacznej części linii kolejowych oraz ich zły stan techniczny.

W 2014 roku długość sieci wodociągowej rozdzielczej wyniosła 15 603,2 km, natomiast sieci kanalizacji rozdzielczej 6731,6 km. W stosunku do 2010 roku długość obu sieci znacznie wzrosła i odnotowany wzrost w ciągu tych czterech lat wyniósł odpowiednio 1651,5 km i 1937 km, tym samym powodując wzrost liczby odbiorców z nich korzystających.

⁴ Informacje pochodzą z serwisu internetowego: www.conadrogach.pl, dostęp: 14.05.2016.

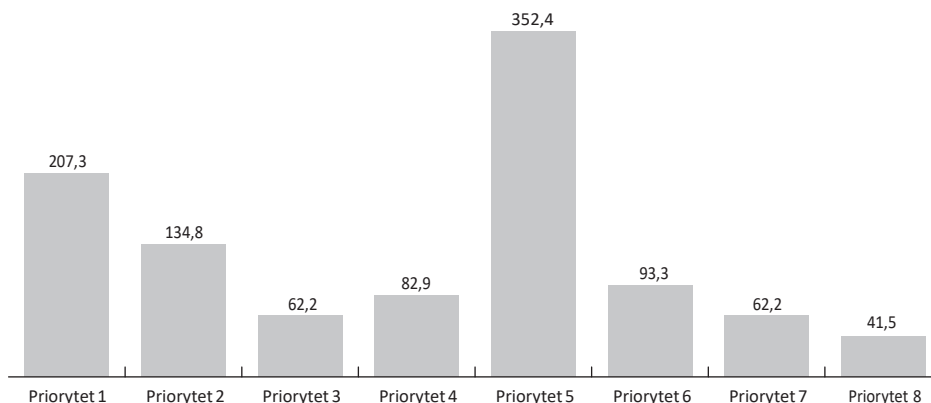
2. Wykorzystanie funduszy unijnych w województwie warmińsko-mazurskim

Zgodnie z uchwałą Nr 262 Rady Ministrów z dnia 8 listopada 2007 r. na realizację Regionalnego Programu Rozwoju Warmia i Mazury na lata 2007–2013 przewidziane zostało 1037 mln EUR z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), co stanowiło 6,48% środków funduszu w ramach szesnastu RPO. Oprócz środków z Unii Europejskiej realizacja programu została również pokryta środkami publicznymi wkładu krajowego w wysokości 192 mln EUR oraz innymi środkami finansowymi, w tym prywatnymi w wysokości 384 mln EUR. Łączna suma środków przeznaczona na sfinansowanie programu szacowana była zatem na 1 619 mln EUR.

W ramach Regionalnego Programu Rozwoju dla województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2007–2013 wyróżnione zostały następujące priorytety:

1. Przedsiębiorczość
2. Turystyka
3. Infrastruktura społeczna
4. Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast
5. Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna
6. Środowisko przyrodnicze
7. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego
8. Pomoc techniczna

Wykres 1. Wartość środków EFRR w ramach RPO Warmia i Mazury na lata 2007–2013 w podziale na osie priorytetowe (w mln EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Regionalnego Programu Operacyjnego – Warmia i Mazury na lata 2007–2013.

Udział poszczególnych priorytetów w środkach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie był proporcjonalny, co przedstawia poniższy wykres.

Najwyższa kwota, tj. 352 mln EUR została przekazana na rozwój infrastruktury transportowej regionalnej i lokalnej, co stanowiło aż 34% całkowitego wkładu UE. Priorytetem o najniższym wkładzie była natomiast pomoc techniczna o udziale wynoszącym 41 mln EUR.

3. Realizacja RPO województwa warmińsko-mazurskiego w podziale na priorytety

3.1. Oś priorytetowa: *Przedsiębiorczość*

Pierwszą wymienioną w RPO województwa warmińsko-mazurskiego osią priorytetową była *Przedsiębiorczość*. Jej duże znaczenie wynikało z faktu, że region ten na tle kraju charakteryzował się niskim poziomem przedsiębiorczości. Głównym celem tej osi był wzrost potencjału gospodarczego i konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw. Główną rolę we wzmocnieniu gospodarki oraz w zapewnieniu miejsc pracy dla osób bezrobotnych i młodzieży wchodzącej na rynek pracy przypisano podmiotom sektora prywatnego, w tym głównie małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP).

Całkowita alokacja EFRR osi priorytetowej I *Przedsiębiorczość* na lata 2007–2013 wynosiła 945 mln PLN. Od początku realizacji Programu do I półrocza 2015 r. oceniono pod względem formalnym 2116 wniosków, których łączna wartość wynosiła 1735 mln PLN. Finalnie podpisano natomiast 1275 umów na kwotę 919 mln PLN. Do I półrocza 2015 r. na podstawie 3560 wniosków o płatność wypłacono beneficjentom 766 mln PLN.

Zgodnie z uchwałą z 26 marca 2007 r. realizacja inwestycji w ramach osi priorytetowej I *Przedsiębiorczość* została zlecona Instytucji Pośredniczącej II stopnia (IP II) oraz Instytucji Zarządzającej RPO WiM (IZ RPO – WiM).

Instytucji Pośredniczącej II stopnia powierzono zadania związane z udzielaniem dotacji inwestycyjnych mikro, małym, średnim oraz dużym przedsiębiorstwom. Do końca I półrocza 2015 roku dofinansowano 894 projekty z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego dla przedsiębiorstw. Największą aktywność w zakresie pozyskiwania środków unijnych wykazały mikroprzedsiębiorstwa, składając łącznie 404 projektów. Natomiast przedsiębiorstwa małe, średnie i duże złożyły odpowiednio 295, 171 i 24 projekty. W podziale na sektory gospodarki największą ilość środków EFRR przeznaczonych na pierwszą oś przekazano dla przedsiębiorstw sektora usług. Drugim, pod względem wysokości przeznaczonych środków, był sektor przemysłowy. Dofinansowanie otrzymał również sektor budownictwa, górnictwa i wydobywania, rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa oraz wytwarzania i zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz, wodę oraz gospodarowanie ściekami i odpadami.

W ramach działań zleconych do IP II utworzonych zostało 5005 etatów (przy pierwotnie planowych 4350). Wszystkie dofinansowane projekty cechowała wysoka konkurencyjność, natomiast celem pomocy finansowej udzielanej inwestorom była niwelacja różnic społeczno-gospodarczych w regionie oraz wpływ na transformację gospodarki w kierunku opracowywania nowoczesnych technologii, produktów oraz usług.

W ramach IZ RPO WiM realizowane były inwestycje w zakresie:

- infrastruktury badawczej instytucji B+RT, powiązań kooperacyjnych między jednostkami naukowymi i badawczo-rozwojowymi, a przedsiębiorstwami,
- parków technologicznych, przemysłowych i inkubatorów przedsiębiorczości,
- klastrów o znaczeniu lokalnym i regionalnym,
- stref przedsiębiorczości,
- Regionalnego Systemu Wspierania Innowacji,
- instytucji otoczenia biznesu,
- produktów regionalnych.

Pierwszym z zadań IZ RPO WiM było dostosowanie sektora badawczego do potrzeb regionalnej gospodarki. Do inwestycji godnej uwagi należy projekt „Wyposażenie laboratoriów technicznej kontroli budowlanej”, którego realizację przeprowadzono w Uniwersytecie Wojewódzko-Mazurskim. Projekt przyczynił się do zwiększenia użyteczności prowadzonych badań w kierunku budownictwa, dostosowania oferty technologiczno-usługowej Uniwersytetu do potrzeb gospodarki, a także podniesienia potencjału innowacyjnego w sferze nauki i prac badawczo-rozwojowych.

Wzmocnienie współpracy pomiędzy sektorem biznesu a naukowym umożliwiło również stworzenie parków technologicznych, przemysłowych, inkubatorów przedsiębiorczości oraz klastrów. W tym przypadku na szczególną uwagę zasługuje otwarcie Parku Naukowo-Technologicznego w Ełku, który stał się nie tylko miejscem współpracy nauki z biznesem, a także miejscem wszelkiej aktywności, w tym przedsiębiorców rozpoczynających swoją działalność z zakresu nowych technologii.

Kolejnym działaniem IZ RPO WiM jest przygotowanie strefy przedsiębiorczości polegającej na kompleksowym przygotowaniu terenów pod inwestycje. Ma to na celu stworzenia korzystnych warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Zadaniem sieci punktów kontaktowych tworzących Regionalny System Wspierania Innowacyjności jest budowa kultury innowacyjnej wśród przedsiębiorców i mieszkańców województwa oraz pomoc firmom we wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań. W ramach tego zadania utworzono Centrum Wdrażania i Promocji Innowacji w Olsztynie.

Na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego stwierdzono niewystarczający potencjał instytucji otoczenia biznesu. W tym celu założono powstanie spójnego systemu informacji i doradztwa dla przedsiębiorców oraz ulepszenie świadczonych usług w zakresie obsługi inwestora na poziomie regionalnym. W związku z powyższym dofinansowano budowę Regionalnego Centrum Informacji Finansowej (RCIF) w Działdowie.

W ramach wykorzystania walorów ekologicznych regionu oraz ze względu na narastający trend prowadzenia zdrowego stylu życia dofinansowane zostały projekty związane z produkcją żywności regionalnej. Zakłada się, że transformacja gospodarki w kierunków specjalistycznych produktów i usług opartych na wiedzy przyczyni się do budowania marki regionu.

Główną barierą firm warmińsko-mazurskich we wprowadzaniu innowacji był brak kapitału własnego oraz zdolności kredytowej. W IZ RPO WiM do końca 2014 roku największą część środków, tj. 127 396 500 PLN została zakontraktowana na fundusze poręczeniowe i pożyczkowe. Ma to na celu ułatwienie dostępu do kapitału firmom mającym trudności z jego pozyskaniem.

3.2. Oś priorytetowa: *Turystyka*

Ze względu na to, iż turystyka na Warmii i Mazurach odgrywa kluczową rolę została stworzona osobna druga oś priorytetowa *Turystyka*. Jej celem jest wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu poprzez zwiększenie atrakcyjności lokalnej i regionalnej oferty turystycznej. Miałoby to również wyraźny wpływ na wzrost gospodarczy w tym regionie.

Całkowita alokacja EFRR osi priorytetowej II *Turystyka* na lata 2007–2013 wynosiła 561 mln PLN. Do I półrocza 2015 r. pod względem formalnym oceniono 201 wniosków, których łączna wartość wynosiła 989 mln PLN oraz zawarto 137 umów na łączną kwotę 553 mln PLN. Ponadto, na podstawie 1159 wniosków o płatność wypłacono beneficjentom 499 mln PLN.

Województwo warmińsko-mazurskie kojarzone jest głównie z sezonem letnim, dlatego też ważną kwestią jest, aby wydłużyć sezon turystyczny poprzez stworzenie oferty całorocznej, zwłaszcza w regionach atrakcyjnych przyrodniczo, ale zapóźnionych gospodarczo⁵. W tym celu największą ilość środków w ramach osi priorytetowej II *Turystyka* przeznaczono na rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Przebudowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Ostródzie był jednym z kluczowych projektów, który przyczynił się do znacznego wzrostu ruchu turystycznego poza sezonem. Z powodu słabo rozwiniętej bazy noclegowej i gastronomicznej w regionie dofinansowano m.in. 32 hotele cechujące się kom-

⁵ G. Gorzelak, *Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 2-3, 2002, s. 69.

pleksowością usług (zakwaterowanie–gastronomia–konferencja–rekreacja) oraz założono stworzenie 1650 nowych miejsc noclegowo-gastronomicznych. Ogólnie rzecz biorąc w ramach RPO WiM do końca I półrocza 2015 roku dofinansowano 100 nowopowstałych/zmodernizowanych obiektów turystycznych (hotelarskich/gastronomicznych), przy zakładanej wartości docelowej 13 szt., która została zbyt nisko oszacowana na etapie programowania.

Ponadto w celu pobudzenia turystyki aktywnej jako jednej z szans rozwoju regionu część środków przeznaczono na dofinansowanie ścieżek i szlaków rowerowych w najciekawszych pod względem przyrodniczych terenach. Pod uwagę wzięto również zagospodarowanie brzegów jezior w najbardziej rozwiniętych turystycznie miastach województwa m.in. w: Olsztynie Ostródzie, Iławie i Giżycku, co pozwoli na pełniejsze wykorzystanie zasobów regionu.

Ze względu na walory przyrodnicze województwa mniej uwagi poświęca się bogatej kulturze i historii regionu. W tym celu część środków przeznaczono na rewitalizację cennych zabytków architektury gotyckiej i barokowej w regionie (świątynie, cmentarze, wieże ciśnień, koleje wąskotorowe oraz piwnice XIV-wiecznego ratusza). Przykładem ciekawej inwestycji jest również zagospodarowanie miejsca słynnej bitwy pod Grunwaldem, gdzie od 1998 r. spotyka się ponad 3000 miłośników średniowiecza z całego świata.

W celu wydłużenia sezonu turystycznego podpisano umowy na stworzenie 4 baz uzdrowiskowych. Warto tutaj dodać, że 3 projekty dotyczyły uzdrowiska w miejscowości Gołdap, które jest jedynym miejscem w województwie mającym lecznicze właściwości klimatu potwierdzone świadectwem Polskiej Akademii Nauk.

Mimo iż Mazury zostały uznane w światowym plebiscycie „7 Nowych Cudów Natury” zajedno z 28 najpiękniejszymi miejscami na ziemi, to zdecydowanie większą liczbę turystów w Polsce przyciąga morze czy góry. Mając to na uwadze, dofinansowano projekty mające na celu krajową i zagraniczną promocję regionu.

Przykładem przedsięwzięcia promującego w szczególności walory regionu był projekt Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju i Bezpieczeństwa Wielkich Jezior

Mazurskich „*Promocja województwa warmińsko-mazurskiego poprzez realizację ogólnopolskiej kampanii promocyjnej ekologicznych przystani żeglarskich w latach 2010–2011*”.

W ramach działań osi priorytetowej II *Turystyka* na podstawie wniosków o płatność do końca I półrocza 2015 r. zostało utworzonych 774 miejsc pracy, przy czym na podstawie podpisanych umów utworzonych zostanie łącznie 1000 miejsc pracy.

3.3. Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczna

Kolejną przyjętą osią priorytetową była *Infrastruktura społeczna*. Jej celem jest zwiększenie dostępności do usług społecznych dobrej jakości, która wpłynie na

wzrost konkurencyjności regionu. Ten cel został podzielony na dwie podstawowe dziedziny: inwestycje w infrastrukturę edukacyjną oraz zabezpieczenia i dostępność opieki medycznej i opiekuńczej. Niewystarczająca dostępność usług społecznych dobrej jakości skutkuje w województwie warmińsko-mazurskim ograniczoną aktywnością w zakresie podejmowania nowej działalności gospodarczej, a także mniejszym zainteresowaniem o zamieszkanie na obszarze regionu. Mimo iż stopa bezrobocia utrzymuje się od wielu lat na wysokim poziomie, często brakuje specjalistów potrafiących posługiwać się nowoczesnymi narzędziami pracy. Bardzo ważne jest zatem, aby stale doskonalić szkolnictwo zawodowe, a także poprawiać dostępność do usług medycznych jako elementów wpływających na zwiększenie kompetencji i wydajność pracy osób zatrudnionych.

Całkowita alokacja EFRR na lata 2007–2013 w ramach osi priorytetowej III „Infrastruktura społeczna” wynosiła 257 mln PLN. Od początku realizacji Programu do końca I półrocza 2015 roku oceniono pod względem formalnym 113 wniosków na wartość dofinansowania 361 mln PLN oraz zawarto 96 umów na łączną kwotę dofinansowania EFRR 256 mln PLN. Na podstawie 547 wniosków o płatność dotychczas wypłacono beneficjentom 254 mln PLN.

W ramach działania *Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną* zostało podpisanych 67 umów zakładających poprawę jakości kształcenia w regionie, w wyniku których skorzystało 5953 studentów, uczniów i kursantów.

Głównym problemem infrastruktury edukacyjnej w województwie warmińsko-mazurskim było niedostosowanie szkolnictwa zawodowego do wymagań rynku pracy. Zły stan techniczny bazy szkolnej – wyeksploatowane, niewyremontowane pracownie szkolne oraz przestarzałe wyposażenie były przyczyną niskiej jakości kształcenia. W ramach działań dotyczących edukacji zakontraktowano część środków na realizację projektów polegających na rozbudowie, modernizacji i wyposażeniu zawodowych szkół średnich. Na szczególną uwagę zasługuje projekt pn. *„Budowa, rozbudowa i unowocześnienie bazy szkolnictwa zawodowego, gastronomiczno-hotelarskiego z uwzględnieniem dostosowania do standardów unijnych w Zespole Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie”*, który umożliwił zdobywanie wyższych kwalifikacji na poziomie zawodowym.

Szkolnictwo wyższe w województwie warmińsko-mazurskim odgrywa również ważną rolę w podnoszeniu konkurencyjności regionu, a jego mocną stroną jest potencjał naukowo-badawczy Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Z tego względu część środków w ramach tej osi przekazano na *„Przebudowę istniejącego budynku zaplecza szpitalnego na Collegium Anatomicum”*, co umożliwiło kształcenie na kierunku lekarskim, pielęgniarstwie, ratownictwie medycznym i dietetyka.

Ponadto, w celu poprawy jakości edukacji wszystkich typów szkół dofinansowano zakup sprzętu (komputerów, tablic multimedialnych, rzutników, projektorów itp.) oraz wyposażenia szkół w różnego typu pomoce naukowe.

W ramach kolejnego działania *Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności medycznej i opiekuńczej* dofinansowano do końca I półrocza 2015 roku 27 projektów w celu poprawienia warunków jakości życia mieszkańców regionu.

Największą ilość środków w ramach tej osi przeznaczono na wsparcie projektów polegających na rozbudowie, modernizacji i wyposażeniu obiektów ochrony zdrowia. Przykładem dobrej praktyki jest projekt „*Rozszerzenie zakresu i poprawa jakości usług medycznych SPZGiChP w Olsztynie poprzez modernizację pomieszczeń i zakup wyposażenia*”, dzięki czemu stał się on wiodącym ośrodkiem pulmonologicznym w regionie północno-wschodniej Polski.

W celu poprawienia jakości ochrony zdrowia doposażono również regionalne i ponadlokalne placówki ochrony zdrowia w 642 szt. sprzętu medycznego, które umożliwiły przeprowadzenie 592 255 badań do końca I półrocza 2015 roku. Realizacja inwestycji skupiła się przede wszystkim na leczeniu chorób nowotworowych, układu krążenia, przewodu pokarmowego, oddechowego, sercowo-naczyniowego, przeprowadzaniem nadzoru okołoporodowego oraz zabiegów ortopedycznych.

Zła sytuacja społeczno-gospodarcza w województwie warmińsko-mazurskim dotyka coraz szerszą grupę mieszkańców. W wielu regionach dotkniętych ubóstwem zaostryżyły się typowe patologie jak np. alkoholizm. Biorąc to pod uwagę dofinansowano modernizację Oddziału Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Powiatowym Szpitalu w Iławie w celu stworzenia jak najlepszych warunków terapii, które umożliwią jak najszybszy powrót pacjentów do życia w społeczeństwie.

By wyjść naprzeciw powiększającemu się obszarowi wykluczenia społecznego dofinansowano także projekty polegające na polepszeniu jakości usług rehabilitacyjnych, co przyczyniło się do przywrócenia zdolności osobom niebędącym w pełni sprawnymi ruchowo do czynnego udziału w życiu społecznym.

3.4. Oś priorytetowa: *Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast*

Działania zwarte w czwartej osi priorytetowej *Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast* koncentrują się na wzmocnieniu miast o wysokim potencjale rozwojowym w aspekcie technicznym, społecznym oraz ekonomicznym. Celem jest zatem, aby poszczególne miasta stały się atrakcyjnym centrum przedsiębiorczości, usług i zamieszkiwania. Priorytet ten został podzielony na trzy podstawowe dziedziny: humanizacja blokowisk, rewitalizacja miast oraz restrukturyzacja terenów powojaskowych i przemysłowych.

Całkowita alokacja EFRR na lata 2007–2013 w ramach osi priorytetowej IV „*Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast*” wynosiła 359 mln PLN. Od początku realizacji Programu do końca I półrocza 2015 roku oceniono pod względem formalnym 261 wniosków na wartość dofinansowania 637 mln PLN oraz zawarto 194 umowy na łączną kwotę dofinansowania EFRR 358 mln PLN.

Ponadto, złożonych zostało 1294 wnioski o płatność na łączną kwotę dofinansowania EFRR 333 mln PLN.

Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników do I półrocza 2015 roku pokazuje, że zrealizowano 181 projektów zapewniających zrównoważenie i poprawę atrakcyjności miast i miasteczek, dofinansowano 33 projekty promujące firmy, przedsiębiorczość i nowe technologie, poddano rewitalizacji 774 budynki, dofinansowano 79 projektów oferujących usługi dla promowania równych szans i społecznej inkluzji dla mniejszości i młodych ludzi oraz utworzono 184 miejsca pracy.

Biorąc pod uwagę złe warunki techniczne budynków zrealizowanych w technologii z wielkiej płyty w największych i najbardziej rozwiniętych turystycznie miastach, tj. w Olecku, Iławie, Elblągu, Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim i Ostródzie do dofinansowania wybrano projekty polegające przede wszystkim na ich poprawie.

Ponadto część środków EFRR przeznaczono na projekty związane z modernizacją istniejących już pomieszczeń, co ma przyczynić się do ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych zwłaszcza wśród młodzieży. Przykładowym projektem może być przebudowa pomieszczenia usługowego na kafejkę internetową i siłownię z fitness w Spółdzielni Mieszkaniowej w Gołdapi oraz unowocześnienie świetlicy z przeznaczeniem na cele społeczne, kulturalne i wychowawcze w Spółdzielni Mieszkaniowej w Ostródzie.

W ramach działania związanego z rewitalizacją miast część zakontraktowanych środków przeznaczono na adaptację budynków na cele społeczne i kulturalne, w tym m.in. na projekt „*Rewitalizacja budynku dworca w Ostródzie*”, który po wprowadzeniu nowych funkcji stał się miejscem spotkań, wydarzeń kulturalnych, warsztatów edukacyjnych i kulturalnych oraz nową alternatywą spędzania wolnego czasu.

Ponadto w celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej poszczególnych miast poddano renowacji i rewitalizacji budynki zabytkowe oraz zagospodarowano miejską zieleni i nadbrzeża wybranych jezior.

W największych i najbardziej rozwojowych miast regionu zostały przekazane środki na poprawę estetyki i atrakcyjności Śródmieścia poprzez budowę i modernizację miejskich placów i rynków. Do projektów godnych uwagi należy przede wszystkim rewitalizacja Śródmieścia miasta Pisz, co przyczyniło się przede wszystkim do stworzenia nowych miejsc spędzenia wolnego czasu oraz do przyciągnięcia większej liczby turystów.

Ze względów historycznych na terenie województwa zlokalizowane są liczne tereny powojkowe oraz tereny po upadłych zakładach pracy. W ramach działania *Restrukturyzacja terenów powojkowych i poprzemysłowych* dofinansowano najbardziej użyteczne społecznie projekty, których realizacja polegała na zaadoptowaniu tych obszarów na cele gospodarcze lub społeczne. Przykładem dobrej praktyki

jest rewitalizacja, modernizacja i adaptacja budynku powojkowego w Ostródzie, z którego powstało nowoczesne Centrum Użyteczności Publicznej.

3.5. Oś priorytetowa: *Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna*

Piąty priorytet RPO to *Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna*. Ze względu na to, iż województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów o najsłabszej dostępności komunikacyjnej głównym celem programu jest poprawa zewnętrznej dostępności i wewnętrznej spójności transportowej. Słaba dostępność komunikacyjna wynika głównie z ukształtowania terenu zdominowanym przez lasy i jeziora oraz złego stanu dróg, które zazwyczaj są wąskie i kręte. Stan tych dróg jest częstym powodem wypadków drogowych negatywnie oddziałując na rozwój turystyki oraz na podejmowanie działalności gospodarczej. Z tego względu dodatkowym celem władz regionalnych jest rozbudowa transportu lotniczego oraz modernizacja i restrukturyzacja dróg kolejowych, co również wpłynie na poprawę stanu środowiska. Ponadto bogactwo jezior, rzek i kanałów umożliwi jego wykorzystanie do przewozu osób i towarów drogami wodnymi. Ważnym elementem transportu jest również sieć przesyłowa energetyki, której sprawność i nowoczesność warunkuje niezawodnością w dostawie energii elektrycznej o odpowiednim napięciu.

Całkowita alokacja EFRR na lata 2007–2013 w ramach osi wynosiła 1490 mln PLN. Od początku realizacji Programu do końca I półrocza 2015 roku oceniono pod względem formalnym 176 wniosków na wartość dofinansowania 1878 mln PLN oraz zawarto 145 umów na łączną kwotę dofinansowania EFRR 1479 mln PLN. Ponadto wartość, która została wypłacona wszystkim beneficjentom od początku realizacji wynosiła 1276 mln PLN.

W wyniku analizy stanu technicznego dróg o znaczeniu lokalnym i regionalnym stwierdzono, że zły jego stan jest przyczyną ograniczenia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego. W związku z tym na inwestycje dotyczące budowy nowych dróg oraz modernizację już istniejących przeznaczono największą liczbę środków w ramach danej osi priorytetowej. Na początku okresu programowania założono wybudowanie nowych dróg o długości 18 km, oraz zrekonstruowania dróg o długości aż 558 km. Według stanu na koniec I półrocza 2015 roku w wyniku realizacji projektów drogowych w województwie powstało 23,87 km nowych dróg, przy czym na podstawie podpisanych umów widać, że wskaźnik osiągnie wartość 36,36 km, czyli 202% wartości docelowej. Zmodernizowano natomiast 285,01 km dróg, przy czym należy podkreślić, że na podstawie podpisanych umów widać, że wskaźnik zostanie osiągnięty. Przykładem dobrej praktyki jest projekt „Przebudowa ulic oraz drogowych obiektów inżynierskich stanowiących ciągi drogi wojewódzkiej nr 503 w obszarze miasta Elbląga – etap I od Placu Słowiańskiego do ul. Obrońców Pokoju”, który usprawnił istotne dla regionu połączenia drogowe

wiążące regionalny system transportowy z siecią dróg krajowych i transeuropejską siecią transportową przebiegającą na obrzeżach województwa (z planowaną drogą ekspresową S7 Gdańsk-Olsztynek-Warszawa-Kraków-Budapeszt/E-77/ i drogą ekspresową S22 Elbląg-Grzechotki /Kalingrad/). Jeżeli chodzi o zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego, to z pewnością wsparcie unijne przyznane na wszystkie projekty drogowe w znacznym stopniu przyczyniło się do osiągnięcia założonego celu, co wynika z faktu, że większość projektów polegała na przebudowie, rozbudowie lub modernizacji istniejącej nawierzchni drogowej.

Kolejną słabością województwa warmińsko-mazurskiego był zły stan infrastruktury kolejowej, który wpływał na połączenia wewnątrz województwa i jego dostępność komunikacyjną. Z tego względu w ramach RPO WiM zakupiono 3 szt. taboru kolejowego oraz podpisano umowy na budowę 1,57 km nowej linii kolejowej łączącej terminal portu lotniczego Olsztyn-Mazury ze stacją kolejową w Szymanach i rekonstrukcję 54 km linii kolejowej relacji Olsztyn-Szczytno-Szymany.

Zewnętrzna dostępność komunikacyjną poprawiła również przebudowa Regionalnego Portu Lotniczego w Szymanach koło Szczytna oddalonego o około 40 km od Olsztyna. Celem inwestycji było wzmocnienie pozycji Olsztyna na arenie krajowej i międzynarodowej.

Ze względu na to, iż Warmia i Mazury charakteryzują się unikatowym szlakiem wodnym w ramach Programu przewidziano modernizację infrastruktury portowej oraz poprawę drożności torów śródlądowych dróg wodnych do celów żeglugi pasażerskiej i przewozu towarów. Do przykładowych inwestycji należy budowa portu pasażerskiego Eko-Marina w Giżycku oraz budowa i zakup specjalistycznych zestawów pływających w celu zagwarantowania bezpieczeństwa nawigacyjnego na Wielkich Jeziorach Mazurskich.

W ramach osi dofinansowano również projekty związane z modernizacją i rozbudową infrastruktury energii elektrycznej. Jej planowana wartość docelowa miała wynosić 88 km, jednak z powodu dużego zainteresowania beneficjentów i wystarczającej ilości środków długość nowej/zmodernizowanej sieci elektroenergetycznej wyniosła 278,86 km wg stanu na koniec I półrocza 2015 roku.

3.6. Oś priorytetowa: Środowisko przyrodnicze

Celem kolejnej osi priorytetowej *Środowisko przyrodnicze* jest wzmocnienie pozycji województwa w europejskich sieciach przyrodniczych poprzez poprawę lub zachowanie dobrego stanu środowiska i zapobieganie jego degradacji. Główne działania tej osi skupiały się na walce z degradacją środowiska przyrodniczego polegającą na zachowaniu czystości wód, ziemi i powietrza, zapobieganiu powodziom oraz usuwaniu skutków zanieczyszczeń.

Całkowita alokacja osi priorytetowej VI „Środowisko przyrodnicze” wynosiła 388 mln PLN. Do I półrocza 2015 roku pozytywnie zweryfikowano pod wzglę-

dem formalnym 443 wnioski na kwotę dofinansowania 832 mln PLN, podpisano 269 umów na łączną kwotę dofinansowania EFRR 384 mln PLN. Złożonych zostało 1167 wniosków o płatność na łączną kwotę dofinansowania EFRR 365 mln PLN.

Badania Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska pokazują, że województwo warmińsko-mazurskie jest jednym z nielicznych regionów o najczystszym i najzdrowszym powietrzu w Polsce⁶. Ważną kwestią jest zatem, aby stale dbać o zachowanie istniejącego stanu. W związku z tym największą część środków w ramach osi priorytetowej VI *Środowisko przyrodnicze* przeznaczono na rozwój sieci wodno-ściekowej w celu poprawienia stanu wielu urządzeń technicznych służących doprowadzaniu wód i odprowadzaniu ścieków, wymagające dużych nakładów finansowych. Do końca I półrocza 2015 roku wybudowano 237,24 km sieci wodociągowej i 688,48 km sieci kanalizacyjnej, co znacznie przewyższa zakładane wartości docelowe, tj. 197 km i 600 km.

Kwestią szczególnie wartą uwagi jest fakt, że Mazury są najbardziej popularnym miejscem żeglarszy w Polsce, co wiąże się z wzrostem zanieczyszczenia wód tego regionu. Z tego powodu stworzono system odbioru nieczystości z łodzi na jeziorach. Przykładem inwestycji z zakresu gospodarki odpadami jest projekt „Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego”.

Ponadto, w celu kompleksowej poprawy jakości i ochrony środowiska szczególną uwagę poświęcono odnawialnym źródłom energii, tj. energii słonecznej i biomasy oraz energetyki geotermalnej i hydroelektrycznej. Niski udział energii ze źródeł odnawialnych jest słabą stroną Warmii i Mazur, dlatego w wyniku dofinansowanych projektów do końca I półrocza 2015 roku uzyskano 77 187,49 MWh/rok energii odnawialnej, przy zakładanej wartości docelowej 30 000 MWh/rok. Przykładem inwestycji jest projekt „Budowa ciepłowni na biomasę wraz z linią do przetwarzania pofermentu na terenie biogazowni rolniczej w Boleszynie”, którego misją była ochrona czystości powietrza atmosferycznego oraz zmniejszenie emisji gazów i pyłów do atmosfery.

3.7. Oś priorytetowa: Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Siódmy priorytet określony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego nosi nazwę *Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego*. Realizacja celu, który polegał na zwiększeniu dostępu do sieci i wykorzystania technik informatycznych w gospodarce, sektorze publicznym i sferze społecznej pozwoli na poprawę jakości życia, ułatwił dostęp do dobrej edukacji,

⁶http://www.gios.gov.pl/stansrodowiska/upload/file/pdf/download/krajowy_raport_mozai-k_n.pdf

oferty atrakcyjnych miejsc pracy oraz zwiększy efektywność obsługi administracyjnej. Realizacja tych projektów miała duże znaczenie, bowiem poziom rozwoju infrastruktury informatycznej w województwie warmińsko-mazurskim znacznie odbiega od średniej krajowej.

Całkowita alokacja osi priorytetowej VII „Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego” na lata 2007–2013 wynosiła 303 mln PLN. Od uruchomienia Programu do I półrocza 2015 r. pozytywnie zweryfikowano pod względem formalnym 448 wniosków oraz podpisano 333 umowy na łączną kwotę 297 mln PLN. Na podstawie 1574 wniosków o płatność wypłacono 261 mln PLN.

W celu rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego część środków w ramach tej osi przeznaczono na budowę, rozbudowę i modernizację sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego. Dzięki realizacji projektów z tego zakresu do końca I półrocza 2015 r. uzyskało 796 tys. mieszkańców regionu dostęp do szerokopasmowego Internetu oraz uruchomiono 710 Publicznych Punktów dostępu do Internetu (PIAP).

Dobrze rozbudowana infrastruktura informatyczna nie warunkuje jednak efektywnym korzystaniem z jej rozwiązań. W tym celu dofinansowano projekty związane z rozwojem i promocją e-usług publicznych, ułatwieniem dostępu do technik teleinformatycznych dla przedsiębiorców oraz działaniami zwalczającymi problem wykluczenia cyfrowego. Projekty obejmowały w szczególności obywateli oraz MŚP. Przykładem dobrej praktyki służącej mieszkańcom Kętrzyna jest projekt „Wdrożenie zintegrowanego systemu do obsługi informatycznej Miasta Kętrzyn – e-Urząd Kętrzyn”, którego największą zaletą było usprawnienie pracy pracowników Urzędu oraz skrócenie czasu załatwiania spraw w Urzędzie. Natomiast projekty z zakresu usług i aplikacji dla MŚP dotyczyły głównie rozwiązań platformowych dla e-biznesu dotyczące m.in.: handlu, turystyki, tworzenia sieci kooperacji między przedsiębiorcami.

Obsługa nowych technologii w produkcji i usług nie obędzie się bez fachowej wiedzy z zakresu teleinformatyki. Kolejnym obszarem wsparcia w ramach Programu było zatem dofinansowanie projektów związanych z kształceniem kadr, budową baz dydaktyczno-laboratoryjnych w szkołach, centrach i instytucjach szkoleniowych oraz na uczelniach wyższych. Przykładem projektu przyczyniającego się do rozwoju współczesnej edukacji jest „Wyposażenie dwóch pracowni komputerowych w Technikum Nr 1 w Działdowie”.

3.8. Oś priorytetowa: Pomoc techniczna

Ostatnia z osi priorytetowych nosi nazwę *Pomoc techniczna*. W jej ramach realizowane były zadania, które polegały na zapewnieniu zdolności administracyjnej instytucjom uczestniczącym w realizacji RPO Warmia i Mazury 2007–2013.

Jest to o tyle istotne, gdyż były możliwe do pozyskania o wiele wyższe środki niż w okresie programowym 2004–2006. Tak ogromna suma pieniędzy i jej skuteczne oraz efektywne wydanie jest ogromnym wyzwaniem. Kluczową rolę odgrywają zatem wysoko wykwalifikowani pracownicy dla których przygotowano system dokształcania mający zapewnić efektywną obsługę tak rozbudowanego systemu. Stałe monitorowanie zagrożeń i usuwanie barier dla właściwego wykorzystania funduszy europejskich, które zmieniają się z czasem i ze stopniem zaawansowania realizacji programów operacyjnych jest bardzo ważne⁷.

Całkowita alokacja EFRR osi priorytetowej VIII *Pomoc techniczna* na lata 2007–2013 wynosiła 131 mln PLN. Od uruchomienia programu do I półrocza 2015 r. pod względem formalnym oceniono 41 wnioski, których łączna wartość wynosiła 163 mln PLN, do których podjęto również 44 decyzje o dofinansowaniu na łączną kwotę 130 mln PLN. Na podstawie 139 wniosków o płatność wypłacono beneficjentom 113 mln PLN.

Dzięki wsparciu w ramach tej osi do końca I półrocza 2015 roku uzyskano efekty w postaci:

- zakupu 368 zestawów komputerowych (laptopy, serwery, komputery),
- przeprowadzonych 563 szkoleń, warsztatów, treningów, wizyt studyjnych,
- zorganizowanych 144 konferencji, spotkań, seminariów,
- 15 855 przeszkolonych osób,
- utworzonych 203 miejsc pracy finansowanych ze środków programu (włącznie umowy o pracę).

Warto również dodać, że wartości wszystkich wyżej wymienionych wskaźników osiągnęły wartości znacznie wyższe niż pierwotnie zakładano.

Podsumowanie

Przedmiotem sprawozdania było wykorzystanie środków unijnych w województwie warmińsko-mazurskim w ramach RPO WiM na lata 2007–2013. Głównym celem Programu był „*Wzrost konkurencyjności gospodarki oraz liczby i jakości powiązań sieciowych*”, który osiągnany jest poprzez realizację działań ośmiu osi priorytetowych.

Na realizację Programu zakontraktowano łącznie 1037 mln EUR z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z czego największą ilość środków, tj. 352 mln EUR otrzymała oś priorytetowa V *Infrastruktura transportowa regio-*

⁷J. Kwieciński, P. Adamik, *Stan wykorzystania funduszy europejskich – VII raport*, Business Centre Club, Warszawa 2013, s. 58.

nalna i lokalna, a najmniejszą zaś, tj. 41 mln EUR oś priorytetowa VIII *Pomoc techniczna*.

Do końca I półrocza 2015 roku nastąpiła również wysoka kontrakcja środków, która wynosiła 98,71%, przy czym najwyższy poziom wydatkowania osiągnęła oś priorytetowa III *Infrastruktura społeczna* (99,64%), a najniższy oś priorytetowa I *Przedsiębiorczość* (97,27%).

Środki EFRR umożliwiły m.in. wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, udzielenie pożyczek i poręczeń oraz dotacji inwestycyjnych, co przyczyniło się do utworzenia nowych miejsc pracy zmniejszając przy tym wysokie bezrobocie regionu. Ponadto dofinansowane parki technologiczne, przemysłowe i inkubatory przedsiębiorczości umożliwiły tworzenie i rozwój przedsiębiorstw opartych na wiedzy. Celem przekazanych środków było zatem przeciwdziałanie niskiej konkurencyjności województwa, która znacznie odbiega od poziomu UE i Polski.

Warmia i Mazury to jeden z najpiękniejszych regionów w Polsce, natomiast jego wadą jest sezonowość. Zrealizowane projekty w ramach RPO przyczynią się do wydłużenia sezonu turystycznego, przynosząc większe dochody i utworzenia nowych miejsc pracy.

Walory województwa czynią go nie tylko atrakcyjnym pod względem lokalizacji nowoczesnych firm, ale także miejsca zamieszkania, dlatego podjęto w tym kierunku odpowiednie zadania. Szczególną uwagę przeznaczono na rozbudowę, modernizację i wyposażenie regionalnych obiektów ochrony zdrowia oraz inwestycjom w szkoły zawodowe. Poza tym zrealizowano część inwestycji związanych z adaptacją na cele społeczne i kulturalne oraz rewitalizacją największych centrów warmińsko-mazurskich miast. Na zwiększenie atrakcyjności jako miejsca zamieszkania wpłynęła również poprawa stanu technicznego budynków mieszkalnych.

Do kolejnego obszaru wsparcia należały podstawowe układy sieciowe – infrastruktura transportowa regionalna i lokalna, ochrona środowiska, infrastruktura informatyczna. Modernizacja oraz budowa dróg publicznych, a także budowa portu lotniczego w Szymanach zdecydowanie przyczyniły się do jego rozwoju gospodarczego oraz zwiększenia jego spójności z pozostałymi obszarami kraju i z zagranicą. Realizacja projektów związanych z infrastrukturą informatyczną umożliwiła przełamanie barier dotyczących wykluczenia społecznego oraz stworzyła lepsze warunki dla potencjalnych inwestorów. Natomiast projekty związane z ochroną środowiska skupiały się na gospodarce wodno-ściekowej polegającej na ochronie wód powierzchniowych i podziemnych. Jest to szczególnie ważne, gdyż czystość wód powierzchniowych warunkuje rozwojem turystyki i wypoczynkiem przywodnym.

Przed województwem warmińsko-mazurskim wciąż stoi wiele wyzwań ze względu na jego opóźnienie rozwojowe mające głębokie korzenie historyczne. Jest to jednak proces zarówno długi, jak i czasochłonny. Nadchodzące lata będą kluczowe dla Warmii i Mazur w celu podniesienia jego konkurencyjności, która

głównie opiera się na rozwiązaniach innowacyjnych oraz wykorzystujących walory przyrodnicze regionu.

Bibliografia

1. Gorzelak G., *Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 2–3 2002.
2. Kwieciński J., Adamik P., *Stan wykorzystania funduszy europejskich – VII raport*, Business Centre Club, Warszawa 2013.
3. *Regionalny Program Operacyjny – Warmia i Mazury na lata 2007–2013*.
4. *Sprawozdanie okresowe za I półrocze 2015 r. z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013*.
5. *Sprawozdanie roczne za 2014 r. z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013*.
6. www.bip.warmia.mazury.pl, serwis internetowy Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
7. www.olsztyn.stat.gov.pl, strona internetowa Portalu Informacyjnego Urzędu Statystycznego w Olsztynie.
8. www.conadrogach.pl, serwis internetowy, który jest zbiorem szczegółowych informacji o wszystkich drogach w Polsce.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie podkarpackim

1. Ogólna charakterystyka województwa podkarpackiego

Województwo Podkarpackie zlokalizowane jest w południowo-wschodniej części Polski. Obejmuje ono obszar 17 845,76 km² i jest zamieszkiwane przez 2,13 mln osób. Stolicą województwa jest miasto Rzeszów. W skład regionu wchodzi 21 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu: Rzeszów, Krosno, Przemyśl oraz Tarnobrzeg. Podkarpackie graniczy z dwoma państwami: z Ukrainą na wschodzie (239 km) oraz Słowacją na południu (134 km). Także graniczy ma z trzema innymi województwami: Lubelskim na północnym wschodzie (320 km), Małopolskim na zachodzie (182 km) oraz Świętokrzyskim na północnym zachodzie (81,6 km).

W 2014 r. liczba ludności województwa Podkarpackiego wyniosła 2 129 187 osób. W stosunku do 2007 r. zwiększyła się o 31849 osób, czyli o 1,52%. Analizując strukturę wieku ludności według grup ekonomicznych należy wskazać na poniższe tendencje. W 2007 roku 21,7% ludności znajdowało się w wieku przedprodukcyjnym, 63,1% w wieku produkcyjnym oraz 15,3% w wieku poprodukcyjnym. W kolejnych latach udział ludności w wieku przedprodukcyjnym podlegał stopniowemu obniżeniu i w roku 2014 wyniósł 18,8%. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym się wahał w przedziale pomiędzy 63,1% w 2007 r. (najmniejszy) a 63,9% w latach 2010–2011 (największy). W 2014 r. ten wskaźnik osiągnął poziom 63,5%. Liczba ludzi w wieku poprodukcyjnym stale się zwiększała i w roku 2014 osiągnęła 17,7%.

W grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym większy udział mają mężczyźni: w 2007 r. na 232 528 mężczyzn przypadło 221 561 kobiet, a w 2014 na 205 636 mężczyzn 195 211 kobiet. W przedziale wieku produkcyjnego także przeważali mężczyźni: w 2007 r. na 687 233 przedstawicieli płci męskiej przypadło 635 782 kobiet, a w roku 2014 relacje te kształtowały się w stosunku 716 386 do 634 956 kobiet. Natomiast w wieku poprodukcyjnym liczba mężczyzn jest

mniej od liczby kobiet: 105 349 na 214 885 kobiet w roku 2007 oraz 120 661 na 256 337 kobiet w roku 2014¹.

Podkarpackie należy do średnio rozwiniętych regionów kraju. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą wyniosła w 2014 r. 162 556 i była wyższa od notowanej w 2007 roku o 14,4% (142 056 podmiotów). Analizując strukturę podmiotów gospodarczych według grup wielkości należy podkreślić, że zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające 0–9 pracowników). Ich liczba w 2007 r. wyniosła 134 620 i wzrosła w 2014 r. do 155 180 w roku 2014. Małych przedsiębiorstw (liczba zatrudnionych od 10 do 49 osób) w 2007 r. było 6100, a w 2014 r. 5912, a średnich 1126 w roku 2007 do 1272 w roku 2014. Najmniej liczną grupą były duże przedsiębiorstwa – ich liczba zmniejszyła się ze 174 w 2007 r. do 160 w 2014 roku. W grupie największych podmiotów gospodarczych, zatrudniających ponad 1000 pracowników także zanotowano zmiany. W latach 2007 oraz 2014 takich przedsiębiorstw było odpowiednio 36 oraz 32.

W podziale na podstawowe rodzaje działalności wśród podmiotów gospodarczych województwa podkarpackiego wymieniono następujące branże: przemysł, budownictwo, handel i naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostała działalność usługowa. W roku 2009 liczba przedsiębiorstw przemysłowych wyniosła 7425. Do 2014 r. zwiększyła się do 8446. W budownictwie najmniej podmiotów zarejestrowanych było w 2009 r. (8533). Do 2014 r. ich liczba się zwiększyła do 10 511. Liczba podmiotów gospodarczych w branży „transport i gospodarka magazynowa” wzrosła z 5037 w 2007 r. do 6134 w roku 2014. W 2014 r. największa liczba przedsiębiorców – 20 751 – zajmowała się działalnością handlową. W obsłudze rynku nieruchomości w 2014 r. pracowało 1326 firm, a 4001 zajmowało się pozostałą działalnością usługową.

W 2007 roku odsetek pracujących ludzi w wieku produkcyjnym wynosił 62,3% (ten wskaźnik dla województwa Podkarpackiego był równy ogólnopolskiemu wskaźnikowi bezrobocia). Ta wartość obniżyła się w roku 2014 do 62,1% (67,5% w Polsce). Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego w 2007 r. był na poziomie 14,2% (Polska – 11,2%) aktywnych zawodowo obywateli. W 2014 r. zwiększył się do 14,6% (11,4% w Polsce).

Województwo Podkarpackie charakteryzuje się średnio rozwiniętą infrastrukturą. W 2014 r. ogólna długość dróg publicznych w województwie stanowiła 20 695,2 km, co pokazuje wzrost w porównaniu do roku 2007 o 12,4% albo o 2284 km. Ogółem w Polsce wzrost długości dróg publicznych stanowił około 8%. W infrastrukturze komunalnej także zanotowano zmiany. Odsetek ludności korzy-

¹ Dane liczbowe zostało podano na podstawie Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

stających z oczyszczalni ścieków w województwie podkarpackim w 2014 r. wynosił 71,5% (Polska – analogiczna wartość wskaźnika). W 2007 r. jedynie 55,13% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków (62,2% w Polsce). Zmiany długości sieci wodociągowej na początek i na koniec okresu badawczego są istotne. W 2007 r. długość sieci wodociągowej stanowiła 191,5 km (5168,7 km w Polsce). Natomiast do 2014 r. zwiększyła się prawie o 50% i wyniosła 284,9 km (4042,7 km w Polsce).

Liczba ludności na jedno łóżko w szpitalach w roku 2008 wynosiła 215 osób (ogólnie w Polsce – 208 osób na jedno łóżko). Ta liczba poddała się zmniejszeniu do 207 osób w roku 2014 (205 w Polsce)².

Otrzymanie pomocy ze środków Unii Europejskiej związane jest ze spełnieniem niektórych warunków. Takim warunkiem przede wszystkim jest przygotowanie przez władze regionalne długotrwałego (7 lat) programu rozwojowego, który będzie odpowiadał strategii i wymaganiom unijnym. Także *do najważniejszych zaliczają się: zasada współfinansowania oraz zasada oceny*³. Polegają one na tym, że Unia Europejska nie może zastępować środków krajowych w ramach programu, tylko je uzupełniać. Maksymalny poziom dofinansowania jest ustalony na poziomie 85% (dla Polski). Komisja Europejska przeprowadza trzykrotną weryfikację zasady współfinansowania: ocena przed rozpoczęciem realizacji programu, w trakcie realizacji i po zakończeniu realizacji.

Głównymi celami RPOWP na lata 2007–2013 są: podwyższenie konkurencyjności przedsiębiorstw zarówno na rynku krajowym jak i zagranicznym, polepszenie klimatu inwestycyjnego dla zwiększenia atrakcyjności województwa, poprawa sektora turystycznego Podkarpacia, które, ze względu na bogatą historię, ma dużo ciekawych obiektów turystycznych, zapewnienie zrównoważonego rozwoju wewnątrz regionu i dążenie do wyrównania poziomu rozwojowego z innymi województwami w połączeniu z ochroną środowiska oraz zwiększenie udziału energii odnawialnej w ogólnym spożyciu energii. *Rozwój jest to proces pozytywnych zmian, wzrostu ilościowego i postępu jakościowego w przypadku rozwoju lokalnego i regionalnego, zachodzących w układzie społeczno-terytorialnym*⁴.

Ogółem na realizację RPOWP na lata 2007–2013 zostało przeznaczonych ok. 1 575 mln EUR, w tym dofinansowanie ze środków UE stanowi ok. 1 199 mln

² Dane liczbowe zostały podane na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

³ E. Kornberger-Sokołowska, J. Zdanukiewicz, R. Cieślak, *Jednostki samorządu terytorialnego jako beneficjenci środków europejskich*, Oficyna a Wolters Kluwer Business, Warszawa 2012, s. 90.

⁴ Zespół Uniwersytetu Szczecińskiego, *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 225.

EUR. Wkład publiczny krajowy wynosił ok. 249 mln EUR. Przewidywana wartość kapitału prywatnego wynosiła ok. 127 mln EUR.

1. Konkurencyjna i informacyjna gospodarka

Głównym celem osi priorytetowej 1 jest rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w oparciu o innowacje intelektualne. Szczegółowymi celami są: polepszenie dostępu do kapitału dla sektora małych, mikro i średnich przedsiębiorstw (MŚP), rozwój instytucji otoczenia biznesu, stworzenie warunków dla działań w zakresie badania i rozwój (B+R) oraz transferu wiedzy, stworzenie klimatu inwestycyjnego, współpraca międzynarodowa oraz podwyższenie zdolności konkurencyjnej regionu na rynku międzynarodowym, co odgrywa wielką rolę w rozwoju regionu i jest jednym z najważniejszych celów RPOWP na lata 2007–2013. *Konkurencyjność to także zdolność regionu do konkurowania na rynkach, których region ten jest członkiem, przy jednoczesnej poprawie standardów życia społeczeństwa*⁵. Na uwagę zasługuje także definicja Tadeusza Markowskiego, zdaniem którego *region konkurencyjny to taki, w którym poziom wiedzy ludzkiej rozumiany jako zdolność do wyprzedzania potrzeb i odkrywania nowej kombinacji zastosowania istniejących lub nowych zasobów rzeczowych, pozwala na wytworzenie strukturalnej przewagi i skomercjalizowania wytworów regionu*⁶.

Główne grupy beneficjentów to MŚP, fundusze poręczeń kredytowych, fundusze pożyczkowe oraz inne instytucje otoczenia biznesu, szkoły wyższe, jednostki naukowe, jednostki pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.

Alokację dla osi priorytetowej 1 przyznano w wysokości ok. 428 mln EUR (około 27% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków Unijnych wynosi ok. 307 mln EUR (około 72% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład ze środków publicznych krajowych stanowi ok. 54 mln EUR (około 13%), a przewidywana wielkość środków prywatnych jest na poziomie ok. 67 mln EUR (około 16%).

Do końca 2015 roku zostało zrealizowanych 620 projektów z zakresu bezpośredniego wsparcia inwestycyjnego sektora MŚP, w tym 240 projektów wsparcia dla mikroprzedsiębiorstw, 226 projektów dla małych przedsiębiorstw oraz 154 w ramach wsparcia przedsiębiorstw średniej wielkości. Oprócz tego pomoc inwestycyjną otrzymało 8 funduszy pożyczkowych, 3 fundusze poręczeniowe. W wyniku tego zostało utworzonych 2280 etatów (po 1140 dla kobiet i mężczyzn), w tym 800 etatów utworzono na obszarach wiejskich. Wsparcie otrzymało także

⁵ Por. A.L. Alarcon, *Regional Competitiveness: the Need for coordination between public and private action*, [w:] S. Rudolf (red.), *Emerging Markets. Social, Political and Economic Challenges*, Lodz University Press, Łódź 2004.

⁶ Por. T. Markowski, *Wspieranie wzrostu konkurencyjności w polityce rozwoju regionalnego*, [w:] *Strategiczne wyzwania...*, op. cit.

25 instytucji otoczenia biznesu, w wyniku czego wykreowano albo zmodyfikowano 130 usług dla przedsiębiorstw świadczonych przez wsparte instytucje otoczenia biznesu.

W analizowanym okresie zrealizowano 100 projektów z zakresu Badania i Rozwój (B+R) oraz 70 wspólnych projektów pomiędzy przedsiębiorstwami, a jednostkami badawczymi. Przebudowano 13 870 obiektów dydaktycznych oraz zakupiono 520 jednostek urządzeń na potrzeby transferu wiedzy w zakresie nowoczesnych technologii, z czego korzysta 29 przedsiębiorstw oraz 735 ich pracowników. W rezultacie utworzono 50 etatów w sektorze B+R. Zrealizowano też 160 projektów z zakresu promocji gospodarczej regionu oraz 10 projektów z zakresu kompleksowego uzbrojenia i przygotowania terenów inwestycyjnych (300 ha), na których zostało zlokalizowane 12 inwestycji.

W ramach osi priorytetowej 1 realizowane jest 16 projektów kluczowych. To niektóre z nich:

1. Budowa, rozbudowa i modernizacja bazy naukowo-badawczej Politechniki Rzeszowskiej. Orientacyjny koszt projektu wynosi ok. 80 mln PLN. W tym maksymalny poziom dofinansowania ze środków Unii Europejskiej (UE) wynosi ok. 68 mln PLN. Projekt realizowany jest przez Politechnikę Rzeszowską w powiecie rzeszowskim, leskim i łańcuckim.
2. Regionalne Centrum Kształcenia Zawodowego w Zakresie Nowoczesnych Technologii. Orientacyjna wartość – ok. 14 mln PLN. Maksymalna wartość dofinansowania stanowi ok. 10 mln PLN. Projekt realizowany jest w Rzeszowie przez gminę miasta.
3. Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii w Krośnie. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 14 mln PLN. W tym maksymalna kwota dofinansowania ok. 10 mln PLN. Projekt realizowany jest w Krośnie przez gminę miasta.

2. Infrastruktura techniczna

Głównym celem osi priorytetowej 2 była budowa oraz modernizacja infrastruktury komunikacyjnej województwa podkarpackiego oraz zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym spożyciu energii. Cele szczegółowe – to rozwój infrastruktury drogowej, kolei regionalnych, portu lotniczego Rzeszów-Jasionka, transportu publicznego oraz multimodalnego. Oprócz tego preferowane były projekty z zakresu wykorzystania biomasy do produkcji energii, wykorzystania energii wodnej oraz wiatru.

Główne grupy beneficjentów – to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki sektora finansów publicznych, „Lasy Państwowe”, przedsiębiorcy, szkoły wyższe, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, kościoły.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 506 mln EUR (około 32% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków Unijnych stanowi ok. 378 mln EUR (około 75% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład ze środków krajowych wynosi ok. 113 mln EUR (około 22%). Przewidywana wielkość kapitału prywatnego to ok. 15 mln EUR (około 3%).

Do końca 2015 roku zostało zrealizowano 74 projektów z zakresu sektora transportowego. Zbudowano 94 km nowych dróg. W tym na szczeblu lokalnym (drogi gminne i powiatowe) 60 km oraz na szczeblu regionalnym (drogi wojewódzkie) 34 km. Zrekonstruowanych zostało 595 km dróg, w tym 304 km lokalnych oraz 291 km regionalnych. Wybudowano 6 km i zrekonstruowano 100 km linii kolejowych. Zakupiono również 11 jednostek taboru kolejowego oraz 100 jednostek taboru komunikacji miejskiej. W rezultacie liczba ludności korzystającej ze wspartej komunikacji miejskiej zwiększyła się o 3%.

Oprócz tego zrealizowanych zostało 28 projektów z zakresu energii odnawialnej, 5 projektów z zakresu infrastruktury przesyłu energii elektrycznej oraz 135 projektów polepszających jakość powietrza. W rezultacie otrzymano 6,2 MW dodatkowej mocy energetycznej.

W ramach osi priorytetowej 2 realizowane są 24 kluczowe projekty. Takie jak:

1. Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 855 Olbęciny – Zaklików – Stalowa Wola. Przewidywana wartość projektu stanowi ok. 85 mln PLN. Maksymalna wartość dofinansowania ze środków UE stanowi ok. 44 mln PLN. Realizowane jest przez województwo Podkarpackie w gminach: Radomyśl nad Sanem, Stalowa Wola oraz Zaklików.
2. Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 880 Jarosław – Pruchnik. Orientacyjna wartość projektu wynosi ok. 41 mln PLN. W tym maksymalna kwota dofinansowania UE składa ok. 23 mln PLN. Projekt realizowany jest przez województwo Podkarpackie w gminach: Jarosław, Pawłosiów, Rozwienica oraz Pruchnik.
3. Rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 892 Zagórz – Komańcza. Przewidywana wartość projektu stanowi ok. 120 mln PLN. Maksymalna kwota dofinansowania UE – ok. 90 mln PLN. Projekt realizowany jest przez województwo Podkarpackie w gminach: Komańcza oraz Zagórz.

3. Społeczeństwo informacyjne

Głównym celem osi priorytetowej 3 była poprawa jakości i dostępu do usług informacyjnych w województwie podkarpackim. Beneficjentami były tu przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego, jednostki sektora finansów publicznych, „Lasy Państwowe”, szkoły wyższe, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, kościoły, przedsiębiorcy.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 95 mln EUR (około 6% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej wynosi ok. 68 mln EUR (około 72% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład publiczny krajowy stanowi ok. 12 mln EUR (około 13%). Przewidywana była wielkość kapitału prywatnego na poziomie ok. 15 mln EUR (około 16%).

Do końca 2015 roku zostało zrealizowanych 45 projektów z zakresu infrastruktury informacyjnej. Wybudowano 57 km sieci internetu szerokopasmowego oraz dostarczono 660 usług publicznych w trybie on-line. W rezultacie 48 tys. osób uzyskało dostęp do internetu szerokopasmowego (w tym 17 280 na obszarach wiejskich).

W ramach osi priorytetowej 3 realizowane są 23 kluczowe projekty, takie jak:

1. Podkarpacki System Informacji Medycznej. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 60 mln PLN. Maksymalna kwota dofinansowania ze środków UE stanowi ok. 50 mln PLN. Projekt realizowany jest przez województwo Podkarpackie w Rzeszowie, Krosno, Przemyśle, Tarnobrzegu, Jarosławiu oraz Żurawicy.
2. Podkarpacki System e-Administracji Publicznej. Orientacyjna wartość projektu stanowi ok. 103 mln PLN. Maksymalna wartość dofinansowania ze środków UE wynosi ok. 86 mln PLN. Projekt realizowany jest przez województwo Podkarpackie w większości jednostek samorządu terytorialnego.
3. Informatyzacja Szpitala Specjalistycznego w Jaśle. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 2 mln PLN. W tym maksymalna kwota dofinansowania ze środków UE stanowi ok. 2 mln PLN. Projekt realizowany jest przez Szpital Specjalistyczny w Jaśle.

4 Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom

Głównymi celami osi priorytetowej 4 są powiązania między zrównoważonym wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska poprzez rozwój gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami, które w województwie Podkarpackim są na niskim poziomie rozwoju, oraz zapobieganie zagrożeniom. Celami szczegółowymi są: ograniczenie ilości zanieczyszczeń, poprawa zaopatrzenia w wodę, budowa obiektów przeciwpowodziowych, składanie map zagrożeń, polepszenie gospodarowania zasobami wodnymi, ochrona zasobów różnorodności biologicznej, zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technologicznym.

Główne grupy beneficjentów – to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorcy, spółki wodne, „Lasy Państwowe”, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, kościoły.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 213 mln EUR (około 14% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków UE wynosi

ok. 170 mln EUR (około 80% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład publiczny krajowy stanowi ok. 30 mln EUR (około 14%). Przewidywana wartość kapitału prywatnego wynosi ok. 13 mln EUR (około 6%).

Do końca 2015 roku zostało wybudowanych 1545 km sieci kanalizacyjnej. Sieć ta budowana była wyłącznie na obszarach wiejskich. Wybudowano też 320 km sieci wodociągowej (w tym 304 km na obszarach wiejskich). Zrealizowano 34 projekty z zakresu gospodarki odpadami. W rezultacie 53 tys. osób zostało przyłączonych do sieci kanalizacyjnej, 22 440 osób uzyskało podłączenie do sieci wodociągowej oraz 200 tys. osób zostało objętych selektywną zbiórką odpadów.

Budowa obiektów infrastruktury wymaga wysokich nakładów kapitałowych. Cechuje je: bryłowość, wysokie koszty realizacji oraz długi okres budowy. Są one zazwyczaj realizowane z wyższymi mocami przerobowymi czy produkcyjnymi niż aktualnie wymagane, co może często skutkować niewykorzystaniem potencjału inwestycji w początkowych fazach jej eksploatacji⁷.

W zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej zostało zrealizowanych 32 projektów. Zostało wybudowanych/zmodernizowanych 50 wałów przeciwpowodziowych oraz 132 inne urządzenia przeciwpowodziowe. W rezultacie 100 tys. osób zostało zabezpieczonych przed groźbą powodzi na powierzchni 17 900 ha. Przed powodzią zabezpieczono też 1 800 przedsiębiorstw.

W zakresie ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej zostało zrealizowanych 20 projektów. W rezultacie liczba zagrożonych gatunków objętych działaniami ochronnymi wynosiła 20 na obszarze w 2000 ha.

W zakresie ochrony przed pożarami lasów i innymi zagrożeniami do końca 2015 roku zrealizowanych zostało 58 projektów. W ramach tych projektów zakupiono 156 wozów pożarniczych. Zrealizowano też 7 projektów dotyczących monitoringu środowiskowego. W rezultacie ok. 7 mln ludzi zostało objętych ochroną przeciwpożarową lasów i innymi środkami ochrony. Zabezpieczono mienie przed osuwiskami o łącznej wartości przekraczającej 41 mln PLN. Oprócz tego 9 500 ha zostało objętych monitoringiem środowiskowym.

W ramach osi priorytetowej 4 realizowano 3 kluczowe projekty:

1. Budowa sieci odprowadzenia wód opadowych z terenu Podkarpackiego Parku Naukowo - Technologicznego. Przewidywana wartość projektu stanowi ok. 23 mln PLN. Maksymalna wartość dofinansowania ze środków UE wynosi ok. 18 mln PLN. Projekt realizowany jest przez gminę Trzebownisko.
2. Bezpieczne Podkarpacie - poprawa stanu wyposażenia jednostek ratowniczych. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 38 mln PLN. Maksymalna wartość dofinansowania projektu stanowi ok. 28 mln PLN. Projekt

⁷ J. Sierak, *Inwestycje jednostek samorządu terytorialnego i ich finansowanie w ujęciu rocznym i wieloletnim*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” nr 4/2014.

realizowany jest przez Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie.

3. Zakup ratowniczych samochodów specjalnych. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 11 mln PLN. W tym maksymalna wartość dofinansowania – 8 mld PLN. Projekt realizowany jest przez Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie dla Krosna, Łańcuta, Przemysła, Rzeszowa oraz Stalowej Woli.

5 Infrastruktura publiczna

Głównymi celami osi priorytetowej 5 było poprawienie jakości usług edukacyjnych, opieki zdrowotnej oraz sportu i rekreacji. Celami szczegółowymi było: powiązanie systemu edukacyjnego z potrzebami rynku poprzez współpracę z przedsiębiorcami, poprawa usług medycznych w zakresie położnictwa, onkologii, psychiatrii oraz rehabilitacji, poprawa i tworzenie nowych obiektów o charakterze sportowym i rekreacyjnym.

Główne grupy beneficjentów – to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki sektora finansów publicznych, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, kościoły, publiczne zakładu opieki zdrowotnej.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 159 mln EUR (około 10% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie UE wynosi ok. 127 mln EUR (około 80% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład publiczny krajowy stanowi ok. 22 mln EUR (około 14%). Przewidywana wartość kapitału prywatnego – ok. 9 mln EUR (około 6%).

Do końca 2015 roku zrealizowano 80 projektów z zakresu edukacji (w tym 15 na obszarach wiejskich). Zmodernizowano 60 obiektów edukacyjnych oraz wsparto 40 placówek prowadzących działalność edukacyjną. W rezultacie liczba uczniów oraz studentów korzystającej z efektów zrealizowanych projektów wyniosła ok. 27 tys. i 40 tys. odpowiednio. Wybudowano/zmodernizowano też 110 miejsc w przedszkolach wiejskich. Zrealizowano też 32 projekty z zakresu opieki zdrowotnej (w tym 2 na obszarach wiejskich) oraz 30 projektów z zakresu infrastruktury pomocy społecznej (w tym 15 na obszarach wiejskich). Zmodernizowano 25 zakładów opieki zdrowotnej oraz 41 obiektów z zakresu pomocy społecznej (za wyłączeniem remontu). W rezultacie liczba pacjentów korzystających z efektów realizacji projektów z opieki zdrowotnej oraz pomocy społecznej wyniosła odpowiednio 310 tys. i ok. 18 tys. osób. Przy użyciu zakupionego sprzętu zostało przeprowadzonych 445 tys. badań medycznych. Z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej zostało zrealizowanych 50 projektów. Wybudowano i wyposażono 40 i 18 obiektów sportowych i rekreacyjnych odpowiednio. Oprócz tego odbudowano 7 obiektów zniszczonych przez powódź. W rezultacie liczba ludzi korzystających z efektów realizacji projektów wyniosła 3 610 tys. osób.

W ramach osi priorytetowej 5 realizowanych zostało 16 kluczowych projektów. Takich jak:

1. Rozbudowa i modernizacja Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie. Przewidywana wartość projektu wynosi ok. 69 mln PLN. W tym wartość dofinansowania stanowi ok. 39 mln PLN. Projekt zrealizowany przez Szpital Wojewódzki nr 2 w Rzeszowie.
2. Odbudowa obiektów Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji. Orientacyjna wartość projektu ok. 4 mln PLN. Kwota dofinansowania – ok. 3 mln PLN. Projekt zrealizowany przez miasto Jasło.
3. Odbudowa trybun stadionu sportowego w Ropczycach. Wartość projektu – ok. 4 mln PLN. W tym maksymalna wartość dofinansowania stanowi ok. 3 mln PLN. Projekt zrealizowany przez gminę Ropczyce.

6 Turystyka i kultura

Głównym celem osi priorytetowej 6 był rozwój sektora turystycznego i kulturowego poprzez tworzenie obiektów infrastruktury tych sektorów. Najważniejsi beneficjenci – to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki finansów publicznych, parki narodowe, organizacje pozarządowe, kościoły, instytucje kultury, przedsiębiorcy, zakłady opieki zdrowotnej, „Lasy Państwowe”

Alokacja na ten cel została przyznana w wysokości ok. 46 mln EUR (około 3% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków UE wynosi ok. 37 mln EUR (80% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład publiczny krajowy stanowi ok. 7 mln EUR (około 14%). Przewidywana wartość kapitału prywatnego wynosi ok. 3 mln EUR (około 6%).

Do końca 2015 roku zrealizowanych było 15 projektów z zakresu turystyki oraz 51 projektów dotyczący infrastruktury kultury. Zostało wspartych 67 instytucji kultury. W rezultacie zostało utworzonych 49 miejsc pracy w zakresie turystyki oraz udostępniono 71 obiektów kultury dla turystów.

W ramach osi priorytetowej 6 zrealizowane zostały 3 projekty kluczowe:

1. Zagospodarowanie zespołu zabytkowego Twierdzy Przemyśl. Wartość projektu stanowi ok. 22 mln PLN. W tym wartość dofinansowania – ok. 10 mln PLN. Projekt zrealizowany przez Związek Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl w gminach: Bircza, Krasiczyn, Krzywca, Medyka, Orły, Gmina Wiejska Przemyśl, Gmina Miejska Przemyśl, Stubno, Żurawica.
2. Modernizacja Zamku Kazimierzowskiego wraz z rewitalizacją Parku Miejskiego w Przemyślu. Orientacyjna wartość projektu – ok. 22 mln PLN. Kwota dofinansowania wynosi ok. 13 mln PLN. Projekt zrealizowany przez gminę miejską Przemyśl.

3. Rozbudowa, przebudowa i remont budynku Filharmonii im. Artura Malawskiego w Rzeszowie. Wartość projektu ok. 38 mln PLN. W tym wartość dofinansowania – ok. 25 mln PLN. Projekt zrealizowany przez Filharmonię im. Artura Malawskiego w Rzeszowie.

7. Spójność wewnątrzregionalna

Głównymi celami osi priorytetowej 7 było zmniejszenie luki rozwojowej pomiędzy rozwiniętymi miastami a innymi obszarami województwa oraz zapewnienie im zrównoważonego wzrostu zarówno w wymiarze technicznym, społecznym, gospodarczym jak i środowiskowym. Celami szczegółowymi było: wzmocnienie ośrodków miejskich, odbudowa społeczno-gospodarcza zdegradowanych obszarów, zwiększenie ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz odbudowa terenów zniszczonych przez powódź.

Główne grupy beneficjentów – to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki finansów publicznych, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, kościoły, spółdzielnie mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego, „Lasy Państwowe”.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 96 mln EUR (około 6% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). W tym dofinansowanie ze środków UE stanowi ok. 80 mln EUR (około 83% alokacji dla osi priorytetowej). Wkład publiczny krajowy wynosi ok. 11 mln EUR (około 11%). Przewidywana wartość kapitału prywatnego – ok. 6 mln EUR (około 6%).

Do końca 2015 roku zostało zrealizowanych 27 projektów zapewniających zrównoważony rozwój wszystkich regionów województwa. W rezultacie zostało odnowionych budynków o powierzchni 3 850 m². Zagospodarowano obszar w wymiarze 11 ha. Na odnowionych obszarach powstało 15 firm i utworzono 30 miejsc pracy. Zrealizowano też 15 projektów z zakresu promowania działalności gospodarczej oraz oferowania usług promujących równość szans i zapobiegających wykluczeniu społecznemu odpowiednio w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych. W rezultacie odnowiono budynki o powierzchni 2850 m² i zagospodarowano obszar w wymiarze 40 ha. Na odnowionych obszarach powstało 14 firm i zostało utworzonych 40 nowych miejsc pracy. Oprócz tego zrealizowano 20 projektów z zakresu odtworzenia infrastruktury zniszczonej przez powódź oraz 8 projektów z zakresu promowania działalności gospodarczej oraz oferowania usług promujących równość szans i zapobiegających wykluczeniu społecznemu odpowiednio. Projekty zostały zrealizowane w ramach ożywienia obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcia terenów zniszczonych przez powódź. W rezultacie zostało odnowionych budynków o powierzchni 500 m² oraz zagospodarowano

obszar w wymiarze 30 ha. Na odnowionych obszarach powstało 6 nowych firm oraz utworzono 20 miejsc pracy. Wartość odnowionej infrastruktury, która była zniszczona przez powódź, to kwota ok. 80 mln PLN.

W ramach osi priorytetowej 7 realizowano był 1 projekt kluczowy: Zabytkowy konwent OO. Bernardynów w Rzeszowie z ogrodami i centrum religijno-kulturowym. Wartość projektu wynosi ok. 29 mln PLN. W tym kwota dofinansowania ze środków UE to ok. 25 mln PLN. Projekt zrealizowany przez „Zakon Braci Mniejszych OO. Bernardynów Prowincja Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny” w Rzeszowie.

8 Pomoc techniczna

Głównym celem osi priorytetowej 8 jest wsparcie finansowe na potrzeby techniczne niezbędne do realizacji wyżej wymienionych celów w ramach RPOWP na lata 2007–2013. Celami szczegółowymi są: zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu realizacji celów, zapewnienie ciągłości procesu programowania, promocja programu RPOWP, informowania o wynikach realizacji programu.

Główne grupy beneficjentów – to Instytucja Zarządzająca RPOWP oraz osoby, instytucje i grupy osób korzystające z pomocy w ramach RPOWP.

Alokacja została przyznana w wysokości ok. 31 mln EUR (około 2% alokacji dla RPOWP na lata 2007–2013). Całą wartość alokacji stanowią środki pochodzące z Unii Europejskiej. Wkładu publicznego krajowego i prywatnego nie przewidziano. Do końca 2015 roku zostało zakupionych 238 jednostek sprzętu komputerowego oraz refundowano wynagrodzenia 238 pracownikom. W rezultacie 238 osób zostało zaangażowanych we wdrażanie programu. Oprócz tego zostało wspartych 50 projektów na etapie przygotowania oraz przeprowadzono 195 szkoleń i konferencji dla beneficjentów. W rezultacie w szkoleniach i konferencjach uczestniczyło 12 tys. osób. W wyniku przeprowadzenia tych szkoleń i konferencji 75% wszystkich zarejestrowanych projektów otrzymały pozytywną ocenę formalną.

W ramach osi priorytetowej 8 nie uwzględniono projektów kluczowych. Instytucja Zarządzająca nie zidentyfikowała istotnych problemów we wdrażaniu RPOWP na lata 2007–2013.

Podsumowanie

Głównymi celami RPOWP na lata 2007–2013 było podwyższenie konkurencyjności sektora MŚP, polepszenie klimatu inwestycyjnego, zwiększenie atrakcyjności województwa w dziedzinie turystyki, zapobieganie zagrożeniom oraz rozwój sieci drogowej i wodociągowo-kanalizacyjnej.

Struktura finansowania wygląda następująco: dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej wynosi ok. 1 199 mln EUR; wkład publiczny krajowy stanowi ok. 249 mln EUR; kapitał prywatny – 127 mln EUR.

Do końca 2015 roku zostało zrealizowanych 1726 projektów w ramach programu. W tym 86 projektów kluczowych. Największa alokacja została przydzielona na realizację projektów z zakresu infrastruktury technicznej, która wynosi 506 mln EUR (32%). Nieco mniejszą alokację przydzielono na realizację projektów z zakresu wsparcia kapitałowego przedsiębiorczości – 428 mln EUR (27%). Natomiast najmniejszą pulę środków zostało skierowanych na realizację projektów z zakresu turystyki i kultury – 46 mln EUR (3%). Główne grupy beneficjentów – to jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki finansów publicznych.

W rezultacie utworzono 2280 i 50 etatów dla sektora MŚP i B+R odpowiednio, zakupiono nowe maszyny i urządzenia, załączono inwestycje, co zwiększyło moc produkcyjną województwa i stworzyło ścieżkę dla dalszego rozwoju tych sektorów.

Zostało wybudowanych i zrekonstruowano 94 i 595 km dróg odpowiednio, zakupiono jednostki taboru kolejowego, co wykreowało nowe miejsca pracy i zwiększyło liczbę ludności korzystającej z komunikacji miejskiej.

Zbudowano też 1545 km sieci kanalizacyjnej, 320 km sieci wodociągowej, co sprawiło, że ponad 50 tys. oraz około 20 tys. osób odpowiednio zostało do tych sieci podłączonych. Większość tych osób mieszka na obszarach wiejskich. Dużo przedsiębiorstw i gospodarstw domowych zostało zabezpieczonych przed powodzią, pożarami i osuwiskami.

Oprócz tego zostało wybudowanych 57 km sieci Internetu szerokopasmowego, dzięki czemu prawie 50 tys. osób uzyskało do niego dostęp. Wybudowano i zmodernizowano też szereg obiektów edukacyjnych, zakładów opieki zdrowotnej, obiektów kultury i turystyki, polepszano infrastrukturę pomocy społecznej. Została zastrzeżona zasada równości szans i podjęto działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu. W rezultacie polepszyła się sytuacja ekonomiczna i socjalna regionu, wzrósł jego potencjał inwestycyjny. Dobre zarządzanie procesem wdrażania i trafne wykorzystanie potencjału województwa dało możliwość dalszego jego rozwoju.

Bibliografia

1. Alarcon A.L., *Regional Competitiveness: the Need for coordination between public and private action*, [w:] S. Rudolf (red.), *Emerging Markets. Social, Political and Economic Challenges*, Lodz University Press, Łódź 2004.
2. Kornberger-Sokołowska E., Zdanukiewicz J., Cieślak R., *Jednostki samorządu terytorialnego jako beneficjenci środków europejskich*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2012.

3. Markowski T., *Wspieranie wzrostu konkurencyjności w polityce rozwoju regionalnego*, [w:] *Strategiczne wyzwania...*, op. cit.
4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013.
5. Sierak J., *Inwestycje jednostek samorządu terytorialnego i ich finansowanie w ujęciu rocznym i wieloletnim*, [w:] „*Myśl Ekonomiczna i Polityczna*” nr 4/2014.
6. Zespół Uniwersytetu Szczecińskiego, *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 225.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie podlaskim

1. Ogólna charakterystyka województwa

Województwo Podlaskie jest najbardziej wysuniętym na północny-wschód województwem Polski, przez jego środek przepływa rzeka Narew. Stolicą regionu jest Białystok. Jest szóstym co do wielkości województwem o powierzchni 2 018 702 ha, co stanowi 6,45% obszaru Polski¹. Na terenie województwa znajdują się cztery parki narodowe: Białowieski Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, Narwiński Park Narodowy i Wigierski Park Narodowy. Podlaskie jest regionem głównie rolniczym. Uprawiane są tu najczęściej ziemniaki i zboża. Produkty mleczarskie i mięsne są cenione w Polsce jak i zagranicą. Przemysł oparty jest w dużej mierze na produkcji artykułów spożywczych, maszyn rolniczych oraz tkanin. Główne ośrodki przemysłowe to Białystok, Suwałki i Łomża².

Według danych z 30 czerwca 2014 roku województwo liczyło 1,19 miliona mieszkańców, z czego 51,2% stanowiły kobiety, a 48,8% mężczyźni. Ludność województwa stanowiła 3,1% całego kraju. W latach 2002–2015 liczba mieszkańców Podlasia zmalała o 1,4%. Średni wiek mieszkańców tego województwa wynosił 40,8 lat i był zbliżony do średniego wieku mieszkańców całej Polski. Pod względem liczby mieszkańców województwo zajmowało czternaste miejsce, za nim było tylko Opolskie i Lubuskie. Średnia gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 59 osób³.

¹ https://www.wrotapodlasia.pl/pl/region_i_gospodarka/region/informacje_ogolne, dostęp: 28.05.2016.

² *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, Załącznik nr 1 do Uchwały nr 150/2157/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 19 marca 2013 r., Białystok 2013, s. 16.

³ *Statystyczne Vademecum Samorządowca – portrety terytorium Województwo Podlaskie*, http://bialystok.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podlaskie/portret_wojewodztwa/wojewodztwo_podlaskie.pdf, dostęp: 1.06.2016.

Na terenie województwa Podlaskiego zlokalizowanych jest 17 powiatów w tym 3 miasta na prawach powiatu: Białystok, Suwałki, Łomża oraz 118 gmin. Miasta zamieszkuje około 60,4% ogółu mieszkańców⁴.

Województwo podlaskie miało w tym momencie ujemny przyrost naturalny kształtujący się na poziomie -0,7 na 1000 mieszkańców. W wieku produkcyjnym było 63,4% mieszkańców, 17,7% w wieku przedprodukcyjnym, a 19% w wieku poprodukcyjnym⁵.

Analizując sytuacje społeczno-gospodarczą należy stwierdzić, że główną rolę w województwie podlaskim odgrywał sektor usług nierynkowych, takich jak: administracja publiczna, wojsko, edukacja, pomoc społeczna i opieka zdrowotna, gdzie zatrudnionych było blisko 19% ludności. Podlaski biznes zajmował się głównie rolnictwem, włókiennictwem, budownictwem i przetwórstwem przemysłowym⁶.

Pod koniec 2014 roku w bazie krajowego rejestru podmiotów gospodarczych (REGON) województwa znajdowało się 98 339 podmiotów, z czego większość należała do sektora prywatnego⁷.

Na Podlasiu stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się w końcu I kwartału 2015 roku na poziomie 12,3%. Najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w powiecie grajewskim – 21,2%, natomiast najniższe w powiecie suwalskim – 8,2%. Na koniec 2014 roku liczba pracujących wyniosła 474 tys. natomiast bezrobotnych 37 tys., a biernych zawodowo – 405 tys. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 55,8%. Omawiany wskaźnik był różnicowany pod względem miejsca zamieszkania. W miastach był wyższy (56,3%) niż na wsiach (55,1%). W podziale ze względu na płeć, mężczyźni stanowili 63,5% zaś kobiety 48,8%⁸.

Na początku 2016 roku średni dochód brutto w sektorze przedsiębiorstw na Podlasiu wynosił 3436,70 PLN i kształtował się znacząco poniżej średniej krajowej – 4138 PLN⁹.

Infrastruktura drogowa województwa Podlaskiego oparta jest na sieci dróg ekspresowych S8 i S61. W ostatnim czasie w regionie można zaobserwować znacznie szybsze tempo prac drogowych np. na brakujących odcinkach S8, obwodnicy Suwałk, czy obwodnicy Augustowa¹⁰.

Sieć kolejową na terenie województwa tworzy 845 km linii normalnotorowych, w większości jednotorowych, z czego tylko 235 km jest zelektryzowanych. W przeliczeniu na 100 km² daje to wskaźnik 4,2, gdzie średnia krajowa to 7,1 km.

⁴ <http://region.e-podlasie.pl>, dostęp: 1.06.2016.

⁵ *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2015*, GUS, Białystok 2015, s. 11.

⁶ *Strategia Rozwoju...*, op. cit., s. 18.

⁷ *Strategia Rozwoju...*, op. cit., s. 19.

⁸ http://bialystok.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podlaskie/portret_wojewodztwa/wojewodztwo_podlaskie.pdf, dostęp: 1.06.2016.

⁹ *Powierzchnia i ludność...*, op. cit., s. 13.

¹⁰ *Ibidem*.

W regionie zdecydowanie brakuje szybkiej kolei, która skróciłaby czas dojazdu do Warszawy czy innych miast województwa. Należy również zaznaczyć, że z roku na rok systematycznie maleje znaczenie przewozów kolejowych na rzecz transportu drogowego¹¹.

Na podstawie analizy Strategii rozwoju województwa podlaskiego w tabeli 1 zestawiono mocne i słabe strony województwa.

Tabela 1. Mocne i słabe strony województwa Podlaskiego

Mocne strony	Słabe strony
• Czyste, różnorodne oraz mało zmienione działalnością człowieka środowisko przyrodnicze • Przygraniczne położenie regionu • Korzystne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego • Dobre warunki do produkcji energii cieplnej i elektrycznej z biogazu oraz relatywnie dobre warunki do rozwoju energetyki wiatrowej i słonecznej • Wysoki poziom kształcenia na kierunkach medycznych i prawie • Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców • Utrzymująca się korzystna struktura ekonomiczna ludności • Załączki ośrodków wzrostu – grupy przedsiębiorstw, cechujące się wysoką konkurencyjnością i innowacyjnością.	• Bardzo słaba dostępność transportowa • Słaba infrastruktura sieci szerokopasmowych • Barak bezpieczeństwa energetycznego województwa oraz bardzo słaba i przestarzała sieć elektroenergetyczna i gazowa • Niewystarczająca infrastruktura związana z gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami • Niski poziom umiędzynarodowienia działalności podlaskich przedsiębiorstw • Bardzo słabe wyniki eksportu • Niewystarczające zaangażowanie przedsiębiorstw i jednostek naukowo-badawczych we wzajemną współpracę • Słabe powiązania szkolnictwa ze sferą gospodarczą • Relatywnie niski poziom przedsiębiorczości

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju dla województwa Podlaskiego.

Niewątpliwym atutem województwa podlaskiego jest przygraniczne położenie regionu. Jest to możliwość do nawiązywania kontaktów handlowych z takimi krajami jak Rosja, Litwa, Białoruś. Mocną stroną województwa jest również turystyka, którą wspomagają walory przyrodnicze, krajobrazowe, a także nie zniszczone działalnością człowieka środowisko naturalne. Województwo znane jest z wytwarzania dobrej jakości wyrobów mleczarskich o wysokiej jakości. Wynika to z czystego środowiska, ale również z dobrego marketingu związanego z możliwościami regionu.

Jednym z większych problemów województwa jest niestety słabość ekonomiczna oraz niski poziom inwestycji. Było to spowodowane opóźnieniem w rozwoju infrastruktury technicznej a w szczególności w dostępie do komunikacji

¹¹ *Strategia Rozwoju..., op. cit., s. 19.*

i nowoczesnych mediów. Minusem była również słaba współpraca sektora małych i średnich przedsiębiorstw z uczelniami w celu podniesienia konkurencyjności oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Słabą stroną województwa była również niska zdolność przystosowawcza bezrobotnych do nowych warunków oraz nieefektywny program przekwalifikowania osób szukających pracy.

2. Środki unijne dla województwa Podlaskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego

Zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia¹², które wspierają wzrost gospodarczy oraz zatrudnienie, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013 stanowił jeden z programów będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nim celów przy wykorzystaniu środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego¹³. Celem głównym było zwiększenie tempa wzrostu gospodarczego i tworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy, przy poszanowaniu i zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu. W związku z tym należało dążyć do przesunięcia pracowników z sektora rolniczego do sektorów o znacznie wyższym poziomie efektywności ekonomicznej oraz wyższej innowacyjności. W celu efektywnego wykorzystania ograniczonych środków na rozwój regionu Strategia zdefiniowała trzy obszary wsparcia. Klastry: spożywczy, drzewny, maszynowy, i potencjalny turystyczny. Ponad to cel główny miał zostać zrealizowany poprzez realizację celów szczegółowych¹⁴:

1. Podniesienie atrakcyjności inwestycji województwa.
2. Podniesienie konkurencyjności podlaskich firm w aspekcie krajowym i międzynarodowym.
3. Rozwój turystyki wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

Cel główny RPOWP wpisywał się w cel główny Strategii Rozwoju Kraju – *podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski, poszczególnych obywateli i rodzin*. Region miał uzyskać wzrost poziomu PKB na mieszkańca do wysokości 45,5% według parytetu siły nabywczej w stosunku do średniej Unii Europejskiej, oraz ogólnej poprawy wskaźników społeczno-gospodarczych.

¹² Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007-2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

¹³ <http://www.rpowp.wrotapodlasia.pl/informacje-o-programie.html>, dostęp: 3.06.2016.

¹⁴ *Strategia Rozwoju...*, op. cit., s. 20.

Łącznie województwo Podlaskie otrzymało 750 248 102 EUR. W ramach tej kwoty środki pochodziły z¹⁵:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 636 207 883 EUR,
- Krajowego wkładu publicznego – 114 040 219 EUR.

W tabeli 2 zestawiono podział środków finansowych z UE na poszczególne osie priorytetowe. Największa kwota została przekazana na Oś Priorytetową II – Rozwój infrastruktury transportowej. Natomiast najmniej dotowana została Oś Priorytetowa VII – Pomoc techniczna.

**Tabela 2. Kwoty dofinansowania
oraz udział procentowy poszczególnych osi priorytetowych**

	Nazwa Osi priorytetowej	% udziału środków przeznaczonych na realizację	Kwota w EUR
Oś Priorytetowa I	Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorstw w regionie	22	139 965 734
Oś Priorytetowa II	Rozwój infrastruktury transportowej	32	203 586 523
Oś Priorytetowa III	Rozwój turystyki i kultury	16	101 793 261
Oś Priorytetowa IV	Spółeczeństwo informacyjne	8	50 896 631
Oś Priorytetowa V	Rozwój infrastruktury ochrony środowiska	10	63 620 788
Oś Priorytetowa VI	Rozwój infrastruktury społecznej	8	50 896 631
Oś Priorytetowa VII	Pomoc techniczna	4	25 448 315
RAZEM:		100	636 207 883

Źródło: Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007-2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl/, dostęp: 3.06.2016.

Od początku wdrażania RPOWP w ramach Osi priorytetowych I-VI zarejestrowano 2548 wniosków na łączną wartość dofinansowania 1 378 mln EUR.

W tabeli 3 zaprezentowano liczby zatwierdzonych wniosków w ramach wszystkich osi priorytetowych.

¹⁵ *Strategia Rozwoju...*, op. cit., s. 22.

Tabela 3. Zatwierdzone wnioski pod względem formalnym od początku uruchomienia programu

Nr Osi	Liczba wniosków	Dofinansowanie w EUR
I	1506	343 474 802,86
II	159	385 091 775,42
III	245	255 790 412,63
IV	23	53 819 464,05
V	369	200 283 703,16
VI	246	139 776 630,23
Ogółem	2548	1 378 236 788,34

Źródło: Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013 z dnia 23 czerwca 2015, s. 10.

Największe kwoty dofinansowania uzyskano dla Osi priorytetowej II – Rozwój infrastruktury transportowej oraz Osi priorytetowej I – Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości.

Od początku wdrażania RPOWP w ramach Osi I–VI zatwierdzono do dofinansowania ogółem 1360 projektów na łączną wartość 1 511 tys. EUR o kwocie wnioskowanego dofinansowania 901 tys. EUR.

Liczba złożonych wniosków nie była proporcjonalna do wielkości otrzymanego dofinansowania. Najwięcej wniosków dotyczyło Osi priorytetowej I (799), ale największa kwota dofinansowania dotyczyła Osi priorytetowej II (86 wniosków) 342 tys. EUR.

Tabela 4. Umowy podpisane od uruchomienia Programu w ramach Osi priorytetowych I–VI

Nr Osi	Liczba umów	Wartość ogółem w EUR	Dofinansowanie w EUR	Poziom realizacji
I	693	333 486 254,39	163 309 755,70	94,23%
II	85	290 376 876,86	229 179 399,00	100,80%
III	109	273 132 520,74	116 706 676,45	90,85%
IV	16	65 092 923,21	53 578 753,02	99,22%
V	203	130 700 668,35	79 204 649,25	101,49%
VI	120	101 555 791,61	67 621 141,07	107,30%
Razem	1226	1 197 345 035,16	709 600 374,50	98,16%

Źródło: Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013 z dnia 23 czerwca 2015, s. 12.

Dla Osi I-VI poziom realizacji zobowiązań UE na lata 2007-2013 wyniósł łącznie około 98,16%, przy czym najwyższy odnotowano w Osi VI - 107,30% zaś najniższy w Osi III - 90,85%.

3. Realizacja Programu w podziale na Priorytety

Pierwszym z przyjętych priorytetów był *Wzrost innowacyjności i wspieranie przedsiębiorczości w regionie*. Celem działań tej osi było podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa podlaskiego. Zaplanowana pomoc miała w głównej mierze zapewnić wsparcie przedsiębiorców poprzez ułatwiony dostęp do kapitału w postaci dotacji bezpośredniej oraz do nowoczesnych technologii. Podejmowane przez firmy działania proinnowacyjne były traktowane priorytetowo. Wsparcie otrzymały projekty, które zamierzały tworzyć centra: obsługi inwestorów, promocji, doskonalenia zawodowego, zaawansowanych technologii¹⁶.

Oś Priorytetowa I wdrażana była poprzez cztery działania: 1.1 Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjności, 1.2 Region atrakcyjny inwestycjom, 1.3 Wsparcie instytucji otoczenia biznesu, 1.4 Wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Na wykresie 1 przedstawiono wartość projektów w mln w ramach Osi priorytetowej I.

W podziale na poszczególne działania wartość zrealizowanych projektów ukształtowała się następująco: Działanie 1.1 - 47,9 mln EUR, Działanie 1.2 - 80,9 mln EUR, Działanie 1.3 - 40,53 mln EUR, Działanie 1.4 - 124,23 mln EUR¹⁷.

W ramach wszystkich działań Osi I łącznie złożono 1506 wniosków, z czego na koniec 2014 roku 693 zakończyło się podpisaniem umowy. Wartość dofinansowania z UE na podpisane umowy wyniosła 147 mln EUR. Największą grupą, która aplikowała stanowili przedsiębiorcy. Złożonych zostało 714 wniosków, co stanowi niemalże 50% wszystkich wniosków tej osi. Struktura dofinansowania nie jest tak jednorodna. O największą kwotę programu aplikowały spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Złożyły 395 wniosków o łączną kwotę 123 mln EUR co stanowi 35,88% wszystkich środków. W dalszej kolejności były osoby fizyczne 92 mln EUR, spółki jawne 32,18 mln EUR, jednostki samorządu terytorialnego 32,13 mln EUR oraz spółki akcyjne 25 mln EUR. Bardzo mały udział w strukturze posiadały podmioty takie jak: spółdzielnie, stowarzyszenia, uczelnie wyższe, spółki partnerskie, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne.

¹⁶ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 z dnia 23 czerwca 2015, s. 13.

¹⁷ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 z dnia 23 czerwca 2015, s. 13.

W ramach Osi I najlepsze rezultaty zaobserwowano w przypadku następujących wskaźników¹⁸:

- liczba projektów z zakresu wsparcia inwestycyjnego dla małych i średnich przedsiębiorstw w relacji do wartości docelowej na rok 2015, wg podpisanych osiągnięto wskaźnik na poziomie 109,63%,
- liczba projektów, które promują przedsiębiorczość i wprowadzanie nowych technologii, wg podpisanych umów realizacja wynosiła 500% na koniec 2015 r. Tak wysoki wskaźnik argumentowany był bardzo dużą podażą projektów,
- liczba pożyczek/gwarancji udzielonych w ramach programu wyniosła 101,18% wartości na docelowej wskaźnika na rok 2015,
- liczba projektów związanych z innowacyjną przedsiębiorczością, budową parków naukowych, parków przemysłowych – wg podpisanych wartości wskaźnika na rok 2015 przekroczyła 500%. Tak wysoki wynik argumentowany był zdobyciem dodatkowych funduszy na tego typu cele.

Przykładem realizacji projektu z I Osi Priorytetowej jest projekt *Wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstwa PWPH Lech Lachowski poprzez zakup środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych*. Beneficjentem tego projektu było Przedsiębiorstwo Wdrożeniowo-Produkcyjno-Handlowe Lech Lachowski. Projekt ten był realizowany w ramach działania 1.4 Wsparcie innowacyjności, wspieranie przedsiębiorczości w regionie. Całkowita wartość projektu wynosiła 20 910,11 EUR, natomiast wartość dofinansowania wyniosła 10 996,20 EUR w tym dofinansowanie z budżetu państwa 1649,43 EUR. Umowę podpisano 20.12.2010 r.¹⁹.

Firma PWPH Lech Lachowski wykonuje transformatory do najwyższej klasy sprzętu nagłaśniającego. Można je spotkać w salach kinowych, ale też w kinach domowych. Swoje towary sprzedaje zarówno w kraju jak i za granicą. Przedsiębiorstwo eksportuje swoje produkt nawet do takich odległych Państw jak Singapur czy Dubaj. Dzięki wsparciu z RPOWP firma skomputeryzowała swój proces produkcyjny. Dla przedsiębiorstwa była to kluczowa inwestycja ze względu na dużą ilość zamówień, których bez komputeryzacji nie można byłoby zrealizować. Obecnie każdy moment produkcji jest monitorowany, można go przewidzieć i zaplanować. Dzięki tej inwestycji znacząco wzrosła konkurencyjność firmy. Komputeryzacja usprawniła produkcję, przybyły dwa nowe miejsca pracy²⁰.

¹⁸ *Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013*, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

¹⁹ <http://inteligentny-rozwoj.com.pl/index.php/fundusze-europejskie>, dostęp: 15.06.2016.

²⁰ http://www.podlaskiedotacje.pl/?sid=project_01k04k01m20m031u10_pl_s, dostęp: 15.06.2016.

Głównym celem II Osi Priorytetowej *Rozwój infrastruktury transportowej* był o zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa podlaskiego poprzez unowocześnienie infrastruktury transportowej wpływającej na rozwój regionu. Rozwój społeczno-gospodarczy województwa podlaskiego borykał się z ogromnymi problemami związanymi z dużymi różnicami w infrastrukturze. Do głównych problemów należały ograniczenia w komunikacji z innymi regionami oraz resztą kraju. Rozwój infrastruktury miał znacząco wpłynąć na atrakcyjność województwa zarówno jako miejsce pracy, ale też jako region turystyczny.

Oś Priorytetowa II wdrażana była poprzez cztery działania: Działanie 2.1 Rozwój transportu drogowego, 2.2 Rozwój transportu lotniczego, 2.3 Rozwój transportu publicznego oraz 2.4 Rozwój transportu kolejowego. W ramach osi beneficjenci złożyli 86 wniosków zatwierdzonych do realizacji, o wartości dofinansowanie 342,97 mln EUR. Pod koniec okresu sprawozdawczego podpisanych było 85 umów na łączną kwotę dofinansowania 218 mln EUR. Blisko 100% beneficjentów stanowiły jednostki samorządu terytorialnego. Wynikało to ze specyfiki całej osi. O największe dofinansowanie wystąpił powiat białostocki 36,26 mln EUR, miasto Białystok 35,07 mln EUR, miasto Suwałki 18,92 mln EUR. Najmniejsze dofinansowanie otrzymały powiaty: wysokomazowiecki 1,48 mln EUR, zambrowski 0,68 mln EUR, grajewski 0,28 mln EUR. W ramach działania tej osi w województwie zrekonstruowano łącznie 514,08 km dróg. Łącznie powstało 7,82 km nowych dróg.

Najlepsze efekty realizacji projektów zaobserwowano w następujących wskaźnikach²¹:

- długość zrekonstruowanych dróg powiatowych – osiągnięto wskaźnik na poziomie 101,99%,
- długość zrekonstruowanych dróg gminnych – osiągnięto wskaźnik na poziomie 103,51%,
- liczba projektów z zakresu transportu drogowego – osiągnięto wskaźnik na poziomie 115,28%.

Przykładem realizacji projektu w ramach II Osi Priorytetowej jest *Przebudowa ulic w centrum miasta Białegostoku – I etap*. Beneficjentem tego projektu było Miasto Białystok. Inwestycja ta była realizowana w ramach działania 2.1 Rozwój transportu drogowego. Całkowita wartość projektu wynosiła 14,61 mln EUR, natomiast wartość dofinansowania wyniosła 8,53 mln EUR. Inwestycja ta znacząco usprawniła ruch w centrum Białegostoku. Była ona konieczna ze względu na niedostateczny stan infrastruktury drogowej oraz jego niskiej dostępności komunikacyjnej. Remont dotyczył ulic: Kalinowskiego, Mazowiecką, Kijowską, Wyszyńskiego, Młynową, i Wiejską. Zmodernizowano fragmenty tych ulic oraz

²¹ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program..., *op. cit.*, s. 15.

wybudowano nowe odcinki wraz z infrastrukturą techniczną. Na ruchliwych skrzyżowaniach zamontowano nowoczesne sygnalizacje świetlne. Przebudowa stanowiła I etap prac zmierzających do uporządkowania układu komunikacyjnego w tej części miasta. Inwestycja znacząco poprawiła stan techniczny ulic oraz upłynniła ruch w centrum miasta. Przełożyło się to na podniesienie standardu jazdy i bezpieczeństwa ruchu drogowego²².

Trzecim priorytetem wynikającym z zapisów RPO województwa podlaskiego był *Rozwój turystyki i kultury*. Głównym celem tej Osi Priorytetowej był wzrost atrakcyjności i konkurencyjności turystycznej województwa podlaskiego. Region posiadał korzystne warunki dla rozwoju turystyki, sportu i wypoczynku. Posiadał wiele kompleksów leśnych, wiele jezior, dolin rzecznych czy niespotykanych w Europie bagien. Celem było jak najlepsze wykorzystanie potencjału regionu. Główną bolączką Podlasia była baza przystosowana do stosunkowo krótkiego okresu wypoczynkowego (w zasadzie tylko letniego). Dodatkowym problem był brak dobrej bazy noclegowej, obiektów które mogłyby uatrakcyjnić wypoczynek przy nieco gorszej pogodzie²³.

Oś Priorytetowa III wdrażana była poprzez dwa działania: 3.1 Rozwój atrakcyjności turystycznej regionu, 3.2 Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej. W ramach osi beneficjenci złożyli 117 wniosków o dofinansowanie na wartość 132,86 mln EUR. Na koniec okresu sprawozdawczego podpisanych było 109 umów na kwotę 90,17 mln EUR. Najwięcej wniosków oraz najwyższe kwoty dofinansowania otrzymały dwie grupy podmiotów: gminy i przedsiębiorstwa – gminy złożyły 35 wniosków (32,11%) na łączną kwotę 40,36 mln EUR, a małe i średnie przedsiębiorstwa 42 wnioski na łączną kwotę 27,67 mln EUR.

W głównej mierze dofinansowanie dotyczyło obszarów miejskich. Złożono 62 projekty na kwotę 208,68 mln EUR. Natomiast 47 projektów dotyczyło obszarów wiejskich na łączną kwotę dofinansowania 64,44 mln EUR.

Najbardziej zaawansowane realizacje zaobserwowano w przypadku wskaźników:

- liczba projektów z zakresu turystyki – w relacji do wartości docelowej planowanej na rok 2015 z podpisanych umów wynika iż osiągnięto wskaźnik na poziomie 121,43%,
- liczba projektów z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej – w relacji do wartości docelowej planowanej na rok 2015 osiągnięto wskaźnik 240%,

²² http://www.rpowp.wrotapodlasia.pl/private/upload/tiny_mce/File/bialystok_2015_prof.Szlachta.pdf, dostęp: 28.06.2016.

²³ *Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013*, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

- liczba nowoutworzonych miejsc pracy noclegowych w wyniku realizacji programu – w relacji do wartości docelowej na rok 2015 osiągnięto wskaźnik na poziomie 130%.

Przykładem realizacji projektu III Osi Priorytetowej jest *Rozbudowa Hotelu Żubrówka o budynek H (basen i część hotelowa) w Białowieży*. Beneficjentem była firma „IWA” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Inwestycja była realizowana w ramach działania 3.2 Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej. Całkowita wartość projektu wynosiła 3,40 mln EUR. Dofinansowanie wyniosło 956 tys. EUR z czego 143 tys. EUR pochodziło z budżetu państwa. Hotel Best Western Żubrówka znajduje się w Puszczy Białowieskiej, dzięki dofinansowaniu z RPOWP został skategoryzowany jako czterogwiazdkowy. Dzięki przeprowadzonej rozbudowie została powiększona baza noclegowa hotelu, a 10 osób zostało zatrudnionych w nowej jego części. Do użytku oddano 36 nowych pokoi wszystkie kompleksowo wyposażone. Obecnie hotel posiada 112 pokojami w tym 6 apartamentami. Hotel został wykonany w niemal 100% ze środków ekologicznych jak kamień, cegła i drewno²⁴.

Kolejna ważna dziedzina wsparcia środkami unijnymi to *Spółeczeństwo informacyjne*. Głównym celem IV Osi Priorytetowej było upowszechnienie stosowania technik systemu telekomunikacyjnego oraz zwiększenie dostępu do usług elektronicznych poprzez rozbudowę regionalnej infrastruktury teleinformatycznej. Osiągnięcie tego celu było niezbędne do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Powszechny dostęp do rozwiniętych usług informatycznych dotyczy wszystkich dziedzin życia społecznego i gospodarczego oraz likwiduje bariery instytucjonalne, regionalne granice państwa. Dostęp do internetu w szczególności na obszarach wiejskich eliminują marginalizację tych terenów, a także wyrównuje różnice z miastami. Działania tej osi miały skupić się na rozwoju e-usług oraz budowie infrastruktury dostępu do Internetu szerokopasmowego²⁵.

W ramach tej osi beneficjenci złożyli 22 wnioski o dofinansowanie na kwotę 53,33 mln EUR. Najwięcej wniosków złożyły podmioty publiczne – 13 wniosków na łączną kwotę 48,25 mln EUR. Przedsiębiorstwa złożyły 3 wnioski na kwotę dofinansowania 2,15 mln EUR. 12 projektów dotyczyło obszarów miejskich, a 4 obszarów wiejskich.

W ramach osi osiągnięto następujące wskaźniki²⁶:

- liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego – osiągnięto wskaźnik na poziomie 228,57%, na koniec roku 2015,

²⁴ Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

²⁵ https://rpo.wrotapodlasia.pl/pl/dowiedz_sie_wiecej_o_programie/przeczytaj_analizy_raporty_i_podsprawozdania.html, dostęp: 11.06.2016.

²⁶ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program..., *op. cit.*, s. 17.

- długość wybudowanej sieci internetu szerokopasmowego – osiągnięto wskaźnik na poziomie 106,98%, na rok 2015,
- liczba możliwych połączeń do Internetu szerokopasmowego w tym: szkoły, jednostki administracji publicznej, MŚP – osiągnięto wskaźnik na poziomie 92,86% (szkoły); 58,33% (jednostki administracji publicznej); 184,50% (MŚP),
- liczba osób korzystających z PIAP – osiągnięto wskaźnik na poziomie 22,73% wartości docelowej, na koniec 2015 roku. Tak stały wynik argumentowany był tym, że główny projekt był ciągle jeszcze w realizacji.

Przykładem realizacji projektu z IV Osi Priorytetowej jest projekt *Podlaski System Informacyjny e-Zdrowie*. Beneficjentem było Województwo Podlaskie. Zrealizowanie tego projektu było oparte w ramach działania 4.1 Społeczeństwo Informacyjne. Całkowita wartość projektu wynosiła 14,08 mln EUR. Dofinansowanie wyniosło 11,95 mln EUR. Umowę podpisano 8.11.2011. Podlaski System Informacyjny e-Zdrowie ma poprawić jakość i dostępność do publicznej służby zdrowia, upowszechnić elektroniczny obieg dokumentacji i unowocześnić system informacji medycznej. Aby zrealizować te cele z informatyzowano zakłady opieki zdrowotnej i udostępniono usługi elektroniczne mieszkańcom województwa podlaskiego. W inwestycji uczestniczyło w sumie 39 podmiotów w tym Województwo Podlaskie jako lider, 10 powiatów z regionu, 27 zakładów opieki zdrowotnej oraz jedna spółka prawa handlowego. Dzięki dotacji z RPOWP zostały one wyposażone w sprzęt i platformy serwerowe, które umożliwią wdrożenie usług elektronicznych i zarządzanie nimi. System ten znacząco usprawnił komunikację między pacjentem a zakładem opieki zdrowotnej²⁷.

Piątym priorytetem podlaskiego RPO był *Rozwój infrastruktury ochrony środowiska*. Infrastruktura może stać się czynnikiem integracji danego obszaru. Funkcja ta jest realizowana w polityce regionalnej Unii Europejskiej, w ramach której na dofinansowanie infrastruktury przeznaczają się znaczne środki pomocowe w ramach różnego rodzaju funduszy służących wspieraniu rozwoju regionalnego. Rozwój infrastruktury ma także istotny wpływ na wzrost gospodarczy i stabilizację procesu rozwoju gospodarczego. Wiąże się to z realizacją polityki inwestycyjnej, prowadzącej do zwiększenia konkurencyjności oraz atrakcyjności danego terenu jako potencjalnego miejsca zamieszkania lub lokalizacji podmiotów gospodarczych²⁸.

Głównym celem podejmowanych działań było zachowanie dziedzictwa środowiska naturalnego poprzez inwestycje infrastrukturalne zmniejszające nega-

²⁷ https://rpo.wrotapodlasia.pl/pl/dowiedz_sie_wiecej_o_programie/przeczytaj_analizy_raporty_i_pod/sprawozdania.html, dostęp: 11.06.2016.

²⁸ J. Sierak, R. Górniak, *Ocena efektywności i finansowanie projektów inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego współfinansowanych funduszami Unii Europejskiej*, Wyd. SGH, Warszawa 2011, s. 19.

tywne skutki cywilizacyjne. Cechą całego województwa jest wysoka różnorodność biologiczna na tle całego kraju i Europy. Blisko 32% całego regionu jest objęte wielkoprzestrzennym ekologicznym systemem obszarów chronionych. Narastające zjawiska gospodarcze wymagają troski oraz dążenia do zachowania obecnego stanu środowiska naturalnego.

W ramach osi priorytetowej złożono 215 wniosków na wartość dofinansowania 140,70 mln EUR. Do końca 2014 roku wnioski te przełożyły się na podpisanie 203 umów o łącznej kwocie dofinansowania z UE 76,57 mln EUR²⁹.

Największą grupą beneficjentów korzystających z dofinansowania stanowiły jednostki samorządu terytorialnego, a następnie małe przedsiębiorstwa. Liczba projektów w zasadzie rozłożyła się po równo na obszary wiejskie (102 projekty), a miejskie (101). Projekty dotyczące obszarów miejskich dofinansowane zostały kwotą 45,24 mln EUR, a wiejskich – 33,95 mln EUR. W ramach V osi osiągnięto następujące wskaźniki³⁰:

- liczba projektów z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej – osiągnięto wskaźnik na poziomie 137,5%,
- liczba projektów z gospodarki odpadami – osiągnięto wskaźnik na poziomie ponad dwukrotnie wyższym od zakładanego,
- liczba projektów z zakresu gospodarki energii odnawialnej – osiągnięto wskaźnik na poziomie ponad siedmiokrotnie wyższym od zakładanego,
- liczba projektów mających na celu poprawę jakości powietrza – osiągnięto wskaźnik na poziomie sześciokrotnie wyższy od zakładanego.

Przykładowa realizacja projektu V Osi Priorytetowej jest projekt *Instalacje solarne w obiektach użyteczności publicznej w Łomży – I etap*. Beneficjentem było miasto Łomża. Inwestycja była realizowana w ramach działania 5.1 Rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska. Całkowita wartość projektu wyniosła 390 tys. EUR. Dofinansowanie wyniosło 282 tys. EUR. Umowę podpisano 20.12.2010. Dzięki dotacji z RPOWP na budynku Pływalni i Hali Sportowej przy Szkole Podstawowej Nr 10 przy ul. Niemcewicza 17 w Łomży zostały zamontowane kolektory słoneczne – 112 kolektorów o łącznej mocy 260 KW. Do podgrzewania wody użytkowej dobrano trzy zasobniki solarne z tego dwa o pojemności 3000 litrów oraz jeden o pojemności 1000 litrów. Natomiast do podgrzania wody w basenie ma służyć jeden zasobnik solarny o pojemności 300 litrów oraz jeden o pojemności 1000 litrów. Została również wykonana konstrukcja wsporcza, zmiany w węźle cieplnym, automatyka, roboty elektryczne³¹.

²⁹ Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

³⁰ Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

³¹ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program..., *op. cit.*, s. 18.

Energetyka odgrywa bardzo ważną rolę w kształtowaniu efektywności i konkurencyjności gospodarki, wpływa także bezpośrednio i pośrednio na jakość życia społeczności lokalnych³². Wykorzystanie niekonwencjonalnych źródeł energii przyczyni się do zmniejszenia emisji do atmosfery gazów i pyłów negatywnie wpływających na stan środowiska. Zmniejszy się zapotrzebowanie na energię cieplną, obniży koszty przygotowania ciepłej wody użytkowej. Nadwyżki energii cieplnej zostaną przesłane na potrzeby Szkoły Podstawowej nr 10. To pierwszy taki projekt na taką skalę w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w jednostkach użyteczności publicznej w Łomży³³.

Głównym założeniem następnego VI priorytetu *Rozwój infrastruktury społecznej* było podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez poprawę jakości infrastruktury społecznej. W związku z rozwojem województwa podlaskiego należało zadbać o dobry dostęp do szkolnictwa na wszystkich szczeblach, opieki zdrowotnej oraz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego. Oś wdrażana była poprzez trzy działania: 6.1 Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji, 6.2 Rozwój infrastruktury z zakresu opieki zdrowotnej, 6.3 Rozwój infrastruktury z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego³⁴.

W ramach tej Osi Priorytetowej złożono 121 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 70,23 mln EUR. Natomiast na koniec okresu sprawozdawczego podpisanych było 120 umów na łączną kwotę 54,61 mln EUR.

Tabela 5. Struktura zawartych umów w ramach VI Osi Priorytetowej wg działu gospodarki

Dział gospodarki	Liczba projektów	Dofinansowanie w EUR
Edukacja	59	15 407 939,88
Działalność w zakresie ochrony zdrowia	45	42 807 854,36
Inne niewyszczególnione usługi	12	9 057 517,11
Nie dotyczy	2	271 114,63
Administracja publiczna	2	76 715,10
Razem	120	67 621 141,07

Źródło: *Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013*, www.rpowp.wrotapodlasia.pl/, dostęp: 3.06.2016.

³² J. Sierak, *Możliwości wspierania rozwoju energetyki funduszami Unii Europejskiej na szczeblu lokalnym z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii*, [w:] *Finansowanie inwestycji w obszarze energetyki*, (red. nauk.) Agnieszka Alińska, Wyd. Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014, s. 197–212.

³³ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program..., *op. cit.*, s. 18.

³⁴ https://rpo.wrotapodlasia.pl/pl/dowiedz_sie_wiecej_o_programie/przeczytaj_analizy_raporty_i_podsprawozdania.html, dostęp: 11.06.2016.

W tabeli 5 zaprezentowana jest struktura zawartych umów.

Największe dofinansowanie dotyczyło działalności w zakresie ochrony zdrowia – złożono 45 projektów; obszarów miejskich – 91, na łączną kwotę dofinansowania 62 mln EUR; obszarów wiejskich – 29 na łączną kwotę dofinansowania 5,6 mln EUR. Osiągnięto wskaźniki³⁵:

- liczba projektów infrastrukturalnych – wskaźnik na poziomie 110,91%,
- liczba projektów infrastrukturalnych z zakresu ochrony zdrowia – wskaźnik na poziomie 121,62%,
- liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury z zakresu edukacji – wskaźnik na poziomie 110,53%
- liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury opieki zdrowotnej – wskaźnik na poziomie 208,33%.

Przykładem realizacji projektu VI Osi Priorytetowej jest *Remont i modernizacja budynku Muzeum Okręgowe w Suwałkach przy ul. Kościuszki 81 wraz z terenem przyległym*. Beneficjentem było Muzeum Okręgowe w Suwałkach. Inwestycja była realizowana w ramach działania 6.3 Infrastruktura z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego. Całkowita wartość projektu wynosiła 1,9 mln EUR. Dofinansowanie wyniosło 1,1 mln EUR. Umowę podpisano 16.03.2009. Przedmiotem projektu był kompleksowy remont zabytkowego budynku Muzeum Okręgowe w Suwałkach. Inwestycja miała za zadanie zapewnić lepsze wykorzystanie bogactwa historycznego i zróżnicowania kulturowego regionu w kształtowaniu jego dalszego rozwoju³⁶, zapewnienie prawidłowego przechowywania i atrakcyjnego eksponowania zbiorów zgromadzonych w muzeum. Dzięki tym zmianom muzeum może stać się jednym z dwóch obiektów infrastruktury kulturalnej w regionie, obok Muzeum Ikon w Supraślu. Pozwoli to na rozszerzenie skali oddziaływania obiektu i zwiększenie liczby bezpośrednich beneficjentów oferty kulturalnej o około 30%.

Celem głównym VII osi wsparcia *Pomoc techniczna* było wsparcie instytucji uczestniczących we wdrażaniu Regionalnego Programu Operacyjnego w województwie podlaskim. Celem było osiągnięcie sprawnego i efektywnego systemu do zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny i kontroli RPOWP. W ramach tej osi złożono i zatwierdzono 12 wniosków na łączną wartość dofinansowania UE 24,87 mln EUR³⁷.

³⁵ Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.

³⁶ Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program..., *op. cit.*, s. 19.

³⁷ https://rpo.wrotapodlasia.pl/pl/dowiedz_sie_wiecej_o_programie/przeczytaj_analazy_raporty_i_podsprawozdania.html, dostęp: 11.06.2016.

Podsumowanie

Województwo podlaskie dobrze wykorzystuje środki unijne. Świadczą o tym przede wszystkim dobre poziomy zakładanych wskaźników, które w wielu przypadkach znacząco przekraczają poziomy przyjęte do realizacji. Celem głównym RPOWP było podniesienie poziomu jakości życia mieszkańców Polskie, poszczególnych obywateli i rodzin. Region miał uzyskać poziom PKB na mieszkańca w wysokości 45,5%. Poziom ten udało się zrealizować – w drugim kwartale 2015 roku województwo podlaskie uzyskało PKB na mieszkańca w wysokości 49% średnie unijnej.

Na następną perspektywę budżetową województwo stawia sobie kolejne cele. Ma przede wszystkim skupić się na rozwoju regionu pod kątem turystycznym, co ma przełożyć się na nowe miejsca pracy oraz unowocześnienie infrastruktury turystycznej.

Region bardzo chciałby się otworzyć na pracę z sąsiednimi państwami. Współpraca z Litwą rozwija się dobrze, z Białorusią trudniej. Natomiast mieszkańcy Podlaskiego charakteryzują się bardzo wysokim poziomem rozwoju kapitału społecznego, czyli silnymi więziami grup rodzinnych i sąsiedzkich. Władze regionu bardzo chciałby korzystać z wielokulturowości swojego społeczeństwa.

Kolejnym punktem ważnym dla rozwoju województwa jest rozwój sieci transportowej, Przez teren województwa biegnie jeden z wariantów europejskiego korytarza transportowego, tzw. Via Baltica (fragmenty dróg krajowych nr 8 i 61). Podlaskie ma szansę stać się ważnym szlakiem komunikacyjnym o znaczeniu europejskim. Warunkiem wykorzystania tego potencjału jest rozbudowa sieci transportowej, w szczególności dróg o wysokiej przepustowości. W perspektywie 2014–2020 kluczowy dla województwa podlaskiego będzie rozwój przedsiębiorczości.

Bibliografia

Literatura

1. Sierak J., Górniak R., *Ocena efektywności i finansowanie projektów inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego współfinansowanych funduszami Unii Europejskiej*, Wyd. SGH, Warszawa 2011.
2. Sochacka-Krysiak H., *Usługi społeczne*, [w:] (red. nauk.) G. Maśloch, J. Sierak, *Gospodarka i finanse samorządu terytorialnego*, Wyd. SGH, Warszawa 2013.

Raporty i sprawozdania

3. *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2015*, GUS, Białystok 2015, s. 11.

4. *Sprawozdanie z RPO Województwa Podlaskiego 2007–2013*, www.rpowp.wrotapodlasia.pl, dostęp: 3.06.2016.
5. *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, Załącznik nr 1 do Uchwały nr 150/2157/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 19 marca 2013 r., Białystok 2013.
6. *Statystyczne Vademecum Samorządowca – portrety terytorium Województwo Podlaskie*, http://bialystok.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_podlaskie/portret_wojewodztwa/wojewodztwo_podlaskie.pdf, dostęp: 1.06.2016.
7. Uchwała Nr 3/2015 Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013 z dnia 23 czerwca 2015, s. 13.

Źródła internetowe

8. <http://region.e-podlasie.pl>, dostęp: 1.06.2016.
9. <http://inteligentny-rozwoj.com.pl>, dostęp: 15.06.2016.
10. <http://www.podlaskiedotacje.pl>, dostęp: 15.06.2016.
11. <http://www.rpowp.wrotapodlasia.pl>, dostęp: 3.06.2016.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie mazowieckim

1. Ogólna charakterystyka województwa mazowieckiego

Województwo mazowieckie położone jest w środkowo-wschodniej części Polski. Graniczy z: podlaskim, kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim, lubelskim oraz łódzkim. Pod względem powierzchni jest ono największym województwem w Polsce, jego obszar wynosi 35 558 km², co stanowi 11,4% powierzchni kraju. Pod względem administracyjnym na Mazowszu wyodrębniono 37 powiatów, 314 gmin, 85 miast oraz 7318 sołectw, a w nich 9049 miejscowości wiejskich. Województwo mazowieckie ma charakter nizinny. Przeważają tu gleby bielicoziemne, a także czarne ziemie oraz występujące na południu województwa łąki. Województwo zlokalizowane jest w dorzeczu środkowej Wisły, a także w ujściu rzeki Bug i Narew.

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2014 r. województwo mazowieckie zamieszkiwało 5 332 511 osób, w tym 255 209 mężczyzn i 2 782 420 kobiet. Przy porównaniu tych danych z rokiem 2011 widoczny jest przyrost liczby ludności o około 50 tys. Aktualnie na 1 km² przypada 150 osób. Należy podkreślić, iż region charakteryzuje się dużym odsetkiem osób w wieku produkcyjnym (65,4% ogółu ludności), czyli ludzi, którzy są zdolni do podjęcia pracy i do generowania wartości dodanej, co ma istotny wpływ dla kształtowania procesów rozwoju Mazowsza.

Około 65% ludności województwa zamieszkuje miasta. Głównym ośrodkiem, stolicą województwa i kraju jest Warszawa. Miasto to cechuje bardzo wysoki potencjał społeczny i gospodarczy. Województwo jako całość charakteryzuje się, na tle innych, najwyższymi wskaźnikami rozwoju, wewnątrz jest ono jednak pod tym względem silnie zróżnicowane. Widoczny jest bardzo duży kontrast pomiędzy obszarem aglomeracji warszawskiej i pozostałymi, zwłaszcza peryferyjnymi obszarami województwa.

Warszawa mimo, niezbyt dużej powierzchni jest najbardziej zaludnionym miastem w województwie mazowieckim, jak również w całym kraju. Zamieszkują w niej ponad 32% ludności województwa. Miasto generuje także większość wytwarzanego na obszarze województwa produktu krajowego.

Na terenie województwa mazowieckiego mieszka 22% ogółu pracujących mieszkańców Polski. Największy procent stanowią rolnicy, mniej jest osób biernych zawodowo, które nie poszukują pracy, a także rencistów. Udział sektora prywatnego jest większy niż w pozostałych regionach Polski. Zatrudnienie w województwie mazowieckim, w zestawieniu z innymi województwami, ma odmienną strukturę. Znaczna liczba zatrudnionych pracuje w transporcie i gospodarce magazynowej. W porównaniu z innymi regionami kraju nadreprezentowane są zawody należące do sekcji finansów i ubezpieczeń, a także prawnicy, naukowcy, kadra zarządzająca, architekci. Mniejszy udział w strukturze zatrudnienia mają natomiast zajmujący się przemysłem, ochroną środowiska, ochroną zdrowia, przetwórstwem i energetyką. Rynek pracy jest sprofilowany w kierunku profesjonalnej, działalności finansowej i usługowej. Cechuje go wysoki odsetek wykształconych specjalistów, pracowników biurowych, techników. Część mieszkańców zajmuje się zawodowo rolnictwem, co jest związane z dużym zasobem ziemi. Według danych dotyczących badań popytu na pracę w województwie mazowieckim, w okresie trzech kwartałów 2014 r. zaobserwowano utworzenie większej liczby miejsc pracy niż przed rokiem. Co w konsekwencji przyczyniło się do tego, iż stopa bezrobocia w kolejnych miesiącach 2014 r. kształtowała się poniżej poziomu obserwowanego przed rokiem. Stopa bezrobocia rejestrowanego była niższa od notowanej w grudniu 2013 r. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w grudniu 2014 r. wyniosło 1346,5 tys. osób i było o 1,5% wyższe niż przed rokiem. Zwiększyła się w roku 2014 liczba osób skreślonych z rejestru bezrobotnych, głównym powodem tego zjawiska było podjęcie pracy¹. W końcu grudnia 2014 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 249,8 tys. osób i była mniejsza o 33,4 tys. (tj. o 11,8%) niż w grudniu 2013 r. Kobiety stanowiły 47,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (przed rokiem 47,2%). Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2014 r. wyniosła 9,8% i była jedną z najniższych w kraju (średnia – 11,5%). W skali roku stopa bezrobocia była o 1,3 p. proc. niższa od notowanej przed rokiem².

Województwo mazowieckie jest jednym z najlepiej rozwijających się obszarów w Polsce. System transportowy jest dobrze rozwinięty, widoczny jest w latach 2005–2014 znaczny postęp zarówno w budowie, jak również w rozbudowie dróg publicznych. Według danych GUS w województwie mazowieckim sieć dróg

¹ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju w 2014 r., GUS.

² Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w grudniu 2014 r., WYDAWCA

publicznych o nawierzchni twardej zwiększyła się z 29,6 tys. km w 2005 r. do 35,4 tys. km w 2013 r. (wzrost o 20%). Region ten charakteryzuje się najlepszym wynikiem w skali całego kraju. Wzrost inwestycji w tym zakresie wynika też z realizacji projektów z okresu finansowego 2004–2006 oraz realizacji projektów w perspektywie 2007–2013. Szacuje się, że w ramach RPO WM wybudowanych zostanie 98,69 km dróg zarówno lokalnych jak i regionalnych oraz zostanie zmodernizowanych 979,85 km dróg, co w znacznym stopniu przyczynić się miało do rozwoju lokalnej infrastruktury drogowej województwa mazowieckiego³.

2. Środki unijne dla województwa mazowieckiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na okres 2007–2013 (RPO WM) był bardzo ważnym zbiorem dokumentów. Program ten służył przede wszystkim Realizacji Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2013. RPO WM został przygotowany w oparciu o Rozporządzenie Rady (WE). Głównym celem RPO WM było wspieranie wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia⁴. Do realizacji tego Programu Operacyjnego wykorzystywane zostały zarówno środki krajowe, jak i z Unii Europejskiej. Głównym zamierzeniem powstawania RPO WM było zwiększenie konkurencyjności tego regionu oraz zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Województwa Mazowieckiego⁵. Skutkiem tego ma być zniwelowanie dysproporcji dzielących Mazowsze od innych regionów metropolitalnych. Dzięki RPO WM zaobserwowano pozytywny trend na rynku pracy, który w istocie przełożył się na spadek stopy bezrobocia rejestrowanego, jak również wzrost wskaźnika zatrudnienia w przedsiębiorstwach.

Do głównych obszarów wsparcia w ramach RPO WM w województwie mazowieckim należały priorytety:

- Oś priorytetowa I: Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu;
- Oś priorytetowa II: Przyspieszanie e-Rozwoju Mazowsza;
- Oś priorytetowa III: Regionalny system transportowy;
- Oś priorytetowa IV: Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka;
- Oś priorytetowa V: Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu;
- Oś priorytetowa VI: Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji;

³ www.rpo.mazowia.eu/perspektywa-2014-2020, dostęp: 7.05.2016.

⁴ www.portal.uw.edu.pl, dostęp: 7.05.2016.

⁵ *Ibidem*.

- Oś priorytetowa VII: Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego;
- Oś priorytetowa VIII: Pomoc techniczna.

Dzięki RPO dla województwa mazowieckiego do końca grudnia 2014 zostało złożonych 6147 wniosków o dofinansowanie, poprawnych pod względem formalnym, na łączną kwotę dofinansowania 4 542,6 mln EUR. Do realizacji zatwierdzono 2320 wniosków, z czego podpisano 2 089 umów o wartości dofinansowania z UE 1 755,8 mln EUR (94,37% alokacji na lata 2007–13)⁶. W ramach podpisanych umów, beneficjenci złożyli poprawne wnioski o płatność, których wartość na koniec okresu sprawozdawczego wyniosła 1 421,5 mln EUR (dofinansowanie UE), tj. 76,4% alokacji. Zakończone zostały 1 452 projekty na wartości dofinansowania z UE 752 mln EUR (40,42% alokacji).

3. Realizacja RPO województwa mazowieckiego w podziale na priorytety

Przez innowacyjność rozumie się wdrożenie nowości do praktyki gospodarczej, jednak definicja ta musi zostać bardziej uszczegółowiona. I tak działaniem innowacyjnym jest wprowadzenie rozwiązania nowego lub też ulepszonego w znacznym stopniu – w odniesieniu do produktu (towaru lub usługi), procesu marketingu lub organizacji⁷. Definicja innowacyjności bezpośrednio nawiązuje do definicji nowej inwestycji zawartej w Zarządzeniu (WE) z dnia 24 października nr 1628/2006 roku w sprawie stosowania art. 87 i 88 traktatu w odniesieniu do regionalnej pomocy gospodarczo-inwestycyjnej.

3.1. Oś priorytetowa I: Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu

Celem działań było przede wszystkim poprawienie konkurencyjności województwa, głównie poprzez tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju innowacyjności oraz wsparcia rozwoju przedsiębiorczości. Na realizację przedsięwzięć przeznaczono środki z EFRR (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego) w wysokości 1 849 627 830 PLN, co stanowi aż 23,8% ogólnej alokacji RPO dla województwa. Głównymi działaniami w ramach tego priorytetu były:

- wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego,

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Wspólnota: pismo samorządu terytorialnego*, (red.) M. Kulesza, Wyd. Przemiany, Warszawa, październik 2008.

- budowa sieci współpracy nauka-gospodarka,
- kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą.

Głównym celem priorytetu był wzrost konkurencji regionu, jak również innowacyjności gospodarki regionu. Oba te czynniki miały duży wpływ na ciągły rozwój danego województwa. Poprawa konkurencyjność regionu skupiała się na wykorzystywaniu endogenicznego potencjału, w tym celu zostały zagospodarowane korzystne lokalizacje, jak również rezerwy terenowe, co umożliwiło lokalizację nowych działalności gospodarczych. Biorąc pod uwagę województwo mazowieckie bez Warszawy można zauważyć, iż wypada ono niekorzystnie zarówno pod względem terenów pod inwestycje, dróg dojazdowych, jak również przygotowania ofert inwestycyjnych, które miałyby sprzyjać prowadzeniu działalności gospodarczej⁸. W ramach tego priorytetu województwo koncentrowało się na działaniach na rzecz infrastruktury zarówno dla rozwoju firm innowacyjnych, jak i regionalnych procesów proinnowacyjnych.

Projekty w ramach Priorytetu I przede wszystkim skupione były na rozwoju MSP (Małe i Średnie Przedsiębiorstwa). Dzięki tym projektom zostały ustalone odpowiednie warunki związane z prowadzeniem działalności, które mają pomóc w działaniach prorozwojowych, jak również przyczynić się do tworzenia nowych miejsc pracy. Ważnym aspektem tego Priorytetu był również fakt, iż zrealizowane zostały odpowiednie projekty wsparcia dla przedsiębiorstw tak, aby były one wyposażone w technologie przyjazne środowisku (wprowadzenie proekologicznych technologii: energooszczędność, materiałooszczędność, zmniejszenie wodochłonności produkcji, energia odnawialna, zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów).

Do końca 2014 roku w ramach I Osi Priorytetowej zakończono 24 projekty o łącznej kwocie dofinansowania z EFRR 159 985 811,48 PLN, w tym:

- 10 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 72 954 683,29 PLN w ramach Działania I. 1 Wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego;
- 7 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 25 115 640,17 PLN w ramach Działania I. 1.3. Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą;
- 3 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 19 756 216,74 PLN w ramach Działania I. 1.4. Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu;
- 4 projekty na kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 42 159 271,28 PLN w ramach Działania I. 1.7. Promocja gospodarcza.

⁸ www.portal.uw.edu.pl, dostęp: 5.05.2016.

Dzięki realizacji projektów w ramach Priorytetu I utworzone zostały nowe miejsca pracy. Według prognoz mazowieckiego urzędu marszałkowskiego do końca 2014 roku zostało utworzonych aż 2 973,35 etatów, natomiast według analityków szacuje się, że będzie ich 4 574, co w konsekwencji daje 457,4% realizacji wartości docelowej. Dodatkowo zostały utworzone nowe etaty badawcze. Według podpisanych umów szacuje się, iż utworzonych zostanie 197 etatów. Wynika z tego, że przedsięwzięcia, które zostało realizowane w ramach Priorytetu I mają korzystny wpływ zarówno na sytuację gospodarczą Mazowsza, jak również przyczyniający się na to wzrostu konkurencyjności oraz innowacyjności gospodarki.

Kolejnym projektem, który został zrealizowany dzięki Priorytetowi I był rozwój strefy B+R, który ma znaczący wpływ na poprawę konkurencyjności województwa mazowieckiego. Zostały tu zrealizowane inwestycje, które w znacznym stopniu przyczyniły się do modernizacji istniejących laboratoriów, jak również do utworzenia nowych, wyposażonych w nowoczesną aparaturę badawczo-naukową.

Ważnym aspektem Priorytetu I stał się fakt, że znaczna część projektów przeznaczona została na dofinansowanie obszarów miejskich aż 71%. Według danych największe dofinansowanie otrzymało Miasto Stołeczne Warszawa (106,9 mln EUR – EFRR), zaś najmniej przypadło w subregionie ciechanowsko-płockim (41,3 mln EUR – EFRR). Natomiast na koniec roku 2014 zarejestrowano 315 zrealizowanych projektów, na kwotę z dofinansowania Unii Europejskiej w wysokości 123,2 mln EUR.

3.2. Oś priorytetowa II: Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza

Celem był przede wszystkim rozwój społeczeństwa informacyjnego, głównie poprzez wsparcie przedsięwzięć, które wynikają z Mazowieckiej Strategii e-Rozwoju. Na realizację tego priorytetu przewidziane zostały środki w wysokości 825 448 074 PLN, stanowi to 10,6% alokacji przewidzianej na realizację całego programu. Główne działania mających na celu ułatwienie realizacji priorytetu II to:

- przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu,
- rozwój e-usług,
- technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP (małych i średnich przedsiębiorstw).

Poprawie gospodarki i poziomu życia może służyć wiele systemów, aplikacji i usług informacyjnych. W szczególności, przydatne mogą tu być systemy sieciowe, umożliwiające nie tylko na przesyłanie, ale i spójne przetwarzanie informacji⁹.

⁹ K.B. Wydro i in., *Badanie wpływu rozwoju informatyki i telekomunikacji na rozwój cywilizacyjny i ekonomiczny regionów wiejskich*. Instytut Łączności, Warszawa 2001, s. 40.

Według Programu RPO WM w ramach Priorytetu II zostały zrealizowane inwestycje, które związane były między innymi z budową szkieletowych lokalnych i regionalnych sieci szerokopasmowych, rozwojem nowoczesnej infrastruktury informatycznej, która będzie bardzo pożyteczna dla nauki i edukacji itd.

W ramach Działania 1 – Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu – udało się zakończyć realizację 29 projektów, wartość ich wyniosła 16,4 mln EUR (EFRR), stanowią 11,39% alokacji. Natomiast tylko 3 projekty miały charakter kluczowy, wartość ich dofinansowania z EFRR sięgała 101,7 mln EUR, co stanowi 70,81% alokacji¹⁰. Kluczowe projekty, które zostały zrealizowane to:

- Internet dla Mazowsza,
- Modernizacja i rozbudowa sieci teleinformatycznej Urzędu m. st. Warszawy,
- E-zdrowie dla Mazowsza.

Największym projektem był Internet dla Mazowsza (dofinansowania z UE osiągnęło sumę 81,6 mln EUR).

W ramach Działania 2 – Rozwój e-usług – zrealizowano 44 projekty, na łączną kwotę z dofinansowania z UE w wysokości 16,8 mln EUR, co stanowiło 31,57% alokacji. Zrealizowano 5 kluczowych projektów o wartości dofinansowania EFRR 20,1 mln EUR:

- rozwój e-usług i ich dostęp dla obywateli w ramach Mazowieckiej Sieci Społeczeństwa Informatycznego,
- rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa,
- rozwój infrastruktury teleinformatycznej i e-usług w policji mazowieckiej,
- e-usługi w ochronie zdrowia,
- Elektroniczna Platforma Wymiany i Obiegu Dokumentów Administracji Rządowej Województwa Mazowieckiego.

W ramach ostatniego Działania 3 – Technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP – skoncentrowano się wyłącznie na przedsiębiorcach, dlatego też nie zostały zrealizowane żadne projekty kluczowe. Natomiast w roku 2009 oraz 2011 w wyniku ogłoszonych konkursów podpisano 140 umów, które opiewały na kwotę pochodząca z UE w wysokości 8,1 mln EUR, co stanowi 83,48% alokacji. Do końca 2014 roku udało się zrealizować 130 projektów konkursowych na kwotę środków UE 6,2 mln EUR, co stanowi 75,41% alokacji.

¹⁰ www.rpo.mazowie.eu/perspektywa-2007-2013, dostęp: 7.05.2016.

Dzięki 2 Osi Priorytetowej zostały zrealizowane m.in. przedsięwzięcia:

- publiczne Punkty Dostępu do Internetu (PIAP),
- system Informacji Przestrzennej na poziomie regionalnym i lokalnym,
- budowa lub rozbudowa lokalnych, regionalnych bezpiecznych systemów transmisji danych zwłaszcza na obszarach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym (transmisja satelitarna, droga radiowa),
- tworzenie i rozwój platform cyfrowych związanych z e-zdrowiem, e-opieką, e-konsultacjami, w tym systemów umożliwiających jednostkom służby zdrowia bezpieczną wymianę danych pacjentów,
- elektroniczny obieg dokumentów i system elektronicznych tożsamości,
- usługi doradcze dotyczące zastosowania i wykorzystania technologii informatycznych w przedsiębiorstwie,
- budowa lub przebudowa infrastruktury telekomunikacyjnej w firmie.

Ze względu na specyficzny charakter Priorytetu II znaczna część projektów została zrealizowana na obszarach miejskich. Liczba umów dotyczących miast w stosunku do wiejskich stanowiła proporcję 80% do 20%, a ich wartość 95% do 5%. Najwięcej projektów, bo aż 43,7% wszystkich, zrealizowano na terenie m. st. Warszawy.

3.3. Oś priorytetowa III: Regionalny system transportowy

Głównym zadaniem tego priorytetu było poprawienie spójności komunikacyjnej i przestrzennej województwa mazowieckiego, a także wspomoczenie dyfuzji procesów rozwojowych największego miasta tego regionu – Warszawy oraz z innych ośrodków subregionalnych. W ramach tego priorytetu zrealizowane zostały głównie lokalne i regionalne inwestycje infrastruktury transportowej. Środki przeznaczone na realizację tego priorytetu wyniosły 2 326 731 912 PLN. Stanowi to 30% alokacji z EFRR na Program RPO. Priorytet ten został zrealizowany poprzez trzy główne Działania::

- Działanie 1 – Infrastruktury drogowej,
- Działanie 2 – Regionalnego transportu publicznego,
- Działanie 3 – Lotnictwa i infrastruktury lotniczej.

Łącznie w ramach tego priorytetu ocenę pozytywną uzyskało 603 wniosków. Do końca czerwca 2015 roku beneficjenci zakończyli realizację 200 projektów, co stanowi ponad 88% wszystkich podpisanych umów.

W ramach Działania 1 skupiono się przede wszystkim na budowie nowych połączeń drogowych, jak również na przebudowie istniejących już dróg wojewódzkich, powiatowy oraz gminnych. Zrealizowane zostały różne budowy, które miały na celu przyczynienie się do lepszych warunków życia, a tym samym podniesienia

atrakcyjności i konkurencyjności danego regionu. W skład Działania 1 wchodziły również: przebudowa węzłów, skrzyżowań, obiektów mostowych, wiaduktów, estakad, tuneli i przejść promowych w ciągach tych dróg.

Głównie dotyczyło to dróg regionalnych tj. wojewódzkich, które stanowią bezpośrednie połączenie z siecią dróg o znaczeniu zarówno krajowym, jak też międzynarodowym. Drogi lokalne również otrzymały wsparcie, jednak w pierwszej kolejności te odcinki, które przyniosą największe korzyści w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego.

W Indykatoryjnym Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych znalazło się 20 projektów kluczowych, na realizację 18 z nich podpisano umowy o wartości dofinansowania UE 253,3 mln EUR, co stanowi 57,51% alokacji przeznaczonej na Działanie 1. Najważniejszymi projektami kluczowymi były:

- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 617 relacji Przasnysz – Ciechanów,
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 637 relacji Warszawa – Węgrów,
- budowa drogi wojewódzkiej nr 627 wraz z budową mostu przez rzekę Bug oraz rozbiórkę starego mostu,
- budowa skrzyżowania drogi krajowej nr 2 z Trasą Siekierkowską.

Na koniec 2014 roku zakończono realizację (wraz z rozliczeniem finansowym i rzeczowym) 6 projektów.

W ramach Działania 2 cała alokacja została przeznaczona na realizację projektów kluczowych, na poziomie z dofinansowania EFRR 65,1 mln EUR, co stanowi 98,89% alokacji przeznaczonej na całe działanie. We wnioskach o płatność beneficjenci wykazali wydatki na wartość 59,8 mln EUR (środki UE), co stanowi 90,83% alokacji. Projekty kluczowe, które zostały realizowane w ramach Regionalnego transportu publicznego to:

- zakup 11 nowych dwukabinowych lokomotyw elektrycznych przeznaczonych do prowadzenia składów pociągów pasażerskich zmiennie kierunkowych, złożonych z wagonów typu push-pull ze świadczeniem usług serwisowych w okresie czterech lat od daty przekazania każdej lokomotywy oraz przeszkolenia pracowników zamawiającego,
- modernizacja elektrycznych zespołów trakcyjnych,
- budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap,
- zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym.

Do końca 2014 r. dwa projekty, które były realizowane przez Koleje Mazowieckie oraz Warszawską Kolej Dojazdową zostały zakończone i rozliczone. Ponadto zrealizowano projekt *Modernizacja elektrycznych zespołów trakcyjnych przez Koleje*

Mazowieckie–KM Sp. z o.o. oraz projekt Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II eta.

W ramach Działania 3, które dotyczyło lotnisk i infrastruktury lotnicza zrealizowany został 1 projekt kluczowy o wartości dofinansowania EFRR 35,6 mln EUR, co stanowi 97,24% alokacji przeznaczony na całe działanie. Projekt ten przyczynił się w znacznym stopniu do poprawy infrastruktury lotniczej, poprzez wybudowanie nowych lotnisk, jak również ulepszanie już istniejących.

3.4. Oś priorytetowa: Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka

Projekty realizowane w tym priorytecie dotyczyły przede wszystkim zapobiegania zagrożeniom środowiska naturalnego oraz sprzyjania rozwojowi alternatywnych źródeł energii. Głównym celem było poprawienie stanu środowiska naturalnego na obszarze województwa i pozytywny wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej regionu.

Na dofinansowanie tego priorytetu przyznano alokację z EFRR w wysokości 842 623 214 PLN, stanowi to 10,9% alokacji EFRR przewidzianej na realizację tego całego RPO WM. Zrealizowano działania w następujących obszarach:

- gospodarko wodno-ściekowa,
- ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona powietrza, energetyka,
- ochrona przyrody, zagrożenia, system monitoringu.

Pozytywną ocenę formalną w ramach tego priorytetu uzyskały 646 wniosków na kwotę dofinansowania 3 282,3 mln PLN¹¹. Do końca 2014 r. podpisano 155 umów na kwotę dofinansowania UE 183,7 mln EUR, z czego 27 o wartości dofinansowania 22,1 mln EUR w okresie sprawozdawczym. W priorytecie znaczna część umów, bo aż 98 dotyczyła obszarów wiejskich. Wartość dofinansowanie UE projektów realizowanych na obszarach wiejskich stanowiła 74,5% całej zakontraktowanej kwoty w tym priorytecie.

W ramach Priorytetu IV zrealizowano 14 projektów kluczowych o wartości dofinansowania EFRR 44 408 439,34 PLN. Działania, które zostały zrealizowane to między innymi:

- Gospodarka wodno-ściekowa – 8 projektów,
- Ochrona powierzchni ziemi – 1 projekt,
- Ochrona przyrody, zagrożenia, systemu monitoringu – 5 projektów.

Zauważalna jest znaczna poprawa w wyposażeniu województwa mazowieckiego w sieć kanalizacyjną oraz wodociągową. Szacuje się, że dzięki podpisanym

¹¹ www.rpo.mazowie.eu/perspektywa-2007-2013, dostęp: 7.05.2016.

umowom w ramach RPO WM długość sieci wodociągowych wzrośnie docelowo o 386,95 km, a sieci kanalizacyjnej o 883,07 km, i przyłączonych zostanie do sieci wodociągowej 25 948 osób zaś do sieci kanalizacyjnej 52 003 osoby.

Pierwszym działaniem w ramach 4 Osi Priorytetowej była *Gospodarka wodno-ściekowa*. Zrealizowano tu 8 projektów kluczowych, na kwotę dofinansowania 27 mln EUR, co stanowi 23,66% alokacji. Głównymi zrealizowanymi projektami to:

- kompleksowa kanalizacja Miasta i Gminy – jako realizacja programu ochrony środowiska wschodniego Mazowsza, miasto i gmina Łosice,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w zlewni jezior Ciechomckiego, Górskiego i Zdwojskiego w gminie Łąck – etap I,
- budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Zabia Wola oraz budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Zabia Wola,
- ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej sieci wodociągowej w Gminie Izabelin.

Kolejnym działaniem była *Ochrona powierzchni ziemi*. W ramach tego działania został realizowany 1 projekt kluczowy o wartości dofinansowania z EFRR 5 mln EUR, co stanowi 29,73% alokacji. Projektem tym była Stacja segregacji odpadów komunalnych miasta Ostrołęki i gmin powiatu ostrołęckiego.

Trzecim działaniem w ramach Priorytetu IV była *Ochrona powietrza, energetyka*. W ramach tego działania nie realizowano projektów kluczowych.

Ostatnim działaniem była *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu*. W tym działaniu realizowanych zostało 5 projektów kluczowych na kwotę dofinansowania z Unii Europejskiej 12,5 mln EUR, co stanowi ponad 54,43% alokacji na całe działanie. Główne projekty kluczowe to:

- przebudowa wału przeciwpowodziowego w prawobrzeżnej części doliny Wisły,
- udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew,
- remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów.

3.5. Oś priorytetowa V: Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu

Głównym celem tej osi było dążenie do wykorzystania potencjału miast dla rozwoju społeczno-gospodarczej regionu. Przyznano 378 047 575 PLN, co stanowi to 4,87% alokacji EFRR na cały program.

Realizacja priorytetu skupiła się przede wszystkim na dwóch działaniach:

- transport miejski,
- rewitalizacja miast.

Do końca 2014 r. złożono 110 wniosków (po ocenie formalnej) na łączną kwotę dofinansowania 184,4 mln EUR. Wartość dofinansowania UE wykazana przez beneficjentów w zatwierdzonych wnioskach o płatność osiągnęła 80,6 mln EUR, w tym 23,4 mln EUR stanowiły wydatki wykazane w 2014 r.

W ramach priorytetu zostało zaplanowane przedsięwzięcie, które miały na celu poprawę systemu transportowego w miastach, z wyłączeniem warszawskiego obszaru metropolitalnego.

W ramach Działania 1, którego celem było przede wszystkim poprawienie stanu systemów komunikacji publicznych w miastach, zaplanowano wsparcie, które przyczyniło się (poprzez modernizację, rozbudowę infrastruktury, zakup taboru i poprawę jakości usług przewozowych) do poprawy stanu mało efektywnego systemu komunikacji publicznej. Przykładowymi projektami, które były realizowane są:

- budowa nowych, przedłużenie lub odnowienie istniejących linii komunikacyjnych transportu publicznego wraz z niezbędną infrastrukturą,
- budowa kanalizacji teletechnicznej,
- budowa zintegrowanego systemu monitorowania i zarządzania ruchem (w tym: monitoring bezpieczeństwa, zakup i montaż systemów sterowania i nadzoru ruchu).

Działanie 5 miało wpływ przede wszystkim na odnowę obszarów miast, przekształcanie i wykorzystywanie terenów na cele społeczne i gospodarcze. Przedsięwzięcia miały pozytywny wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą Mazowsza. Nastąpiło to dzięki zwiększeniu obszarów poddanych rewitalizacji oraz wzrost zatrudnienia. Przykładem przeprowadzonej rewitalizacji jest projekt pt. „Odnowa zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej w Szydłowcu, poprawa funkcjonalności i dostępności infrastruktury kulturalnej i turystycznej dla mieszkańców Mazowsza”. Celem tego projektu było zwiększenie zainteresowania Szydłowcem przez turystów, co miało zostać osiągnięte dzięki przyłożeniu uwagi do estetyki zarówno na zewnątrz jak i wewnątrz zamku, jak również poprawę stanu parku, który otacza budynek.

3.6. Oś priorytetowa VI: Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji

Głównym założeniem był tu wzrost znaczenia turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy regionu (poprzez kulturę i turystykę). Na realizację tego priorytetu przeznaczone zostały środki w wysokości 582 046 888 PLN, które pochodziły z EFRR, o stanowi 7,5% alokacji przeznaczonych na realizację całego programu.

Priorytet ten skupiał się na działaniach:

- konserwacja zabytków ruchomych udostępnianych publicznie,
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą,
- tworzenie i rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie i rozwój parków tematycznych,
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych jako element projektu.

Do końca okresu sprawozdawczego o realizację 49 projektów o wartości dofinansowania 52,9 mln EUR, co stanowi 38,06% alokacji. Jednym ze zrealizowanych projektów było „Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu Mazowsza poprzez stworzenie kompleksowej i komplementarnej oferty turystycznej Zespołu Pałacowo-Parkowego im. Fryderyka Chopina w Sannikach”. Projekty zrealizowane w ramach RPO WM w znacznym stopniu przyczyniły się do zwiększenia liczby turystów, którzy korzystają z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania.

W ramach Działania 1 Kultura zrealizowano 6 kluczowych projektów, na kwotę dofinansowania EFRR 21 mln EUR. Główne projekty to: *Renowacja Kościoła Świętego Krzyża wraz z zabudowaniami poklasztorными w Warszawie jako ważnego obiektu dziedzictwa kultury narodowej; Modernizacja z elementami przebudowy zabytkowego budynku Teatru Polskiego im. Arnolda Szyfmana w Warszawie.*

W ramach Działania 2 zrealizowano 7 projektów kluczowych, m.in. *Budowa centrum kulturalno-rekreacyjnego w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu oraz Rozbudowa i modernizacja infrastruktury uzdrowskiej Konstancina-Zdrój.*

3.7. Oś priorytetowa VII: Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego

Głównymi założeniami tego priorytetu było poprawienie dostępności oraz jakości infrastruktury o charakterze społecznym, czyli takiej, która kładzie duży nacisk na edukację, ochronę zdrowia i życia oraz pomoc społeczną. Łączna alokacja ze środków EFRR wyniosła 706 114 244 PLN, stanowi to 9,1% alokacji w całym programie.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu to inwestycje w:

- infrastrukturę służącą ochronie zdrowia i życia,
- infrastrukturę służącą edukacji,
- infrastrukturę służącą pomocy społecznej.

Do końca okresu sprawozdawczego złożono 513 wnioski poprawne pod względem formalnym na kwotę dofinansowania 598,8 mln EUR, z czego łącznie zatwierdzono do realizacji 117 wniosków na kwotę dofinansowania 197,9 mln EUR.

Przykładem projektu, który został zrealizowany w celu poprawy jakości infrastruktury edukacyjnej na terenie gminy wiejskiej była „Budowa hali sportowej z pomieszczeniami towarzyszącymi łącznikiem i pomieszczeniami przedszkolnymi w miejscowości Stary Szelków”. Dzięki realizacji w ramach tej inwestycji nowowyprowadzonej hali sportowej i jadalni będą mogli korzystać uczniowie obu istniejących szkół oraz przedszkola.

W ramach Działania 1 – Infrastruktura służąca ochronie zdrowie i życia – realizowanych zostało 35 projektów konkursowych o wartości dofinansowania z EFRR 42,6 mln EUR oraz 4 projekty kluczowe o kwocie dofinansowania ze środków UE w wysokości 22,9 mln EUR.

W ramach Działania 2 – Infrastruktura służąca edukacji – realizowane zostały 4 projekty kluczowe na łączną kwotę dofinansowania z EFRR 22,2 mln EUR.

3.8. Oś priorytetowa VIII: Pomoc techniczna

Celem tego priorytetu było zapewnienie efektywnego i prawidłowego wykorzystania środków w EFRR poprzez wsparcie instytucji, które angażują się w procesy programowania, zarządzania oraz wdrażania RPO w danym regionie. Łączna alokacja z EFRR na realizację tego Priorytetu wyniosła 246 360 302 PLN, co stanowi 3,2% alokacji z EFRR w całym RPO dotyczącym województwa mazowieckiego. Główne działania realizowane w ramach priorytetu to:

- wsparcie procesów zarządzania i wdrażania RPO,
- działanie informacyjno- promocyjne.

Od początku uruchomienia programu złożono 23 wnioski dotyczące tego priorytetu, formalnie pozytywnie ocenionych. Z czego zatwierdzono do realizację 20 projektów.

Przeprowadzane transfery pieniężne w ramach RPO WM w znacznym stopniu przyczyniają się do pobudzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Potwierdzeniem tego są m.in. dane pochodzące z Eurostatu: nastąpił wzrost PKB per capita (PPP) w województwie z 83% średniej unijnej w 2006 roku do 107% w 2011.

Podsumowanie

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2013 był największym programem regionalnym w skali kraju i regionu Europy Wschodniej. Jego realizacja przyczyniła się do zwiększenia konkurencyjności regionu. Znacznie zwiększył się w tym okresie wskaźnik PKB w przeliczeniu na mieszkańca (do prawie 90% średniej unijnej).

Fundusze unijne stały się źródłem finansowania zarówno wielkich miast, takich jak Warszawa, miast będący ośrodkami centralnymi np. Radom, Płock, Ciechanów, a także wielu małych gmin wiejskich.

Dzięki RPO dla województwa mazowieckiego do końca grudnia 2014 zostało złożonych 6147 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 4 542,6 mln EUR. W ramach RPO WM zrealizowano szereg projektów, które były skoncentrowane na: Programie Ochrony Środowiska, Planie Gospodarki Odpadami, Planie Zdrowotnym, Programie Ochrony i Kształtowania Dziedzictwa Kulturowego, Programie Polityki Kulturalnej, Programie Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii, Programie Opieki nad Zabytkami. Plan Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego skupił się przede wszystkim na rozwoju aglomeracji warszawskiej oraz ośrodków subregionalnych. Projekty zrealizowane w ramach RPO WM przyczyniły się do znacznej poprawy warunków życia mieszkańców oraz konkurencyjności regionu. Priorytetem była poprawa warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego, w tym ochrona walorów przyrodniczych oraz poprawa standardów środowiska. W znacznym stopniu udało się go zrealizować. Skupiono się przede wszystkim na:

- poprawie jakości powietrza w Warszawie, jak również na terenach silnie zurbanizowanych,
- zmniejszeniu zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych,
- ograniczeniu natężenia hałasu na terenach zurbanizowanych oraz wzdłuż dróg kolejowych.

Mimo, iż województwo mazowieckie w chwili obecnej cechuje się najwyższym poziomem strukturalnym w Polsce, powinno kontynuować realizację zadań, bowiem ciągle istnieje duży kontrast pomiędzy obszarem aglomeracji warszawskiej i pozostałymi, zwłaszcza peryferyjnymi obszarami województwa. Dlatego też województwo powinno skupić się na niwelowaniu dysproporcji między Warszawą a subregionami.

Bibliografia

Literatura:

1. Sierak J., *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju infrastruktury komunalnej*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.

Raporty i sprawozdania:

2. *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju w 2014 r.*, GUS.
3. *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w grudniu 2014 r.*, WYDAWCA.

4. *Wspólnota: pismo samorządu terytorialnego*, red. M. Kulesza, Wyd. Przemiany, Warszawa, październik 2008.
5. Wydro K.B. i in., *Badanie wpływu rozwoju informatyki i telekomunikacji na rozwój cywilizacyjny i ekonomiczny regionów wiejskich*, Warszawa, Instytut Łączności, 2001.

Źródła internetowe:

6. www.portal.uw.edu.pl, dostęp: 5.05.2016 r.
7. www.rpo.mazowia.eu, dostęp: 1.05.2016 r.
8. www.stat.gov.pl, strona internetowa Portalu Informacyjnego Głównego Urzędu Statystycznego.

Efekty wykorzystania funduszy unijnych w województwie lubelskim

1. Ogólna charakterystyka województwa lubelskiego

Województwo lubelskie położone jest w środkowo-wschodniej części Polski, między Wisłą, a Bugiem. Graniczy bezpośrednio z Ukrainą i Białorusią oraz z czterema województwami: podlaskim, mazowieckim, świętokrzyskim oraz podkarpackim. Całkowita długość granic województwa wynosi 1196 km².

Lubelszczyzna pod względem wielkości jest trzecim największym województwem w kraju, zajmuje 8% jego powierzchni – 25 155 km²¹.

W województwie lubelskim znajduje się 213 gmin, 20 powiatów oraz 46 miast, w tym cztery na prawach powiatu: Lublin, Chełm, Zamość oraz Biała Podlaska. Lublin jest jednocześnie siedzibą władz wojewódzkich.

Województwo lubelskie jest jednym z najsłabiej zaludnionych w kraju. W 2014 r. liczba ludności wynosiła tu 2 147 746 mieszkańców, co stanowiło 5,6% ludności Polski. Kobiety stanowią 51,5% mieszkańców województwa, natomiast 49,5% mężczyźni. W latach 2007–2014 liczba ludności w województwie spadła o 0,9%. Jest to spowodowane znacznym spadkiem liczby urodzeń, a także ujemnym saldem migracji. Mieszkańcy miast stanowią 46,2% ludności województwa, wieś zamieszkuje większość, bo 53,8%.

Województwo lubelskie w 2014 r. odnotowało ujemny przyrost naturalny wynoszący -2279, co przekłada się na przyrost naturalny -1,1 na 1000 mieszkańców. Z kolei współczynnik dynamiki demograficznej określający relacje liczby urodzeń do liczby zgonów wynosi 0,90 i jest mniejszy od średniej dla całej Polski.

¹ www.lublin.stat.gov.pl

Najwięcej mieszkańców województwa lubelskiego w 2014 roku była w wieku produkcyjnym (62,4%). W wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia) było 18,1%, natomiast w wieku poprodukcyjnym 19,5%².

Tabela 1. Liczba mieszkańców województwa lubelskiego w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny

2014	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Kobiety	17,1%	56,7%	26,2%
Mężczyźni	19,1%	86,5%	12,4%
Razem	18,1%	62,4%	19,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Aż 86,5% wszystkich mężczyzn stanowili Ci w wieku produkcyjnym. Jest to o prawie 20% więcej niż w przypadku kobiet. Odwrotna sytuacja występuje w przypadku wieku poprodukcyjnego, kiedy procent kobiet mieszczących się w tym przedziale wynosi 26,2% natomiast mężczyzn 12,4%.

Gospodarka województwa bazuje przede wszystkim na rolnictwie. Odpowiednie ukształtowanie powierzchni oraz korzystne warunki glebowo-klimatyczne sprawiają, że województwo lubelskie przoduje w uprawach rolniczych, sadowniczych, a także w uprawie chmielu i tytoniu w skali całego kraju.

Ponadto Lubelszczyzna to drugie po Śląsku największe zagłębie węglowe w Polsce. Występowanie znaczących pokładów złóż węgla kamiennego, wapieni, piasku oraz liczne powierzchnie lasów państwowych, przekładają się na sprawne funkcjonowanie przemysłu cementowego, budowlanego, wydobywczego, drzewnego, meblarskiego oraz węgla kamiennego. Największymi zakładami przemysłowymi związanymi z przemysłem wydobywczym są przede wszystkim: Kopalnia Węgla Kamiennego Bogdanka, cementownie w Chełmie i Rejowcu, wytwórnie betonów w Lublinie, a także zakłady meblarskie Black Red White w Biłgoraju³.

Ponadto na terenie województwa lubelskiego bardzo dobrze rozwinięty jest przemysł maszynowy oraz lotniczy, m.in. wytwórnie samolotów w Lublinie i Białej Podlaskiej, a także największy producent śmigłowców i szybowców – Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL Świdnik S.A. Na dużą skalę działają również przedsiębiorstwa produkujące maszyny i urządzenia rolnicze, a także dla budownictwa – m.in. fabryki w Lublinie, Dęblinie, Janowie Lubelskim, Bełżycach, Annopolu i Międzyrzecu Podlaskim.

² Urząd Statystyczny w Lublinie, Analiza prognozy ludnościowej i przepływów migracyjnych województwa lubelskiego, Lublin 2005.

³ www.polskawliczbach.pl

Województwo Lubelskie to również wysokorozwinięty przemysł chemiczny. Zakłady Azotowe Puławy S.A. są czołowym producentem nawozów sztucznych dla rolnictwa oraz półfabrykatów, jednocześnie największym pracodawcą i eksporterem Lubelszczyzny.

Według Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku wykształcenie wyższe posiadało 17% ludności, policealne 3,1%, średnie ogólnokształcące 11,7%, średnie zawodowe 18,4%, zasadnicze zawodowe 20,3%, gimnazjalne 5,6% oraz podstawowe 22,1%. Natomiast 2% osób zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

Najwięcej kobiet w województwie lubelskim ukończyło szkołę podstawową (23%) oraz szkołę wyższą (19,6). Z kolei największy odsetek mężczyzn posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe (26%), a także podstawowe (21,1%).

Rynek pracy województwa na tle całego kraju wypada niekorzystnie. Na 1000 mieszkańców liczba pracujących to zaledwie 174 osoby, z czego 50,8% stanowią kobiety, a 49,2% mężczyźni. Główne czynniki wpływające na poziom bezrobocia to przede wszystkim wiek, płeć, miejsce zamieszkania, oraz poziom wykształcenia. Stopa bezrobocia w województwie lubelskim na koniec 2014 r. wynosiła 12,6% (wśród kobiet 13% oraz 12,3% wśród mężczyzn) i spadła o 1,8% w porównaniu z rokiem poprzednim. Jednocześnie wskaźnik ten był wyższy od stopy bezrobocia w całym kraju, który wynosił 11,5%. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie włodawskim (23,2%), a najniższą w powiecie biłgorajskim (8,4%).

W województwie lubelskim od 2005 r. zauważalna jest tendencja spadku stopy bezrobocia. Jej poziom obniżył się z 17% w 2005 r. do 12,6% w roku 2016. Jest to korzystna sytuacja dla kształtowania procesów rozwoju lokalnego i regionalnego.

Przeciętne zatrudnienie w województwie lubelskim w 2014 r. wynosiło 388 078 osób, z czego 62% pracujących było zatrudnionych w sektorze prywatnym, a 38% w sektorze publicznym. Na koniec 2014 r. w roku średni miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie lubelskim wynosiło 3605,03 PLN. Kwota ta stanowi 90% przeciętnego wynagrodzenia brutto dla całego kraju.

Jak już wspomniano gospodarka województwa lubelskiego oparta jest przede wszystkim na rolnictwie. Stąd znacząca grupa, 45,1% wszystkich mieszkańców aktywnych zawodowi, pracuje w sektorze rolniczym. Znacznie mniej, ok 16,3% w przemyśle oraz budownictwie, natomiast 12,3% w sektorze usług. Najmniejszą odsetek mieszkańców pracuje w sektorze finansowym, wynosi on 2,4%.

Infrastruktura transportowa Lubelszczyzny ze względu na położenie geograficzne jest bardzo ważnym elementem dla krajowego oraz międzynarodowego systemu transportowego. Przez województwo lubelskie przebiega trasa dwóch korytarzy Transeuropejskiego Systemu Transportowego (TEN). Pierwszy prowadzi przez Berlin, Warszawę, Mińsk, Moskwę, Niżny Nowogród, drugi przez: Gdańsk, Warszawę, Lublin, Kowel, Odessę oraz Bukareszt.

Mimo ważnych szlaków komunikacyjnych przechodzących przez województwo stan dróg oraz całej sieci komunikacyjnej jest na bardzo niskim poziomie. Długość dróg publicznych w województwie lubelskim w 2014 r. wynosiła łącznie 21 627,1 km, w tym 1 104,2 km stanowiły drogi krajowe.

Województwo lubelskie w porównaniu do całego kraju posiada bardzo słabo rozbudowaną sieć kolejową. W 2012 r. gęstość sieci kolejowej wynosiła 4,2 km/100 km², kiedyś średnia dla kraju w tym samym okresie to 6,4 km/100 km².

Długość sieci wodociągowej województwa w 2014 r. wynosiła 20 863,7 km, co stanowi ponad 7% długości sieci całego kraju. Na terenach wiejskich znajdowało się 86,6% sieci wodociągowej, 13,4% w miastach. W roku 2014 oddano 280 km sieci wodociągowej (5,8% w skali kraju) co dawało 8 miejsce w kraju pod względem skali inwestycji.

2. Środki unijne dla województwa lubelskiego

Województwo lubelskie jest jednym z najsłabiej rozwiniętych regionów Polski oraz całej Unii Europejskiej, pozostając jednocześnie liderem w krajowej produkcji zdrowej żywności. Duże możliwości rozwoju mają również takie sektory jak medycyna, zdrowie, informatyka oraz energetyka niskoemisyjna. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013 (RPO WL) ma więc za zadanie w pełni wspomóc rozwój regionu za pomocą środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Podstawowym celem RPO WL na lata 2007–2013 było przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia poprzez zwiększenie konkurencyjności Regionu i wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych województwa. Cel ten realizowany był poprzez trzy cele szczegółowe⁴.

Pierwszy to unowocześnianie gospodarki i zwiększenie tym samym konkurencyjności całego regionu. Wdrożono tu trzy Osi Priorytetowe:

- I Przedsiębiorczość i innowacje,
- II Infrastruktura ekonomiczna,
- IV Społeczeństwo informacyjne.

Drugi cel szczegółowy to poprawa jakości inwestycji z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju. Realizowany był za pomocą kolejnych trzech Osi Priorytetowych:

- III Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne,
- V Transport,
- VI Środowisko i czysta energia.

⁴ www.rpo.lubelskie.pl

Ostatni z celów szczegółowych to zwiększenie atrakcyjności województwa lubelskiego pod kątem zamieszkania, pracy oraz wypoczynku. Do realizacji tego celu wdrożono dwie Osie:

- VII Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna,
- VIII Infrastruktura społeczna.

Realizacja wszystkich celów możliwa była dzięki środkom z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, których wielkość wyniosła 1 192 840 908 EUR.

Do końca 2014 r. wykorzystano 98,88% tej alokacji, czyli 1 170 741 756,07 EUR. Dofinansowanie projektów kluczowych wyniosło 270 970 519,93 EUR (22,89%).

Od początku programu ogłoszone zostały 93 konkursy, wykorzystano tu środki w kwocie 869 832 741,31 EUR, co stanowiło 75,56% wszystkich dostępnych środków z EFRR na lata 2007–2013. W ramach tych konkursów złożonych 7 645 wniosków o dofinansowanie wyniosła, docelowo wykorzystano środki w kwocie 4 765 267 040,56 EUR.

Tabela 2. Liczba wniosków o dofinansowanie zatwierdzonych do realizacji w podziale na Osi Priorytetowe

Oś priorytetowa	Liczba w okresie
Oś priorytetowa I Przedsiębiorczość i innowacje	179
Oś priorytetowa II Infrastruktura ekonomiczna	50
Oś priorytetowa III Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne	7
Oś priorytetowa IV Społeczeństwo informacyjne	0
Oś priorytetowa V Transport	5
Oś priorytetowa VI Środowisko i czysta energia	24
Oś priorytetowa VII Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna	5
Oś priorytetowa VIII Infrastruktura społeczna	4
Oś priorytetowa IX Pomoc techniczna	8
RPO WL	282

Źródło: Raport roczny z wykonania RPO WL na lata 2007–2013.

Liczba wniosków złożonych w poszczególnych osiach nie jest proporcjonalna. Najwięcej wniosków złożono (w wyniku największej liczby ogłoszonych konkursów) w ramach I Osi Priorytetowej (ponad 65% wszystkich złożonych wniosków, które zostały pozytywnie ocenione pod względem formalnym). Najmniej wniosków odnotowano w ramach II i IV Osi Priorytetowej. W większości przypadków liczba

złożonych wniosków dwukrotnie przewyższała wysokość dostępnych w ramach RPO WL środków.

Pierwsza Oś Priorytetowa to *Przedsiębiorczość i innowacje*. Celem podejmowanych tu działań była przede wszystkim poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw w województwie lubelskim. Łączna kwota przeznaczona na realizację RPO WL na lata 2007–2013 wyniosła 265 108 206 EUR i stanowiła ok 22% całości środków przeznaczonych na realizację RPO WL⁵. Od początku programu ogłoszono łącznie 30 konkursów, w ramach których zgłoszono 5593 wniosków na łączną kwotę 718 609 472,96 EUR. Kwota ta znacząco (o 175,94%) przewyższała sumę środków przewidzianych na realizację projektów w ramach IOsi Priorytetowej.

Projekty sektora usługowego zdecydowanie dominowały zarówno pod względem liczby (62,6%), jak również wartości dofinansowania (55,04%). Projekty obejmowały m.in. ochronę zdrowia, turystykę oraz niewyszczególnianą działalność usługową. Głównymi beneficjentami tej osi byli przede wszystkim przedsiębiorcy, którzy zrealizowali 2 094 projektów o wartości 694 876 112,53 EUR. Dofinansowanie z EFRR wyniosło 251 690 192,42 EUR.

Głównym celem II Osi Priorytetowej *Infrastruktura ekonomiczna* było stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Lubelszczyzny. Kwota przeznaczona na realizację tego celu wyniosła 60 251 795 EUR, stanowiąc ponad 5% całości środków przeznaczonych na realizację RPO WU w latach 2007–2013.

W ramach II Osi Priorytetowej ogłoszono 21 konkursów, zgłoszona liczba wniosków o dofinansowanie wyniosła 455, a łączna ich wartość 92 399 495,74 EUR. Kwota ta przekracza limit pomocy finansowych z EFRR o ponad 51%. Od samego początku najwięcej zgłoszeń dokonano w ramach działania „*Udział przedsiębiorstw z sektora MŚP w wystawach, targach i misjach gospodarczych za granicą*”, a także „*Instrumenty pożyczkowe i poręczenia dla przedsiębiorstw*”.

Na liście Indykatywnego Wykazu Indywidualnych Projektów Kluczowych (IWIPK) w ramach II Osi Priorytetowej znalazł się jeden projekt kluczowy – Marketing gospodarczy województwa lubelskiego – którego wartość dofinansowania ze środków Unijnych wyniosła 4 384 492,50 EUR, stanowiąc 7,2% środków przeznaczonych na realizację II Osi Priorytetowej⁶.

W rozkładzie projektów realizowanych w ramach II Osi Priorytetowej w podziale na sektory gospodarki w znaczącym stopniu dominują projekty z sek-

⁵ A. Jankowska, *Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności UE*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 45–50.

⁶ J. Śliwa, *Fundusze unijne bez tajemnic*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 27.

tora usług, w tym projekty administracji publicznej – 63, a także pozostałej działalności usługowej – 78.

Tabela 3. Rozkład projektów realizowanych w ramach Osi Priorytetowej II Infrastruktura ekonomiczna w podziale na sektory gospodarki

Dział gospodarki	Liczba umów o dofinansowanie	Wartość ogółem (EUR)	Wartość dofinansowania z EFRR (EUR)
Produkcja produktów żywnościowych i napojów (03)	1	10 354,05	2 962,63
Wytwarzanie tekstyliów i wyrobów włókienniczych (04)	2	45 043,22	19 105,54
Nieokreślony przemysł wytwórczy (06)	46	827 219,59	354 142,41
Budownictwo (12)	4	66 458,68	32 594,16
Handel hurtowy i detaliczny (13)	11	147 847,91	76 528,35
Hotele i restauracje (14)	1	11 110,82	4 407,04
Pośrednictwo finansowe (15)	6	43 023 032,65	33 908 192,76
Obsługa nieruchomości, wynajem i prowadzenie działalności gospodarczej (16)	1	411 013,28	346 501,72
Administracja publiczna (17)	63	10 108 101,54	7 451 950,83
Edukacja (18)	3	38 748,04	18 328,56
Działalność w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego (19)	1	10 344,72	6 747,30
Inne niewyszczególnione usługi (22)	78	33 249 732,67	17 493 835,52
SUMA:	217	87 949,007,17	59 715 296,83

Źródło: Raport roczny z wykonania RPO WL na lata 2017–2013.

Pod względem wartości podpisanych umów duże znaczenie miało pośrednictwo finansowe (33 908 192,76 EUR), nieokreślony przemysł wytwórczy (354 142,41 EUR), a także wynajem oraz prowadzenie działalności gospodarczej (346 501,72 EUR).

Zdecydowana większość umów o dofinansowanie w ramach II Osi Priorytetowej Infrastruktura ekonomiczna realizowana została przez przedsiębiorców, a następnie przez jednostki samorządu terytorialnego (74 projekty), organizacje pozarządowe (21 projektów). Z kolei największa wartość dofinansowań z RFRR

trafiła do organizacji non-profit (26 673 929,74 EUR). Wynik ten stanowi ponad 44% wartości wszystkich podpisanych umów.

Większość projektów w ramach II Osi Priorytetowej dotyczyła stolicy Regionu. Na obszarze miast Lublin oraz całego powiatu lubelskiego zrealizowano 100 projektów o łącznej wartości 42 714 530,30 EUR. Wysoka wartość realizowanych projektów przypada również na powiaty puławski (5 816 508,12 EUR) i biłgorajski (2 745 563,65 EUR). Wynika z tego, że ok 71% projektów zrealizowano w miastach⁷.

Celem głównym III Osi Priorytetowej *Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne* był wzrost inwestycji w regionie dzięki wsparciu obszarów rewitalizowanych oraz terenów inwestycyjnych. Środki przeznaczone na realizację tego celu wyniosły 73 351 273 EUR (6,15% wszystkich środków RPO WL przeznaczonych na ten właśnie cel). W ramach II Osi Priorytetowej projekty realizowano w ramach zadań: 3.1. Tworzenie terenów inwestycyjnych; 3.2. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich. Na ich realizację przeznaczono odpowiednio 16 908 463 EUR (23,05% całej Osi) i 56 442 810 EUR (76,95%).

Głównymi Beneficjentami III Osi były jednostki samorządy terytorialnego, finansów publicznych, organizacje pozarządowe i spółdzielnie mieszkaniowe.

Oś Priorytetowa III zawierała 2 projekty kluczowe:

1. Renowacja Pałacu Morskich – dawnej Resursy Kupieckiej przy ulicy Krakowskie Przedmieście 62 w Lublinie. Wartość dofinansowania z EFRR projektu wyniosła 3 014 243,26 EUR. Zakończenie projektu nastąpiło w drugim kwartale 2015 r.,
2. Renowacja pobrygidkowskiego zespołu klasztornego w Śródmieściu miasta Lublina. Wartość dofinansowania z EFRR projektu wyniosła 2 375 261,18 EUR. Projekt został zakończony.

Łączna kwota przeznaczona na realizację projektów kluczowych wyniosła 5 389 504,44 EUR.

Najliczniejszą grupą Beneficjentów Osi Priorytetowej III stanowiły jednostki samorządu terytorialnego (34 z 57 projektów). Ponadto Samorządy otrzymały ponad 68% środków z UE, ich wartość wyniosła 47 879 182,16 EUR, a 17% środków trafiło do organizacji pozarządowych, natomiast 7% do jednostek administracji rządowej.

Projekty realizowane w ramach Osi Priorytetowej III dotyczyły w znacznej mierze obszaru wsparcia „Odnowa obszarów miejskich i wiejskich” (ich wartość wyniosła 50 692 328,44 EUR, co stanowi 72,11% wartości wszystkich podpisanych umów).

⁷ www.mapadotacji.gov.pl, dostęp: 30.04.2016.

Kolejnym obszarem, który otrzymał znaczącą ilość środków UE były „Badania i rozwój technologiczny, innowacje, przedsiębiorczość”. Łączna wartość dofinansowania tego obszaru wyniosła 16 886 598,89 EUR.

Największa koncentracja wsparcia w ramach III Osi zauważalna była w obrębie miasta Lublin, gdzie realizowanych zostało 16 projektów o łącznej wartości 26 999 732,52 EUR. Wysoka wartość dofinansowania trafiła również do Białej Podlaskiej (6 127 390,96 EUR), Zamościa (2 662 511,73 EUR), a także Chełma (1 128 077,27 EUR). Jednak w niektórych powiatach ze środków UE nie zrealizowano żadnego projektu. Są to powiaty: biłgorajski, lubelski, łukowski, parczewski, włodawski i zamojski.

Głównym celem IV Osi Priorytetowej *Spółczesność informacyjna* był wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój lokalnej i regionalnej infrastruktury oraz usług społeczeństwa informacyjnego. Kwota przeznaczona na realizację celu głównego wynosiła 57 792 728 EUR.

Od momentu rozpoczęcia programu dla tej osi przeprowadzono 3 konkursy, w ramach których złożono 75 wniosków na łączną kwotę 62 194 499,59 EUR i kwotę dofinansowania z EFRR w kwocie 52 443 279,29 EUR⁸.

Osi Priorytetowej IV przyporządkowane były 3 projekty kluczowe: pierwszy „Budowa Regionalnej Infrastruktury Informacji Przestrzennej” o wartości dofinansowania z EFRR w kwocie 3 441 628,29 EUR stanowił 6% całkowitej kwoty przeznaczonej na realizację zadań tej osi. Drugim projektem kluczowym „Lubelska Biblioteka Wirtualna” miał wartość wraz z dofinansowaniem ze środków EFRR 3 982 613,54 EUR, co stanowiło 6,95% kwoty środków przeznaczonych na realizację wszystkich projektów w ramach osi.

Ostatni z projektów kluczowych „Wrota Lubelszczyzny – Informatyzacja Administracji” otrzymał dofinansowanie w wysokości 7 903 455,05 EUR, co stanowi 13,83% kwoty przeznaczonej na całą oś. Łącznie środki przeznaczone na realizację projektów kluczowych w ramach IV Osi Priorytetowej wyniosły 15 353 664,66 EUR.

Największymi beneficjentami IV Osi Priorytetowej były jednostki samorządu terytorialnego. Zrealizowały one 56 projektów o łącznej wartości 61 225 980,56 EUR, przy dofinansowaniu z EFRR w kwocie 50 671 707,40 EUR. Kolejnymi beneficjentami to uczelnie wyższe oraz jednostki naukowe, które podpisały 4 umowy, otrzymując na realizację projektów środki w wysokości 3 285 975,31 EUR.

Najważniejszym celem Osi Priorytetowej V *Transport* była poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej Lubelszczyzny. Przeznaczono na

⁸ *Ibidem*, dostęp: 6.05.2016.

jego realizację 264 725 446 EUR. Kwota ta stanowi ponad 22% środków z EFRR przeznaczonych na tę oś.

W ramach głównego celu realizowane było 5 działań:

- 5.1 - Regionalny układ transportowy, mający na celu rozwój infrastruktury drogowej. Wartość działania wyniosła 77 229 404 EUR, co stanowi ponad 29% wkładu na całą oś.
- 5.2 - Lokalny układ transportowy, z celem w zwiększeniu konkurencyjności województwa oraz wzroście mobilności mieszkańców poprzez poprawę jakości połączeń komunikacyjnych. Na realizację tego działania przeznaczono 91 648 080 EUR (34,61% całości środków).
- 5.3 - Miejski transport publiczny, który miał na celu poprawę jakości transportu, a także, jak to miało miejsce w poprzednim działaniu, wzrost mobilności mieszkańców województwa. Środki przeznaczone na to działania wyniosły 22 589 419 EUR, co stanowi 8,53% wszystkich środków.
- 5.4 - Transport kolejowy miał służyć poprawie wielkości udziału przewozów pasażerskich i towarowych województwa, poprawiając konkurencyjność województwa pod względem inwestycji. Kwota przeznaczona na realizację tego działania wyniosła 36 987 346 EUR.
- 5.5 - Transport lotniczy mający zapewnić możliwości komunikacyjne w transporcie lotniczym. Środki przeznaczone na to działanie wyniosły 36 271 197 EUR⁹.

V Oś priorytetowa zawierała 39 projektów kluczowych. Wartość ich dofinansowania wynosiła 203 315 824,56 EUR (ponad 77% całego dofinansowania).

Do 2014 roku zakończonych zostało 26 projektów Osi Priorytetowej V Transport.

Beneficjentami Osi Priorytetowej V były przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego, które podpisały umowy o dofinansowanie 148 projektów, których łączna wartość wyniosła 305 332 478,22 EUR. Przedsiębiorcy stanowią kolejną grupę beneficjentów, podpisano z nimi 9 umów o wartości dofinansowania 66 579 810,77 EUR¹⁰.

W ramach V Osi ogłoszono 4 nabory wniosków, w których złożono łącznie 438 wniosków o łącznej kwocie dofinansowania 329 530 160,44 EUR, co stanowi 125,29% wartości kwoty przeznaczonej na realizację projektów w ramach Osi Priorytetowej V. Wsparcie skierowane zostało w szczególności do powiatu lubelskiego. Jego wartość wyniosła 38 465 471,40 EUR. Ponadto miasto Lublin

⁹J. Burniewicz, *Prognoza zapotrzebowania na transport w Polsce do 2013 i 2020 roku*, Uniwersytet Gdański, Sopot 2004, s. 38.

¹⁰K. Wojtaszczyk, *Fundusze strukturalne i polityka regionalna Unii Europejskiej*, Wyd. Aspra, Warszawa 2005, s. 120-125.

otrzymało dofinansowanie w kwocie 36 368 375,29 EUR, a powiat świdnicki, w którym powstał Port Lotniczy Świdnik S.A. otrzymał na jego realizację 29 469 878,93 EUR.

Głównym celem Osi Priorytetowej VI *Środowisko i czysta energia* była poprawa stanu, zachowanie bioróżnorodności oraz zapobieganie degradacji środowiska naturalnego. Wartość środków przeznaczonych na realizację tego celu wyniosła 180 542 357 EUR (15,14% środków realizowanych w ramach RPO WL).

Realizacja celu głównego możliwa była dzięki wdrożeniu dwóch działań:

- 6.1 – Ochrona i kształtowanie środowiska – miała na celu ograniczenie degradacji środowiska. Wartość środków przeznaczonych na realizację wyniosła tu 110 549 698 EUR (61,23% ogólnego przeznaczenia na Oś VI).
- 6.2 – Energia przyjazna środowisku – miała na celu wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Łączna wartość dofinansowania 69 992 659 EUR, co stanowiło 38,77% przeznaczenia na całą oś.

Od momentu rozpoczęcia program w ramach Osi Priorytetowej VI złożono 405 wniosków o dofinansowanie projektów o łącznej wartości 767 772 455,61 EUR, z czego wartość dofinansowania z EFRR miałyby wynosić 574 578 200,36 EUR. Kwota ta zdecydowanie przewyższała sumę środków przeznaczonych na realizację całej osi, stanowiąc 319,32% ich wartości.

W ramach działania 6.1 można wyróżnić projekt kluczowy „Modernizacja i rozbudowa miejskiej oczyszczalni ścieków w Nałęczowie”. Dofinansowanie ze środków EFRR wyniosło 3 349 442,56 EUR. Projekt został zakończony z końcem maja 2014.

Największymi beneficjentami środków na działania poprawiające ochronę środowiska były jednostki samorządu terytorialnego, realizując 149 projektów. Łączna ich wartości wyniosła 216 471 112,88 EUR, a środki z EFRR na realizację projektów 155 736 091,30 EUR.

Pod względem wsparcia terytorialnego zauważalna była znacząca różnica pomiędzy poszczególnymi powiatami województwa. Najwięcej projektów (25) realizowanych zostało na obszarze powiatu biłgorajskiego. W powiecie lubelskim oraz bielskim realizowano po 18 projektów, co jest również jednym z najlepszych wyników w całym województwie¹¹.

Wszystkie 3 wymienione miasta otrzymały dofinansowanie o łącznej wartości 57 928 575,94 EUR.

¹¹ www.lublin.stat.gov.pl, *Potencjał ekonomiczny miast w województwie Lubelskim w latach 2000–2010*.

Z kolei najmniejsze wsparcie (8 projektów) z EFRR w ramach VI Osi Priorytetowej zrealizowano w powiatach grodzkich, kwota wsparcia wyniosła tu 1 696 105,13 EUR.

Największe dofinansowanie w ramach tej osi skierowane było na ochronę środowiska i zapobieganie zagrożeniom. Środki przeznaczone na realizację tego celu pokryły 65,98% wszystkich podpisanych umów w ramach VI Osi Priorytetowej, 111 534 754,08 EUR, tj. 44,02% środków przeznaczone na projekty realizowane w ramach programu Energia.

Głównym celem Osi Priorytetowej VII *Kultura, turystyka i współpraca międzyregionalna* było zwiększenie udziału sektorów kultury i turystyki w gospodarce województwa lubelskiego oraz wzmocnienie powiązań międzynarodowych regionu. Kwota przeznaczona na realizację tego celu wyniosła 99 859 680 EUR, co stanowi 8,37% całkowitej kwoty RPO WL.

W ramach celu głównego Osi Priorytetowej VII wyodrębniono:

- Działanie 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki, celem było zwiększenie atrakcyjności regionu pod względem turystycznym. Suma środków potrzebnych na realizację wyniosła tu 93 297 030 EUR.
- Działanie 7.2 Promocja kultury i turystyki, celem była poprawa wizerunku województwa pod względem atrakcji turystycznych oraz kulturowych. Kwota przeznaczona na realizację tego działania wyniosła 5 373 603 EUR.
- Działanie 7.3 Współpraca międzyregionalna, celem było stworzenie warunków współpracy międzyregionalnej. Na realizację przeznaczono środki w wysokości 1 189 047 EUR.

Od początku rozpoczęcia programu w ramach Osi Priorytetowej VII złożonych zostało 246 wniosków o dofinansowanie projektów o łącznej kwocie 222 789 364,48 EUR, z czego wartość dofinansowania z EFRR miałyby wynosić 158 299 310,72 EUR. Stanowiło to ponad 159% całkowitej wartości środków przeznaczonych na realizację projektów w ramach tej osi.

Oś Priorytetowa VII zawierała 2 projekty kluczowe, na łączną kwotę 33 277 259,21 EUR. Wartość tych projektów wyniosła 33,44% wszystkich środków przeznaczenia na Oś Priorytetową VII. W ramach Działania 7.1 zrealizowano projekt „Budowa Centrum Spotkania Kultur w Lublinie”. Środki przeznaczone na jego realizację z EFRR to 30 837 073,49 EUR. W ramach Działania 7.2 zrealizowano projekt „Opracowanie i wdrożenie systemu promocji Województwa Lubelskiego” o wartości dofinansowania 2 440 185,73 EUR. Projekt ten został zakończony w połowie grudnia 2012 r.

Beneficjentami Osi Priorytetowej VII były głównie jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje non-profit. Łącznie pozyskali oni 97 869 483,61 EUR –

aż 98% środków z EFRR przeznaczonych na Oś VII. Pozostałe 2% przeznaczone zostało na uczelnie wyższe oraz administrację rządową.

W ramach Osi Priorytetowej VII realizowanych zostało 136 projektów, na kwotę 148 170 948,70 EUR. Dofinansowanie tych projektów z EFRR wyniosło 96 681 751,13 EUR.

Najwięcej projektów (20) realizowano na terenie miasta Lublin, wartość dofinansowania ze środków UE wyniosła tu 42 427 493,35 EUR. Duża liczba projektów realizowana była również w powiecie puławskim (14 projektów o dofinansowaniu 6 634 675,53 EUR) oraz zamojskim (12 projektów o wartości dofinansowania 8 945 663,62 EUR). Największe dofinansowanie (83 263 333,77 EUR) otrzymały obszary miejskie, zrealizowano tu 74 projekty.

Oś Priorytetowa VIII *Infrastruktura społeczna* miała na celu poprawę kształcenia, usług medycznych oraz pomocy społecznej. Na realizację celu przeznaczono środki w wysokości 158 412 240 EUR, co stanowiło 13,28% ogólnego przeznaczenia na tę oś.

Osiągnięcie zamierzonych celów realizowane było poprzez wdrożenie takich działań jak:

- 8.1 - Infrastruktura dydaktyczna i społeczna szkół wyższych - zwiększenie potencjału oraz dostępu do szkół wyższych. Kwota przeznaczona na to działanie wyniosła 32 360 286 EUR.
- 8.2 - Infrastruktura szkolna i sportowa - wzrost poziomu nauczania podstawowego oraz średniego. Realizacja działania kosztowała 71 411 440 EUR.
- 8.3 - Zwiększenie dostępu do publicznej ochrony zdrowia. Na ten cel przeznaczono środki w wysokości 50 194 192 EUR
- 8.4 - Poprawa dostępności regionu do świadczeń pomocy społecznej. Realizacja tego celu wyniosła 4 446 322 EUR.

Od początku uruchomienia programu ogłoszono 9 konkursów, a liczba złożonych wniosków wyniosła 345. Łączna wartość projektów wyniosła 431 829 246,81 EUR, z czego wartość dofinansowania z EFRR opiewała na kwotę 324 192 712,60 EUR, co stanowiło 206,16% wartości dostępnych na ten cel środków.

W ramach Działania 8.2 znalazły się 2 projekty indywidualne. Pierwszy z nich to „Budowa stadionu miejskiego w Lublinie wraz z zagospodarowanie przylegającego terenu”. Łączna wartość środków z EFRR wyniosła 16 067 414,83 EUR. Drugi projekt „Odbudowa gminnego stadionu sportowego Szczekarków” został dofinansowany ze środków EFRR w kwocie 130 979,53 EUR. Projekt zakończono na początku września 2014 r.

Dofinansowanie obu projektów to 16 198 394,36 EUR, co stanowi 10,3% wszystkich środków przeznaczonych na realizację Osi Priorytetowej VIII.

Największe wsparcie finansowe w ramach VIII Osi Priorytetowej Infrastruktura Społeczna trafiło do zakładów opieki zdrowotnej i wynosiło 46388814,54 EUR.

Najwięcej projektów (24) realizowano na terenie miasta Lublin. Dofinansowanie projektów stanowiło tu ponad 30% wszystkich środków przeznaczonych na realizację Osi, a ich wartość wyniosła 47 332 120,09 EUR. Pozostałe środki trafiły w dużej części do powiatu puławskiego (9 204 653,50 EUR) oraz Białej Podlaskiej (11 706 821,77 EUR).

Podsumowanie

Województwo lubelskie jest jednym z najsłabiej rozwiniętych regionów kraju. Znajduje się również wśród 20 najsłabiej rozwiniętych regionów UE. W 2012 r. średni poziom produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca wynosił 29 479 PLN i stanowił przedostatnie miejsce w Polsce. Biorąc pod uwagę niekorzystną sytuację województwa, Instytucja Zarządzająca RPO WL na lata 2007–2013 podjęła w roku sprawozdawczym wiele działań, które miały na celu przyspieszenie rozdysponowania środków unijnych, podejmując tym samym próbę jak najszybszego wyrównania różnic społeczno-gospodarczych między województwem lubelskim, a innymi regionami kraju.

Stopień wzrostu wskaźników celów szczegółowych jest zróżnicowany ze względu na stopień alokacji w poszczególnych osiach. Jednak biorąc pod uwagę liczbę zakończonych projektów, postęp w ich realizacji zaobserwowano we wszystkich celach szczegółowych.

W ramach 1 celu szczegółowego odnotowano wzrost następujących wskaźników:

1. Wskaźnik *Liczba przedsiębiorstw, które skorzystały z bezpośredniego wsparcia* został osiągnięty na poziomie 1349 szt., co stanowi 87,60% wartości docelowej w 2015 r.
2. *Liczba utworzonych miejsc pracy brutto* wyniosła 3675,66 stanowiąc 59,86% docelowej wartości w roku kolejnym.
3. *Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje w wyniku uzyskanego wsparcia* osiągnęła poziom 475 szt., realizując tym samym wskaźnik na poziomie 77,49% założonej wartości docelowej.
4. *Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, a jednostkami badawczymi.* wyniosła 29 szt., stanowiąc 138,1% wartości w roku 2015.

W celu szczegółowym do końca 2014 r. odnotowano wzrost poszczególnych wskaźników:

1. *Powierzchnia urządzonych terenów inwestycyjnych* wyniosła 272,54 ha, stanowiąc tym samym 363,39% zakładanej wartości docelowej w roku 2015.
2. *Liczba utworzonych miejsc pracy* wyniosła 193 szt., czyli 55,14% założonej wartości w kolejnym roku.
3. *Wzrost liczby firm z udziałem kapitału zagranicznego* osiągnięty został na poziomie 2% w roku 2014, stanowiąc 40% założonej wartości w roku 2015.

W 2014 r. nastąpił również postęp w realizacji 3 celu szczegółowego. Wartość poszczególnych wskaźników wynosiła tu:

1. *Liczba osób, które skorzystały z infrastruktury edukacyjnej zrealizowanej w ramach programu* wyniosła 318 252, czyli 167,5% założonej wartości docelowej w 2015 r.
2. Wskaźnik *Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektu* na koniec 2014 r. wyniósł 400 181 szt., stanowiąc 80,04% wartości docelowej.
3. Wskaźnik *Liczba turystów*, został osiągnięty na poziomie 1 447 913 osób, co stanowi 152,41% założonej wartości w roku kolejnym.
4. Ostatnim wskaźnikiem było „*Saldo migracji*”, które na podstawie danych z GUS za 2013 rok wyniosło -5,627, co oznacza wzrost migracji w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym, gdzie wskaźnik ten odnotowano na -5,17.

Rok 2014 był kolejnym etapem wdrażania Regionalnego Programu operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013. Realizacja podstawowego celu, zakładającego przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz wzrostu zatrudnienia poprzez podniesienie konkurencyjności Regionu pozytywnie wpłynęła na wyniki poszczególnych wskaźników makroekonomicznych. Wiele z nich osiągnęło poziom dużo wyższy od tych prognozowanego na koniec 2014 r. Jest to wynikiem odpowiedniej alokacji środków oraz konsekwentnej realizacji zamierzonych celów.

Do końca okresu sprawozdawczego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013 wykorzystano 1 170 741 756,07 EUR (4 893 466 392,03 PLN). Kwota ta stanowi 98,88% środków dostępnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przeznaczonych na realizację RPO WL. Projekty kluczowe zrealizowane zostały na poziomie 22,89% wszystkich dostępnych środków, wykorzystując kwotę 270 970 519,93 EUR (1 132 602 579,21 PLN).

Województwo lubelskie, mimo uzyskiwanych na wysokim poziomie wskaźników makroekonomicznych nadal pozostaje jednym z najsłabszych strukturalnie regionów w Polsce. Należy zatem kontynuować dotychczasowe działania przede wszystkim poprzez zwiększanie zatrudnienia w celu poprawy sytuacji gospodarczej

regionu na tle całego kraju oraz ograniczenia stopy ubóstwa w kolejnych latach Programu.

Bibliografia

Literatura:

1. Burnewicz J., *Prognoza zapotrzebowania na transport w Polsce do 2013 i 2020 roku*, Uniwersytet Gdański, Sopot 2004.
2. Jankowska A., *Fundusze Strukturalne oraz Fundusz Spójności UE*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
3. Śliwa J., *Fundusze unijne bez tajemnic*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
4. Wojtaszczyk K., *Fundusze strukturalne i polityka regionalna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Aspra, Warszawa 2005.

Raporty i sprawozdania:

1. *Potencjał ekonomiczny miast w województwie Lubelskim w latach 2000–2010*, www.lublin.stat.gov.pl, dostęp: 28.04.2016.
2. *Raport roczny z wykonania RPO WL na lata 2007–2013*, www.rpo.lubelskie.pl, dostęp: 8.05.2016.
3. *Analiza prognozy ludnościowej i przepływów migracyjnych województwa lubelskiego*, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2005.

Strony internetowe:

1. www.gminyturystyczne.pl.
2. www.lublin.stat.gov.pl – strona Głównego Urzędu Statystycznego w Lublinie.
3. www.mapadotacji.gov.pl, dostęp: 30.04.2016.
4. www.polskawliczbach.pl.
5. www.rpo.lubelskie.pl – strona Regionalnego Programu Województwa Lubelskiego.

Wykorzystania funduszy unijnych w województwie świętokrzyskim

1. Ogólna charakterystyka województwa świętokrzyskiego

Województwo świętokrzyskie zlokalizowane jest w południowej części Polski. Obejmuje ono obszar 11 710,50 km² i jest zamieszkiwane przez 1 263 176 osób. Stolicą województwa jest miasto Kielce. W skład regionu wchodzi 13 powiatów oraz miasto Kielce będące miastem na prawach powiatu. Na jego obszarze funkcjonują 102 gminy, w tym pięć miast (Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna i Sandomierz), 27 gmin miejsko-wiejskich oraz 70 gmin wiejskich. Świętokrzyskie graniczy z sześcioma innymi województwami: lubelskim na wschodzie, łódzkim na północnym-zachodzie, małopolskim na południu, mazowieckim na północy, podkarpackim na południowym-wschodzie oraz śląskim na zachodzie. Prawie całe województwo zlokalizowane jest po lewej stronie Wisły.

Pod względem gospodarczym województwo Świętokrzyskie ma przemysłowo-rolniczy charakter. Północna część jest bardziej przemysłowa, natomiast południowa – rolnicza. Głównymi bogactwami naturalnymi województwa są kopaliny mineralne. Prawie 328,2 tys. ha całego obszaru województwa (28% od całości) zajmują lasy.

W 2014 roku liczba ludności województwa świętokrzyskiego wynosiła 1 263 176 osób. W stosunku do 2007 r. zmniejszyła się ona o 12 374 osoby tj. ok. 1%. Analizując strukturę wieku ludności według grup ekonomicznych należy wskazać na następujące tendencje: w 2007 roku 19,4% ludności znajdowało się w wieku przedprodukcyjnym, 63,1% w wieku produkcyjnym oraz 17,4% w wieku poprodukcyjnym. W kolejnych latach udział ludności w wieku przedprodukcyjnym podlegał stopniowemu obniżeniu i w roku 2014 wyniósł 17,0%. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym wahał się w przedziale pomiędzy 63,1% w 2007 roku (największy) a 62,6% w 2014 roku (najmniejszy). Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym stale się zwiększała i w roku 2014 osiągnęła 20,4%.

W grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym większy udział mieli mężczyźni (w 2007 r. na 126 807 mężczyzn przypadało 121 205 kobiet, a w 2014 na 110 496 mężczyzn 104 714 kobiet). W przedziale wieku produkcyjnego także przeważali mężczyźni (w 2007 r. na 422 664 mężczyzn przypadało 382 727 kobiet, a w roku 2014 relacje te kształtowały się w stosunku 424 666 do 365 529 kobiet). Natomiast w wieku poprodukcyjnym liczba mężczyzn była mniejsza od liczby kobiet (71 962 na 150 185 kobiet w roku 2007 oraz 81 508 na 176 263 kobiety w roku 2014¹).

Świętokrzyskie należy do średnio rozwiniętych regionów kraju. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą wynosiła w 2014 r. 110 130 i była wyższa od notowanej w 2007 roku o 3% (106 904 podmiotów). Analizując strukturę podmiotów gospodarczych według grup wielkości należy podkreślić, że zdecydowaną większość stanowiły mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 pracowników). Ich liczba w 2007 r. wyniosła 101 776 i wzrosła w 2014 r. do 105 140 w roku 2014; małych przedsiębiorstw (liczba zatrudnionych od 10 do 49 osób) w 2007 r. było 4 189, a w 2014 r. 4 020; średnich przedsiębiorstw – 814 w roku 2007, 850 w roku 2014. Najmniej liczną ilościową grupą były duże przedsiębiorstwa – ich liczba zmniejszyła się ze 105 w 2007 r. do 99 w 2012 r. oraz 101 w 2014 roku. W grupie największych podmiotów gospodarczych, zatrudniających ponad 1000 pracowników, także zanotowano zmiany. W roku 2007 oraz 2014 takich przedsiębiorstw było odpowiednio 20 oraz 19. Wśród przedsiębiorstw zdecydowanie dominowały podmioty prywatne, w 2014 r. funkcjonowały jedynie 4 przedsiębiorstwa państwowe.

W podziale na podstawowe rodzaje działalności wśród podmiotów gospodarczych województwa świętokrzyskiego zostało wymieniono następujące branże: przemysł, budownictwo, handel i naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostała działalność usługowa. W roku 2009 liczba przedsiębiorstw przemysłowych wynosiła 5119. Do 2014 r. zwiększyła się do 5439. W budownictwie najmniej podmiotów zanotowano w 2009 r. (6 544). Do 2014 r. ich liczba się zwiększyła do 6729. Liczba podmiotów gospodarczych w branży „transport i gospodarka magazynowa” wzrosła z 3586 w 2007 r. do 3596 w roku 2014. W 2014 r. największa liczba przedsiębiorców – 15 854 – zajmowała się działalnością handlową. W obsłudze rynku nieruchomości w 2014 r. pracowało 689 firm, a 2208 zajmowało się pozostałą działalnością usługową.

W 2007 roku odsetek pracujących osób w wieku produkcyjnym wynosił 63,9% (ogółem w Polsce – 62,3%). Ta wartość wzrosła w roku 2014 do 64,8% (67,5% w Polsce). Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego w 2007 r. znajdował się na poziomie 14,9% (Polska – 11,2%) aktywnych zawodowo obywateli. W 2014 r. obniżył się do 14,1% (11,4% w Polsce).

¹ Dane liczbowe na podstawie Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego Kielce.

Województwo Świętokrzyskie cechował średni poziom rozwoju infrastruktury. W 2014 r. ogólna długość dróg publicznych stanowiła 17 181,6 km, co pokazuje wzrost w porównaniu do roku 2007 o 3% albo o 515,6 km. Ogółem w Polsce wzrost długości dróg publicznych wyniósł około 8%. W infrastrukturze komunalnej także zanotowano zmiany. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w województwie świętokrzyskim w 2014 r. wynosił 58,5% (Polska – 71,5%).

W 2007 r. jedynie 50,39% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków (62,2% w Polsce). Zmiany długości sieci wodociągowej na początek i na koniec badanego okresu nie były duże. W 2007 r. długość sieci wodociągowej stanowiła 112,9 km (5168,7 km w Polsce). W 2014 r. zwiększyła się do 113,9 km (4042,7 km w Polsce).

Liczba pomieszczeń szkolnych ciągle się zwiększała: od 2717 jednostek w roku 2008 do 2747 – w roku 2012. Liczba ludności na jedno łóżko w szpitalach w roku 2008 wynosiła 204 osoby (ogólnie w Polsce – 208 osób na jedno łóżko). Ta liczba uległa zmniejszeniu do 200 osób w roku 2014 (205 w Polsce)².

Otrzymanie pomocy ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2007–2013 powiązane było z dążeniem do osiągnięcia trzech podstawowych celów: *wspieranie rozwoju zacofanych gospodarczo regionów; wspieranie gospodarczej i społecznej zmiany profilu obszarów, które mają trudności strukturalne; wspieranie modernizacji i adaptacji polityki i systemów szkoleń, edukacji i zatrudnienia oraz promocji zasobów ludzkich*³. Pomoc kierowana była do regionów wewnątrz UE, których PKB wynosił mniej niż 75% średniego unijnego PKB. Jej zadaniem było wyrównanie poziomu rozwoju wszystkich regionów Unii Europejskiej. Innymi słowy UE stosuje politykę, której podstawą jest *redystrybucja środków finansowych z regionów, które są lepiej rozwinięte, do obszarów o niższym poziomie rozwoju*⁴. Efektywność wykorzystania funduszy UE zależy od poziomu zainteresowania beneficjentów określonymi sektorami, które zostały wybrane przez państwa członkowskie jako priorytetowe. Ważną rolę odgrywała polityka informacyjna dotycząca możliwości pozyskania środków w ramach RPO. Istotne znaczenie miała także umiejętność przygotowania wniosków aplikacyjnych i towarzyszących im dokumentów. Ważna była też efektywność, rozumiana jako *kryterium oceny programów przez porównanie wielkości nakładów poniesionych na ich realizację z rzeczywistymi efektami tych programów na poziomie rezultatu*⁵. Ważną zasadą było też zastrzeżenie współfinansowania, bez którego niemożliwe było pozyskanie środków unijnych. *Samorządy aplikują o środki unijne, które mogą stanowić istotne źródło finansowania inwestycji,*

² Informacje liczbowe zostało podano na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Kielcach.

³ M. Cini, *Unia Europejska. Organizacja i funkcjonowanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 403.

⁴ J. Kundera, *Jednolity rynek europejski*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 207.

⁵ J. Kundera, W. Szmyt, *Leksykon polityki regionalnej Unii Europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków 2008, s. 25.

ale niezbędny jest także wkład własny. Brak środków na współfinansowanie może stanowić jedną z przyczyn niskiego poziomu wykorzystania środków unijnych⁶.

Dane o środkach przyznanych dla poszczególnych województw oraz efektów ich wykorzystania zostały podane na podstawie sprawozdań z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego (RPOWŚ), który został podzielony na 7 osi priorytetowych. Od początku realizacji RPOWŚ Instytucja Zarządzająca ogłosiła 51 konkursów dla beneficjentów, w wyniku których zostało przyjętych do realizacji 1371 projektów których dofinansowanie wynosiło około 828 mln EUR.

Według podziału na sektor działalności: w zakresie transportu zostało podpisanym aż 26,9% wszystkich kontraktów, natomiast w zakresie energetyki tylko 2,8% (według dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego). Największy udział w ilości kontraktów według rodzaju beneficjentów miały jednostki samorządu terytorialnego (51,59%). W sumie do końca 2014 roku podpisano 1289 umów, których wartość dofinansowania EFRR wynosiła ok. 739 mln EUR, co wyczerpało alokację przyznaną na lata 2007–2013 w 96,72%.

W ramach RPOWŚ w latach 2007–2013 do Instytucji Zarządzającej wpłynęło 9037 wniosków o płatności o wartości ok. 1 253 mln EUR, z czego wydatki kwalifikowane wyniosły 1 102 mln EUR.

2. Rozwój przedsiębiorczości

Celami Osi Priorytetowej 1 były *wzmocnienie konkurencyjności i zdolności inwestycyjnej sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, wzmocnienie inwestycyjne instytucji otoczenia biznesu oraz funduszy pożyczkowych i gwarancyjnych*⁷.

Żeby te cele zrealizować zostały podjęte działania czterech typów: Działanie 1 – to bezpośrednie wsparcie sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw; Działanie 2 – to tworzenie i rozwój powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw; Działanie 3 – to tworzenie i rozwój funduszy pożyczkowych i gwarancyjnych; Działanie 4 – to wsparcie inwestycyjne dla instytucji otoczenia biznesu. Główne grupy beneficjentów to małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz jednostki samorządu terytorialnego. *Jednostki samorządu terytorialnego są, obok przedsiębiorców, głównymi beneficjentami środków unijnych alokowanych w ramach krajowych i regionalnych programów ope-*

⁶ Zespół Uniwersytetu Szczecińskiego, *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 133.

⁷ *Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013*, s. 83–84.

racyjnych. W okresie 2007–2013 na dofinansowanie projektów realizowanych przez te podmioty zarezerwowano ok. 1/4 przyznanych Polsce pieniędzy unijnych⁸.

Dotychczas Instytucja Zarządzająca podpisała 585 umów w ramach Osi 1 o łącznej wartości ok. 350 mln EUR. Do końca 2014 roku zostało zrealizowanych 499 projektów. Wartość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) wyniosła ok. 125 mln EUR, co wyczerpało alokację przeznaczoną dla Osi 1 na lata 2007–2013 w 99,30%.

Z 585 podpisanych umów w ramach Osi 1, 570 przypadło na przedsiębiorców. Z mikro przedsiębiorstwami zostały podpisane 323 umowy o łącznej kwocie dofinansowania ze środków EFRR ok. 42 mln EUR, 179 umów w kwocie dofinansowania ok. 31 mln EUR przypadło na małe przedsiębiorstwa oraz 68 umów o wartości dofinansowania ok. 22 mln dostały średnie przedsiębiorstwa. Pozostałe 15 umów zostały podzielone między: Funduszem Pożyczkowym – 5 umów o kwocie dofinansowania ok. 22 mln EUR, Funduszem Poręczeniowym – 2 umowy o wartości ok. 6 mln EUR oraz instytucjami otoczenia biznesu – 8 umów o wartości ok. 2 mln EUR.

Instytucja Zarządzająca otrzymała 3563 wnioski o płatność na łączną kwotę ok. 335 mln EUR, w tym wydatki kwalifikowane wyniosły ok. 266 mln EUR. Z tej wartości ok. 120 mln EUR to środki dofinansowania EFRR. Ta kwota wyczerpała alokację w 95,60%.

Okolo 76% kwoty przeznaczonej do wsparcia przedsiębiorców stanowiły dotacje bezpośrednie, które mogą być przeznaczone na zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, co w znacznym stopniu zwiększa konkurencyjność tych przedsiębiorstw oraz prowadzi do kreowania nowych miejsc pracy. W wyniku realizacji tych projektów stworzono 2588 miejsc pracy: 1708 dla mężczyzn oraz 880 dla kobiet. Wskaźnik zatrudnienia w województwie świętokrzyskim wzrósł z 44% w roku 2005 do 48% w roku 2014. Bezrobocie spadło z 20,6% w roku 2005 do 13% w roku 2014. Projekty te były realizowane przede wszystkim w branżach przetwórstwa przemysłowego, działalności związanej z zakwaterowaniem oraz w budownictwie. W okresie sprawozdawczym Instytucja Zarządzająca nie zidentyfikowała istotnych problemów we wdrażaniu Osi Priorytetowej 1.

⁸ M. Wojarska, I. Zabielska, *Samorząd lokalny jako beneficjent funduszy unijnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 266.

3. Wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego regionu

Celami osi priorytetowej 2 były: 1. *Poprawa powiązań pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz innowacyjności i gospodarki*; 2. *Tworzenie i rozbudowa sieci teleinformatycznych oraz systemów usług elektronicznych, w tym dla podmiotów gospodarczych*; 3. *Wzrost dostępności kompleksowo wyposażonych terenów inwestycyjnych*; 4. *Poprawa wizerunku regionu, jego potencjału gospodarczego i turystycznego*⁹.

Żeby te cele zrealizować zostały podjęte działania czterech typów: Działanie 1 – to rozwój innowacji oraz wspieranie działalności dydaktycznej i badawczej szkół wyższych oraz placówek sektora „badania i rozwój”; Działanie 2 – to budowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego; Działanie 3 – to promocja gospodarcza i turystyczna regionu; Działanie 4 – to tworzenie kompleksowych terenów inwestycyjnych.

Główne grupy beneficjentów to instytucje otoczenia biznesu, partnerzy społeczni i gospodarczy, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły wyższe, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, administracja rządowa, jednostki finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Do końca 2014 roku zostało podpisanych 122 umów o wartości ok. 175 mln EUR, w tym dofinansowanie z EFRR wyniosło ok. 123 mln EUR. Dostępna alokacja dla osi 2 na lata 2007-2013 została wyczerpana na 100,24%.

Najwięcej umów zostało podpisanych ze szkołami wyższymi (32 umowy o wartości dofinansowania ok. 25 mln EUR), gminami (29 umów o wartości dofinansowania ok. 32 mln EUR) oraz zakładami opieki zdrowotnej (25 umów o wartości dofinansowania ok. 18 mln EUR), co stanowi 70,49% podpisanych umów ogółem albo 61,90% ogółu dofinansowania ze środków EFRR w ramach Osi 2. Oprócz tego, 8 umów zostało podpisanych z instytucjami kultury (o wartości ok. 9 mln EUR), 8 umów z różnymi fundacjami i stowarzyszeniami (o wartości ok. 8 mln EUR), 2 umowy z Województwem (o wartości ok. 14 mln EUR), 2 umowy z powiatami (o wartości ok. 399 tys. EUR), 3 umowy z jednostkami państwowymi (o wartości ok. 1 mln EUR) oraz 13 umów z innymi podmiotami (o wartości ok. 14 mln EUR).

W układzie przestrzennym – 38 podpisanych umów (o wartości dofinansowania ok. 50 mln EUR) dotyczyło obszarów miejskich, 32 umowy (o wartości dofinansowania ok. 31 mln EUR) – obszarów wiejskich. Pozostałe 52 podpisane

⁹ *Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013*, s. 96-97.

umowy (o wartości dofinansowania ok. 42 mln EUR) nie dotyczyły obszarów realizacji (infrastruktura B+R).

Według kryterium typów projektów Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 w ramach Osi 2 dokonano podziału na 6 części: 1. Infrastruktura B+R – 52 podpisane umowy o wartości dofinansowania ok. 42 mln EUR; 2. Działanie mające na celu pobudzanie badań w sektorze MŚP – 11 podpisanych umów o wartości dofinansowania ok. 15 mln EUR; 3. Technologie informacyjne i komunikacyjne – 6 podpisanych umów o wartości dofinansowania ok. 9 mln EUR; 4. Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe) – 11 podpisanych umów o wartości dofinansowania ok. 20 mln EUR; 5. Usługi i aplikacje dla obywateli – 2 podpisane umowy o wartości dofinansowania ok. 852 tys. EUR; 6. Turystyka – 40 podpisanych umów o wartości dofinansowania ok. 36 mln EUR.

Najwięcej środków z EFRR przeznaczono na badanie i rozwój – 33,99% dofinansowania w ramach Osi 2, oraz na turystykę – 29,67% środków dofinansowania. Do Instytucji Zarządzającej wpłynęło 1 101 wniosków o płatność o wartości ok. 139 mln EUR. Wartość dofinansowania z EFRR wyniosła ok. 96 mln EUR.

Do końca 2014 roku zrealizowano 83 projekty Osi Priorytetowej 2, w tym 34 projekty w sferze Działania 3 (turystyka) oraz 6 projektów w ramach Działania 4, w wyniku którego powstało 110,85 ha terenów inwestycyjnych. W roku 2014 zostało zrealizowanych 16 projektów Działania 2 (społeczeństwo informacyjne), w wyniku czego stworzono prawie 160 km sieci szerokopasmowej. W rezultacie 81 szkół uzyskało połączenie z Internetem (81% planowanej liczby). Zainstalowano też 69 aplikacji. Ogólnie Działanie 2 nie zyskało dużego zainteresowania ze strony beneficjentów z uwagi na trudność realizacji przedsięwzięcia. Zakończyła się też realizacja 27 projektów z zakresu *badania i rozwój*, realizowanych w sektorze MŚP.

W ramach Osi Priorytetowej 2 zrealizowało też kluczowe projekty:

1. E-Świętokrzyskie Budowa Systemu Informatyzacji Przestrzennej Województwa Świętokrzyskiego. Wartość projektu wyniosła ok. 6 mln EUR. Wartość dofinansowania z EFRR – ok. 5 mln EUR.
2. E-Świętokrzyskie Rozbudowa Infrastruktury Informatycznej JST. Wartość projektu wynosiła ok. 11 mln EUR. Wartość wkładu EFRR – ok. 9 mln EUR.
3. Centrum Tradycji i Turystyki Gór Świętokrzyskich. Według wniosku o płatność wartość projektu wynosiła ok. 3 mln EUR, a dofinansowanie z EFRR ok. 2 mln EUR. W wyniku realizacji powstała nowa jednostka turystyczna, wybudowane zostały 4 obiekty turystyczne i rekreacyjne, przebudowane zostały 3 obiekty turystyczne i rekreacyjne oraz przebudowany został obiekt dziedzictwa kulturowego.

4. Podniesienie jakości systemu komunikacyjnego regionu

Celem Osi Priorytetowej 3 było *lepsze połączenie systemu komunikacyjnego regionu z krajowymi i europejskimi korytarzami transportowymi, poprawa powiązań komunikacyjnych pomiędzy stolicą regionu i ośrodkami powiatowymi a pozostałymi obszarami województwa, poprawa jakości systemu komunikacyjnego regionu, poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego*¹⁰.

Dla realizacji tych celów podjęto dwa typy działań: Działanie 1 – rozwój nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym; Działanie 2 – rozwój systemów lokalnej infrastruktury komunikacyjnej. Główne grupy beneficjentów to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, przedsiębiorcy, administracja rządowa, jednostki sektora finansów publicznych.

Do końca 2014 roku w ramach Osi 3 zostało podpisanych 146 umów o wartości ok. 300 mln EUR. Wartość dofinansowania EFRR to ok. 197 mln EUR.

Według kryterium rodzaju beneficjenci projektów dzielili się na 4 części: gminy, powiaty, województwa oraz jednostki państwowe. Najwięcej umów podpisano z gminami – 99 umów o wartości dofinansowania EFRR ok. 65 mln EUR, co stanowi 67,80% podpisanych umów albo 33,08% przyznanych przez EFRR środków w ramach Osi 3 na lata 2007–2013. Oprócz tego 36 umów o wartości dofinansowania ok. 32 mln EUR zostało podpisano z powiatami, 9 umów o wartości dofinansowania ok. 99 mln EUR dostało Województwo oraz 2 umowy o wartości ok. 465 tys. podpisano z podmiotami państwowymi.

Według obszaru realizacji najwięcej projektów zaplanowano do realizacji na wsi – 115 umów o wartości dofinansowania ok. 147 mln EUR, co stanowi 74,34% ogółu środków dofinansowania w ramach Osi 3. Obszarów miejskich dotyczyła realizacja 28 projektów o wartości dofinansowania ok. 47 mln EUR.

Według kryterium typów projektów Oś 3 została podzielona się na 3 części: 1. Tabor kolejowy – 1 umowa o wartości dofinansowania EFRR – ok. 3 mln EUR; 2. Drogi lokalne i regionalne – 143 umowy o wartości dofinansowania ok. 194 mln EUR; 3. Inteligentne systemy transportu – 2 umowy o wartości dofinansowania ok. 465 tys. EUR.

Do końca okresu sprawozdawczego Instytucja Zarządzająca otrzymała 933 wnioski o płatność o wartości ok. 282 mln EUR. W tym ok. 271 mln – to wartość wydatków kwalifikowanych. Kwota dofinansowania EFRR wyniosła ok. 185 mln EUR.

¹⁰ Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013, s. 111–112.

Do końca 2014 roku zostało zrealizowanych 129 projektów. Zbudowano 72,9 km dróg gminnych (realizacja osiągnęła ponad 200% zakładanej liczby) oraz 38,83 km dróg wojewódzkich (zakładano było 125 km), zmodernizowano 142,32 km dróg gminnych oraz 217,39 km dróg powiatowych (realizacja na poziomie 259%). Zostały zakupione 2 jednostki taboru kolejowego o pojemności 500 osób (realizacja 100%).

W ramach Osi 3 realizowano 6 projektów kluczowych o wartości ok. 103 mln EUR, w tym ok. 22 mln EUR – to wartość dofinansowania EFRR, co stanowi 40,40% zobowiązań Unii w ramach tej osi. Realizowane były także projekty kluczowe: 1. Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 786 na odcinku od granicy województwa do Kielc (Łopuszno – Kielce); 2. Mała pętla Świętokrzyska; 3. Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 751 na odcinku Nowa Słupia – Ostrowiec; 4. Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 776 na odcinku od granicy województwa do Buska-Zdroju; 5. Budowa ulicy Zagłoby w Ostrowcu Świętokrzyskim; 6. Remont i przebudowa infrastruktury drogowej w Sandomierzu prawobrzeżnym.

5. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej

Cele Osi Priorytetowej 4 to *poprawa dostępności mieszkańców do ochrony środowiska i energetycznej oraz poprawa efektywności systemów infrastruktury z tego zakresu; poprawa stanu środowiska naturalnego, zapobieganie jego degradacji*¹¹.

Dla realizacji tych celów podjęto dwa rodzaje działań: Działanie 1 – rozwój regionalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej; Działanie 2 – rozwój lokalnej infrastruktury ochrony środowiska i energetycznej. Główne grupy beneficjentów to jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, PGL Lasy Państwowe, parki narodowe i krajobrazowe, przedsiębiorcy, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Do końca 2014 roku podpisano 133 umowy o wartości ok. 194 mln EUR, z czego wartość dofinansowania wyniosła ok. 97 mln EUR, co wyczerpało wartość przyznanej alokacji w 94,74%. Do Instytucji Zarządzającej wpłynęły 1206 wnioski o płatność. Ogólna wartość wydatków to ok. 174 mln EUR, w tym ok. 149 mln – to wydatki kwalifikowane. Wartość dofinansowania z EFRR to ok. 86 mln EUR. W tabeli 1 została przedstawiona informacja o rozkładzie projektów według rodzaju beneficjentów oraz o wartości dofinansowania ze środków EFRR.

¹¹ Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013, s. 122.

Tabela 1. Rozkład projektów według rodzaju beneficjentów (oś priorytetowa 4)

Beneficjent	Liczba projektów	Wartość dofinansowania ze środków EFRR (wartości przybliżone w mln EUR)
Wojewódzka samorządowa jednostka organizacyjna	2	2
Państwowa jednostka organizacyjna	3	0,8
gmina	97	70
Wspólnota samorządowa	12	14
przedsiębiorstwo	8	3
Zakład opieki zdrowotnej	4	3
Powiat	7	6
Razem	133	97

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdania 2014 roku RPOWŚ na lata 2007–2013.

Najwięcej umów – 97 o wartości dofinansowania ok. 70 mln EUR – zostało podpisanych z gminami. Stanowi to 72,9% ogółu podpisanych umów albo 72% dofinansowania EFRR w ramach Osi Priorytetowej 4.

Tabela 2. Rozkład projektów według ich typów (oś priorytetowa 4)

Typ projektu	Liczba projektów	Wartość dofinansowania ze środków EFRR (wartości przybliżone w mln EUR)
Energia	34	20
Gospodarka odpadami	2	3
Zaopatrzenie w wodę pitną	30	14
Oczyszczanie ścieków	53	53
Jakość powietrza	1	0,4
Rekultywacja	1	1
Promowanie bioróżnorodności	4	0,2
Zapobieganie zagrożeniom	8	6
Razem	133	97

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdania z roku 2014 RPOWŚ na lata 2007–2013.

Według obszaru realizacji najwięcej projektów dotyczyło wsi – 102 umowy o wartości dofinansowania ok. 78 mln EUR, co stanowiło 76,69% podpisanych

umów albo 80,13% dofinansowania EFRR w ramach tej osi. Projektów dotyczących obszarów miejskich było 31 (o wartości dofinansowania ok. 19 mln EUR). W tabeli 2 została przedstawiona informacja o rozkładzie projektów według ich typów oraz o wartości ich dofinansowania ze środków EFRR.

Najwięcej projektów było realizowanych w zakresie oczyszczania ścieków – 53 umowy o wartości dofinansowania ok. 53 mln EUR, co stanowi 39,85% podpisanych umów oraz 54,39% dofinansowania EFRR w ramach Osi 4.

Do końca 2014 roku zrealizowano 66 projektów z zakresu gospodarki wodno-kanalizacyjnej. W rezultacie zostało wybudowanych 580,2 km oraz zmodernizowano 30,1 km sieci wodociągowej, w wyniku czego 17 171 osób zostało przyłączonych do tej sieci. W wyniku wybudowania 663,3 km sieci kanalizacyjnej 38 139 osób uzyskało dostęp do tej sieci. W wyniku realizacji 7 projektów z zakresu zapobiegania zagrożeniom 421 osób zostało zabezpieczonych przed powodzią. Zostało zrealizowanych 18 projektów w zakresie termomodernizacji i poprawy efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej. Zrealizowano projekty z zakresu energii odnawialnej, co stanowi 15% wartości docelowej. W rezultacie wytwarza się 0,66 MW energii. Oprócz tego zrealizowano 16 projektów z zakresu gospodarki odpadami.

6. Wzrost jakości infrastruktury społecznej oraz inwestycje w dziedzictwo kulturowe, turystykę i sport

Cele Osi Priorytetowej 5 to *poprawa jakości infrastruktury ochrony zdrowia; doskonalenie regionalnej infrastruktury edukacyjnej; tworzenie warunków dla rozwoju kultury, sportu i turystyki jako elementów tożsamości regionalnej i form aktywności społeczno-zawodowej ludności; poprawa dostępu do obiektów dziedzictwa kulturowego, turystycznych i sportowych oraz zmniejszenie różnic w tym zakresie pomiędzy regionem świętokrzyskim a innymi regionami*¹².

Dla realizacji tych celów podjęto 3 typy działań: Działanie 1 – Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia; Działanie 2 – Podniesienie jakości usług publicznych poprzez wspieranie placówek edukacyjnych i kulturalnych; Działanie 3 – Inwestycje w sferę dziedzictwa kulturowego, turystyki i sportu.

Główne grupy beneficjentów były jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, szkoły wyższe, osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki, publiczne zakłady

¹² *Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013*, s. 133.

opieki zdrowotnej, przedsiębiorcy, PGL Lasy Państwowe, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Do końca 2014 roku w ramach Osi 5 zostało podpisano 160 umów o wartości ok. 223 mln EUR. Wartość dofinansowania EFRR ok. 110 mln EUR, co wyczerpało alokację w 99,22%. Do końca okresu sprawozdawczego Instytucja Zarządzająca otrzymała 1 328 wniosków o płatność o wartości ok. 204 mln EUR, w tym ok. 177 mln EUR to wydatki kwalifikowane. Kwota dofinansowania EFRR wyniosła ok. 103 mln EUR. W tabeli 3 została przedstawiona informacja o rozkładzie projektów według rodzaju beneficjentów oraz o wartości ich dofinansowania ze środków EFRR w ramach Osi Priorytetowej 5.

Tabela 3. Rozkład projektów według rodzaju beneficjentów (Oś Priorytetowa 5)

Beneficjent	Liczba projektów	Wartość dofinansowania ze środków EFRR (wartości przybliżone w mln EUR)
Kościół	32	5
Organizacja pozarządowa	3	1
Instytucja kultury	2	0,7
Zakład opieki zdrowotnej	25	45
Przedsiębiorstwo	3	2
Szkoła wyższa	1	1
Wojewódzka jednostka organizacyjna	1	1
Gmina	74	39
Powiat	19	14
Razem	160	110

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdania z roku 2014 RPOWŚ na lata 2007-2013.

Najwięcej umów zostało podpisanych z samorządami gminnymi – 74 umowy, co stanowi 46,25% ogółu podpisanych umów albo 35,77% wartości dofinansowania w ramach Osi 5. Drugą najliczniejszą grupą pod względem liczby podpisanych umów były kościoły – 32 umowy, co wynosi 20% podpisanych umów albo 4,80% środków dofinansowania EFRR. Trzecie miejsce zajęły zakłady opieki zdrowotnej – 25 umów, co stanowi 15,63% ogółu podpisanych umów albo 40,54% wartości dofinansowania.

W podziale według miejsca realizacji więcej umów przypadło na wieś – 95 o wartości ok. 42 mln EUR. Natomiast więcej środków dofinansowania zostało skierowanych do obszarów miejskich – ok. 68 mln EUR na realizację 65 umów

w ramach Osi 5. W tabeli 4 została przedstawiona informacja o podziale projektów według ich typów oraz wartości dofinansowania ze środków EFRR.

Najwięcej podpisanych umów dotyczyło dziedzictwa kulturowego – 48 umów o wartości dofinansowania ok. 13 mln EUR, co stanowi 30% ogółu podpisanych umów albo 12,1% kwoty dofinansowania EFRR w ramach osi 5. Drugą najliczniejszą grupą pod względem podpisanych umów to projekty z zakresu oświaty – 44 umowy o wartości dofinansowania ok. 24 mln EUR, co wyniosło 27,50% podpisanych umów albo 21,63% wartości dofinansowania EFRR. Trzecią najliczniejszą grupą były zakłady opieki zdrowotnej – 32 umów (20% ogółu zawartych umów). Ta grupa była też liderem pod względem wartości dofinansowania, które wyniosło ok. 52 mln EUR czyli 47,29% środków dofinansowania EFRR w ramach osi 5.

Tabela 4. Rozkład projektów według ich typów (oś priorytetowa 5)

Typ projektu	Liczba projektów	Wartość dofinansowania ze środków EFRR (wartości przybliżone w mln EUR)
Turystyka	16	8
Kultura	48	13
Oświata	44	24
Zdrowie	32	52
Infrastruktura opiekuńczo-wychowawcza	4	0,8
Pozostała infrastruktura społeczna	16	12
Razem	160	110

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdania z 2014 roku RPOWŚ na lata 2007-2013.

Do końca 2014 roku zrealizowano 150 projektów. W tym 45 projektów w dziedzinie edukacji (dwukrotnie więcej niż zaplanowane było na koniec 2015 roku), w wyniku czego 46 373 studentów/uczniów korzysta z ich efektów. Zakończyła się realizacja wszystkich projektów dotyczących kultury (100% realizacji), w rezultacie wybudowano 5 i przebudowano 10 obiektów kultury. W zakresie ochrony zdrowia zrealizowano 29 projektów (kolejnych 14 było kończonych w roku 201). Na tej bazie wykonano 808 476,90 badań medycznych nowo zakupionym sprzętem. Zrealizowano też 2 projekty z zakresu włączania społecznego mniejszości narodowych oraz ludzi młodych. Z dziedziny turystyki zakończyło się wdrażanie 63 projektów, w wyniku czego utworzono 202 miejsca pracy (sześciokrotnie więcej niż zaplanowano).

W ramach Osi Priorytetowej 5 realizowano 13 kluczowych projektów o łącznej wartości ok. 48 mln EUR. Wartość dofinansowania z EFRR wyniosła ok. 32 mln EUR, co stanowi 29,45% dofinansowania tej osi. Realizowało m.in. takie projekty kluczowe: 1. *Budowa bloku operacyjnego* o wartości ok. 8 mln EUR, wartość dofinansowania – ok. 5 mln EUR. 2. *Budowa i wyposażenie Szpitalnego Oddziału Rehabilitacji* o wartości ok. 3 mln EUR, wartość dofinansowania wyniosła ok. 2 mln EUR. 3. *Rozbudowa Szpitala o Oddział Neurochirurgii* o wartości ok. 5 mln EUR, wartość dofinansowania – ok. 2 mln EUR. Osi Priorytetową 5 cechował najwyższy stopień realizacji zakładanych wskaźników.

7. Wzmocnienie ośrodków miejskich i rewitalizacja małych miast

Celem Osi Priorytetowej 6 był rozwój infrastruktury, poprawiający warunki dla zwiększania inwestycji na obszarach podlegających restrukturyzacji oraz w zdegradowanych miastach i dzielnicach miast, terenach przemysłowych i powojaskowych¹³. Żeby ten cel zrealizować zostały podjęte działania dwóch typów: Działanie 1 to wzmocnienie regionalnych i subregionalnych ośrodków wzrostu; Działanie 2 to rewitalizacja małych miast. Główne grupy beneficjentów to jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne posiadające osobowość prawną, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, kościoły, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki sektora finansów publicznych.

Do końca 2014 roku zostało podpisanych 77 umów o wartości ok. 115 mln EUR, w tym wartość dofinansowania EFRR wyniosła ok. 68 mln EUR. Do końca okresu sprawozdawczego do Instytucji Zarządzającej wpłynęło 717 wniosków o płatność o wartości ok. 101 mln EUR, z czego wydatki kwalifikowane wyniosły ok. 93 mln EUR. Kwota dofinansowania EFRR stanowi ok. 60 mln EUR.

Według kryterium rodzaju beneficjentów rozkład projektów dzielił się na przedsiębiorstwa oraz gminy. Z gminami zostało podpisanych 75 umów o wartości dofinansowania z EFRR – ok. 66 mln EUR, co stanowi 98,05% wydanej kwoty dofinansowania. Były to projekty z zakresu rewitalizacji. Natomiast z przedsiębiorstwami zostały podpisane tylko 2 umowy o wartości dofinansowania ok. 1 mln EUR, wdrażał je Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o.o. w Starachowicach oraz Przedsiębiorstwo gospodarki komunalnej i Mieszkaniowej w Sandomierzu Sp. z o.o. Były to projekty z zakresu transportu miejskiego.

¹³ Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013, s. 147.

Według miejsca realizacji najwięcej projektów było realizowanych na wsi – 54 projekty o wartości ok. 26 mln EUR, co stanowi 70,12% podpisanych umów albo 37,89% środków dofinansowania. W obszarach miejskich realizowano mniej projektów, bo tylko 23, natomiast były one droższe o ok. 42 mln EUR dofinansowania.

Do końca okresu sprawozdawczego zostało zrealizowanych 50 projektów w ramach Osi 6. W wyniku realizacji projektów z zakresu rewitalizacji powstało 27 nowych miejsc pracy. W rezultacie realizacji 2 projektów z zakresu komunikacji miejskiej zakupionych zostało 16 jednostek służących do przewozu pasażerów (dwukrotnie więcej niż było zaplanowano) na terenie miasta Starachowice i miasta Sandomierz. Zakupione jednostki dysponują 1390 miejscami siedzącymi.

W ramach Osi Priorytetowej 6 realizowane były 3 projekty kluczowe o łącznej wartości ok. 24 mln EUR i kwocie dofinansowania EFRR ok. 18 mln EUR, co wyniosło 24,56% alokacji. Były to projekty:

1. *Rewitalizacja zabytkowego Śródmieścia Kielc – etap 1.* Wartość projektu ok. 14 mln EUR. Wartość dofinansowania wyniosła ok. 11 mln EUR. Według wniosku o płatność kwota całkowitych wydatków wyniosła ok. 12 mln EUR, natomiast wartość dofinansowania UE ok. 10 mln EUR. Zrewitalizowano obszar o powierzchni 7,38 ha.
2. *Rewitalizacja zabytkowego Śródmieścia Kielc – etap 2.* Wartość projektu wyniosła ok. 6 mln EUR. Dofinansowanie EFRR – ok. 5 mln EUR. Kwota rzeczywiście poniesionych wydatków stanowiła ok. 5 mln EUR. Dofinansowanie UE – ok. 4 mln EUR. Zrewitalizowano obszar o powierzchni 2,79 ha.
3. *Rewitalizacja Starego Miasta w Sandomierzu.* Wartość projektu wyniosła ok. 4 mln EUR. Kwota dofinansowania EFRR składała ok. 3 mln EUR. Zrewitalizowano obszar o powierzchni 6,66 ha oraz utworzono 5 etatów.

8. Pomoc techniczna

Celami pomocy technicznej (Osi Priorytetowej 7) były *wzmocnienie potencjału administracyjnego jednostek uczestniczących we wdrażaniu RPOWŚ, zapewnienie spójnych i skutecznych działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących możliwości skorzystania ze środków pomocowych UE oraz upowszechniających rezultaty ich interwencji*¹⁴.

¹⁴ Sprawozdanie 2014 roku z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013, s. 157.

Realizacja tych celów obejmowała dwa typy działań: Działanie 1 – to wsparcie procesu wdrażania; Działanie 2 – to działania informacyjne i promocyjne. Główna grupa beneficjentów – to Instytucja Zarządzająca RPOWŚ. Alokacja wynosiła ok. 22 mln EUR, co wyniosło 3% alokacji Programu Operacyjnego na lata 2007–2013.

Do końca 2014 roku wydano 66 decyzji o dofinansowanie o wartości ok. 20 mln EUR. W tym wartość dofinansowania EFRR wyniosło ok. 18 mln EUR, co wyczerpało alokację dla osi 7 w 84,56%. W 2014 roku przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego zostało zatwierdzonych 11 planów realizacji działań w ramach pomocy technicznej o wartości ok. 4 mln EUR (dofinansowanie z EFRR = 100%). Były to następujące projekty:

1. Zatrudnienie osób oraz umowy cywilno-prawne w ramach RPOWŚ – wartość ok. 3 mln EUR;
2. Zakup sprzętu komputerowego – wartość ok. 72 tys. EUR;
3. Wynajem powierzchni biurowej – wartość ok. 287 tys. EUR;
4. Obsługa Komitetu Monitorującego, paneli ekspertów oraz opłaty związane z wdrażaniem RPOWŚ w 2014 roku – wartość ok. 26 tys. EUR;
5. Strona internetowa RPOWŚ w 2014 r. – wartość ok. 24 tys. EUR;
6. Leasing operacyjny samochodów osobowych dla potrzeb RPOWŚ, koszty ich eksploatacji i użytkowania – wartość ok. 23 tys. EUR;
7. Szkolenia dla pracowników wdrażających RPOWŚ w 2014 r. – wartość ok. 31 tys. EUR;
8. Przygotowanie dokumentacji projektowej do projektów kluczowych w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020 w 2014 r. – wartość ok. 74 tys. EUR;
9. Szkolenia, konferencje i seminaria dla beneficjentów RPOWŚ w roku 2014 – wartość ok. 24 tys. EUR;
10. Badania ewaluacyjne RPOWŚ w 2014 r. – wartość ok. 98 tys. EUR;
11. Działania informacyjne i promocyjne RPOWŚ w 2014 r. – ok. 335 tys. EUR.

Najwięcej umów zostało podpisanych w zakresie szkoleń (15 umów), natomiast wydano na to w porównaniu mało pieniędzy – wartość ok. 545 tys. EUR. Z zakresu promocji i informacji zostało podpisanych 11 umów o wartości ok. 3 mln EUR. Natomiast najwięcej pieniędzy zostało wydanych na zatrudnienie pracowników – ok. 13 mln EUR.

Do końca okresu sprawozdawczego zostało złożono 189 wniosków o płatność o wartości ok. 18 mln EUR. W tym wydatki kwalifikowane stanowiły ok. 18 mln EUR. Wartość dofinansowania EFRR stanowiła ok. 16 mln EUR.

Podsumowanie

Głównymi celami RPO Województwa Świętokrzyskiego były poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, zwiększenie potencjału inwestycyjnego regionu, wsparcie innowacyjności, rozwój infrastruktury ochrony środowiska, energetycznej i społecznej, inwestycje w dziedzictwo kulturowe, turystykę i sport.

W wyniku realizacji programu zostało utworzone 5100 miejsc pracy. Wskaźnik zatrudnienia w województwie wzrósł z 44% do 48%. Bezrobocie spadło z 20,6% do 13%. Wybudowano ponad 70 km dróg gminnych i około 40 km powiatowych. Zmodernizowano ponad 140 km dróg gminnych i około 220 km powiatowych.

Oprócz tego zbudowano ponad 580 km i zmodernizowano około 30 km sieci wodociągowej. Zbudowano około 663 km sieci kanalizacyjnej. W wyniku tego około 18 tys. osób zostało przyłączonych do sieci wodociągowej i około 40 tys. osób do sieci kanalizacyjnej.

Wybudowano i przebudowano 5 i 10 obiektów kultury. Zakupiono nowy sprzęt medyczny w ramach działań skierowanych na podwyższenie jakości opieki zdrowotnej. Zostały też podjęte działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu. Wszystkie projekty zostały zrealizowane z zastrzeżeniem zasady równości szans. Realizowany kierunek zmian niewątpliwie zabezpieczy też dalszy rozwój gospodarczy regionu.

Na koniec 2014 roku realizacja alokacji pod względem liczby podpisanych umów znajdowała się na poziomie 96,72%, pod względem złożonych wniosków o płatność na poziomie 87,31%, pod względem wydatków certyfikowanych na poziomie 85,83%.

W 2013 r. PKB na jednego mieszkańca województwa świętokrzyskiego osiągnął poziom 49% średniej Unijnej, ale region ten nadal należy do jednego z najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. Ze względu na obszar, najwięcej projektów realizowano na wsi (43,79%). Na obszarach miejskich realizowano 30,68%. Około 25,5% podpisanych umów nie dotyczy obszaru realizacji (B+R).

Bibliografia

1. Kundera J., *Jednolity rynek europejski*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003, s. 207.
2. Kundera J., Szmyt W., *Leksykon polityki regionalnej Unii Europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Kraków 2008, s. 25.
3. Cini M., *Unia Europejska. Organizacja i funkcjonowanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 403.
4. Wojarska M., Zabielska I., *Samorząd lokalny jako beneficjent funduszy unijnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 266.

5. Sprawozdanie za 2014 rok z Regionalnego Programu Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2007–2013.
7. Zespół Uniwersytetu Szczecińskiego, *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 133.

Wykorzystanie funduszy unijnych przez jednostkę samorządu na podstawie Miasta i Gminy Pilawa

1. Wprowadzenie

W maju 2016 roku minęło 12 lat od historycznego wydarzenia, jakim była akcesja Polski do Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło naszemu krajowi ogromną szansę nadrobienia dystansu rozwojowego, dzielącego nas od wysokorozwiniętych krajów Europy Zachodniej. Polska stała się podmiotem unijnej strukturalnej polityki regionalnej, nakierowanej na umacnianie spójności społecznej i gospodarczej, a zatem zmniejszanie różnic rozwojowych pomiędzy krajami i regionami w ramach Unii¹. Polskie regiony otrzymały szansę na dodatkowe środki, modernizację polskiej gospodarki i rozwój regionów. Środki te dały możliwość przyspieszenia społeczno-gospodarczego gmin, budowę infrastruktury technicznej, poprawę standardu świadczenia usług publicznych, poprawę środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego. Konsekwencją i efektem było podwyższenie życia mieszkańców i stworzenie lepszych warunków do prowadzenia tam działalności gospodarczej.

Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie lat 2007–2013 przez Miasto i Gminę Pilawa może posłużyć do przyjrzenia się implementowaniu środków unijnych i ich wpływowi na rozwój gminy.

¹ J. Sierak, *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju infrastruktury komunalnej*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.

2. Cele i finansowanie Narodowej Strategii Spójności

Dokumentem określającym wdrażanie funduszy europejskich w Polsce w latach 2007–2013 była Narodowa Strategia Spójności (NSS)². Celem strategicznym NSS było tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Cel strategiczny osiągany był poprzez realizację celów szczegółowych, którymi były:

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmu partnerstwa;
2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski;
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług;
5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej;
6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich³.

W latach 2007–2013 strategia była wdrażana za pomocą sześciu programów sektorowych, zarządzanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz szesnastu regionalnych programów operacyjnych, zarządzanych przez samorządy poszczególnych województw oraz projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych, tj.

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POI Ś),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL),
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW),
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna (POPT),
- Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (PO EWT),
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

² Nazwa urzędowa; *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia* (NSRO).

³ *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, s. 40–42.

3. Charakterystyka Miasta i Gminy Pilawa

Miasto i Gmina Pilawa położona jest w środkowej części województwa mazowieckiego, w północno-wschodniej części powiatu garwolińskiego w odległości około 56 km od Warszawy. Pilawa stanowi ważny węzeł komunikacyjny, bowiem przez miasto przebiegają linie kolejowe Warszawa-Lublin, Łuków-Skierniewice oraz Pilawa - Mińsk Mazowiecki - Tłuszcz. Przez teren gminy biegnie droga krajowa Warszawa - Lublin - Rawa Ruska oraz droga wojewódzka nr 805. Gmina Pilawa zajmuje obszar 7225 ha powierzchni, zamieszkiwany przez 10 884⁴.

W skład gminy Pilawa wchodzi 11 sołectw i miasto Pilawa, które stanowi centrum administracyjne gminy. Prawa miejskie Pilawa otrzymała 1 stycznia 1984 r. Północna i zachodnia część gminy leży w granicach Nadwiślańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz w strefie ochronnej Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Ponad 37% powierzchni gminy zajmują lasy, które są niezaprzeczalnym atutem Pilawy. Czyste powietrze oraz sprzyjające warunki przyrodniczo-klimatyczne sprawiają, że gmina Pilawa charakteryzuje się dużym potencjałem budownictwa mieszkaniowego i rozwoju turystyki.

Miasto i Gmina Pilawa ma relatywnie dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną. Teren gminy jest w całości zwodociągowany, a sieć wodociągowa zaopatrywana jest przez dwa gminne ujęcia i uzdatniania wody. Miasto jest w całości zgazyfikowane. Sieci gazociągowej brakuje jedynie w części gminy. Wybudowane dwie oczyszczalnie ścieków, dały możliwość uregulowania gospodarki ściekowej, dziś już blisko 70% mieszkańców gminy korzysta z sieci kanalizacyjnej. Na terenie gminy znajdują się dwa znaczące zakłady, Huta SZKŁA „Czechy” oraz koncern brytyjski Akzo Nobel, produkujący farbę, zatrudniający ponad 600 osób. Na podkreślenie zasługuje aktywność mieszkańców gminy, bowiem w ostatnich latach nastąpił znaczący rozwój działalności gospodarczej. Dodatkowo część mieszkańców gminy znajduje zatrudnienie w Warszawie i okolicach. Bliskość Warszawy oraz dogodna komunikacja sprawiają, że Pilawa jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania. Zarówno w mieście, jak i na terenie gminy, rozwija się budownictwo mieszkaniowe. Powstają nowe osiedla i zwiększa się liczba mieszkańców. Ta sytuacja wymusza konieczność podejmowania działań inwestycyjnych przez władze samorządowe gminy.

⁴ Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2015 r., Informacje i opracowania statystyczne, GUS, Warszawa 2015.

4. Projekty zrealizowane ze środków Unii Europejskiej z programowania 2007–2013 na terenie Miasta i Gminy Pilawa

Mając na uwadze zrównoważony rozwój, jak również zaspokajanie potrzeb mieszkańców, samorząd Miasta i Gminy Pilawa podejmował szereg działań zmierzających do poprawy życia mieszkańców i stwarzania możliwości rozwoju działalności gospodarczej czy promocji gminy. Wykorzystując środki Unii Europejskiej, przy wsparciu środkami własnymi i pożyczkowymi władze gminy inwestowały w infrastrukturę, wyposażenie, kulturę, edukację i bezpieczeństwo mieszkańców. Szczególnie istotna była budowa sieci kanalizacyjnej wraz z modernizacją oczyszczalni ścieków, budowa dróg, ulic i chodników, rozbudowa świetlic wiejskich, termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, budowa terenów sportowo-rekreacyjnych czy zagospodarowanie przestrzeni publicznej. Zadbano również o najmłodszych poprzez budowę przedszkola czy placów zabaw w każdej miejscowości w gminie. Niezwykle ważnym zadaniem były działania związane z wyrównywaniem szans edukacyjnych uczniów oraz inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Dla osób starszych podejmowane były działania polegające na organizacji kursów, szkoleń czy integracji. W celu poprawy bezpieczeństwa mieszkańców realizowane były modernizacje i rozbudowy budynków ochotniczych straży pożarnych, zakupy sprzętu czy samochodów pożarniczych. Należy podkreślić, że bez wsparcia finansowego środkami Unii Europejskiej, wielu tych zadań gmina nie byłaby w stanie realizować.

W latach 2007–2013 Miasto i Gmina Pilawa zrealizowała łącznie 24 projekty, współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, w tym 4 projekty ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego, 1 projekt w ramach PO IG, 15 projektów w ramach PROW, 4 projekty w ramach programu Kapitał Ludzki.

Projekty zrealizowane w ramach RPO WM

- „Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w Gminie Pilawa”, Priorytet IV – *Środowisko zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, działanie 4.3 *Ochrona powietrza, energetyka*. Projekt realizowany był w II etapach:

Etap I – Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Puznówce,

Etap II – Termomodernizacja budynku Posterunku Policji w Pilawie.

W zakresie prac wykonano docieplenie ścian zewnętrznych, wymianę stolarki, docieplenie stropodachu, pokrycie papą termozgrzewalną, insta-

lację odgromową. Zostały również zainstalowane kolektory słoneczne. W wyniku realizacji projektu zwiększył się udział OZE w produkcji energii w modernizowanych budynkach oraz zmniejszone zostały straty ciepła i ograniczone zużycie energii. Ogólna wartość projektu – 616 559,12 PLN, kwota dofinansowania – 375 864,90 PLN.

- „Energia słoneczna przyszłością Mazowsza”, Priorytet IV – *Środowisko, Zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, działanie 4.3 *Ochrona powietrza, energetyka*. Projekt zrealizowany w partnerstwie z Gminą Borowie. W ramach projektu na 571 budynkach na terenie Gminy Pilawa i Gminy Borowie, (w tym 12 budynkach użyteczności publicznej) zamontowane zostały kompletne zestawy solarne służące podgrzewaniu ciepłej wody użytkowej. Wartość zadania – 5 631 833,90 PLN, kwota dofinansowania – 3 493 705,31 PLN. Realizacja tego projektu miała ogromne znaczenie dla mieszkańców, głównie zamieszkujących tereny rolnicze, na których brak jest sieci gazowej. Kolektory słoneczne przez większą część roku zabezpieczają gospodarstwa domowe w ciepłą wodę użytkową. Dodatkowo, ich montaż, pozwolił na oszczędności związane z podgrzewaniem wody, zarówno w budynkach prywatnych, jak i obiektach użyteczności publicznej. Realizacja projektu stanowi dodatkowo promocję gminy i dobry przykład dla samorządów, które zamierzają efektywnie wydatkować środki finansowe i inwestować w odnawialne źródła energii.
- „Rozwój społeczno-gospodarczy gminy Pilawa poprzez rozbudowę gminnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej”, Priorytet IV – *Środowisko zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, działanie 4.1 *Oczyszczanie ścieków*. Projekt obejmował pokrycie kosztów modernizacji oczyszczalni ścieków i przebudowę sieci wodociągowej w Pilawie oraz koszt budowy sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Trąbki i miejscowości Wygoda. W ramach Projektu wybudowano 4,52 km sieci kanalizacji grawitacyjnej i 2,42 km kanalizacji ciśnieniowej oraz urządzenia kanalizacyjne. Realizacja Projektu pozwoliła na skanalizowanie w 100% miejscowości Trąbki i Wygoda, zamieszkałych przez blisko 3500 mieszkańców. Ogólna wartość projektu – 7 828 938,82 PLN, dofinansowanie – 3 191 754,67 PLN.
- „Przebudowa systemu dróg jako element wzrostu atrakcyjności społeczno-gospodarczej Miasta i Gminy Pilawa”, Priorytet III – *Regionalny system transportowy*, działanie 3.1 *Infrastruktura drogowa*. Projekt dotyczył przebudowy infrastruktury drogowej w mieście Pilawa, łącznie 1,32 km nawierzchni ulic oraz 0,97 km chodników. Realizacja projektu znacznie poprawiła komfort ruchu i bezpieczeństwo w mieście. Całkowita wartość projektu stanowiła kwotę 1 460 711,31 PLN, dofinansowanie – 1 214 861,49 PLN (85% całkowitych wydatków kwalifikowanych).

Projekty zrealizowane w ramach PROW na lata 2007–2013

- „Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Trąbki” – projekt dofinansowany z działania 321 *Podstawowe usługi dla ludności wiejskiej*. W ramach projektu wykonano 2,5 km sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przepompowniami ścieków. Ogólna wartość inwestycji – 1 693 213,73 PLN. Źródła finansowania: Unia Europejska – 1 032 447 PLN; WFOŚ I GW w Warszawie – 146 830 PLN; budżet Miasta i Gminy Pilawa ich wpływu na rozwój gminy – 513 936,73 PLN.
- „Budowa kanalizacji sanitarnej w Trąbkach – cz. zachodnia z miejscowością Wygoda” – projekt dofinansowany z działania 321 *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej*. W ramach projektu wykonano łącznie 5053,5 mb sieci kanalizacyjnej, 523,5 mb przyłączy kanalizacyjnych, 5 przepompowni ścieków, 2 kpl. zestawu do monitoringu i wizualizacji parametrów pracy przepompowni ścieków w pełni kompatybilny z istniejącym systemem. Wartość zadania – 2 015 428,35 PLN, kwota dofinansowania – 944 457,00 PLN.
- „Budowa kanalizacji sanitarnej w Lipówkach” – dofinansowana z działania 321 *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej*. W ramach projektu wybudowano sieć kanalizacji sanitarnej o długości 1 164,3 mb. Dzięki realizacji tych inwestycji, blisko 70% mieszkańców Miasta i Gminy Pilawa korzysta z sieci kanalizacyjnej. Ogólna wartość projektu – 1 871 821,84 PLN, kwota dofinansowania – 1 141 354,00 PLN.
- „Remont świetlic wiejskich w miejscowościach Goław, Trąbki” – dofinansowanie w ramach działania 313, 322, 323 *Odnowa i rozwój wsi*. W wyniku realizacji operacji przekazano mieszkańcom miejscowości Trąbki świetlicę o łącznej powierzchni użytkowej 156,10 m², natomiast świetlica w Goławiu została wyremontowana. Zakres prac obejmował roboty wewnątrz budynku z wymianą instalacji oraz elewację. Ogólna wartość inwestycji – 559 150,06 PLN, kwota dofinansowania – 306 394,00 PLN.
- „Poprawa funkcjonalności infrastruktury społeczno-kulturalno-rekreacyjnej w miejscowościach Jażwiny, Niesadna, Trąbki”, w ramach działania 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”*. Projekt obejmował zakup wyposażenia do świetlicy w Trąbkach, remont świetlicy w miejscowości Niesadna, wymianę pokrycia dachu, wymianę instalacji, roboty remontowe wewnątrz budynku, termomodernizację ścian zewnętrznych. Wykonane zostało zagospodarowanie terenu rekreacyjno-sportowego i placu zabaw w Jażwinach poprzez wyposażenie w elementy metalowe i drewniane, nasadzenie roślin, oświetlenie, wykonanie ogrodze-

nia. Ogólna wartość inwestycji – 472 768,57 PLN, kwota dofinansowania – 272 857,83 PLN.

- „Remont budynku Domu Ludowego w Wygodzie wraz z zagospodarowaniem terenu i Biblioteki Publicznej w Pilawie”, dofinansowany z działania 313, 322, 323 *Odnowa i rozwój wsi*. Remont budynku Domu Ludowego w Wygodzie obejmował wymianę pokrycia dachowego, roboty wewnętrzne, termomodernizację ścian zewnętrznych, wymianę instalacji, zagospodarowanie terenu (plac zabaw, ogrodzenie, nasadzenie roślin). W zakres remontu budynku biblioteki publicznej w Pilawie weszła wymiana dachu, termomodernizacja ścian zewnętrznych, wymiana okien i drzwi, roboty remontowe wewnątrz budynku, wymiana posadzek, instalacji sanitarnej, elektrycznej, wykonanie instalacji alarmowej i komputerowej. Ogólna wartość projektu – 793 421,18 PLN, dofinansowanie – 366 243,79 PLN.
- „Rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Kalonka”, w ramach działania 323 *Odnowa i rozwój wsi*. W ramach projektu budynek świetlicy został rozbudowany o 27,29 m². W części dobudowanej znalazły się sanitariaty, szatnia i wiatrołap. Część istniejąca została zmodernizowana, wykonano termomodernizację ścian zewnętrznych, wymieniono dach, stolarkę okienną i drzwiową, instalację wodno-kanalizacyjną i elektryczną. Teren wokół budynku został zagospodarowany, i urządzono plac zabaw. Ogólna wartość projektu – 453 714,56 PLN, kwota dofinansowania – 256 292,00 PLN.
- „Rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Jaźwiny”, w ramach działania 323 *Odnowa i rozwój wsi*. W ramach projektu budynek został gruntownie przebudowany i rozbudowany. Powstał budynek parterowy o powierzchni użytkowej 228,34 m² składający się z dwóch sal wielofunkcyjnych, hollu, pomieszczenia socjalnego, gospodarczego i sanitariatów. Budynek dostosowano dla osób niepełnosprawnych. Wykonano dojazd i parkingi, nasadzono zieleni. Ogólna wartość projektu – 452 635,57 PLN, kwota dofinansowania – 270 857,00 PLN.
- „Urządzenie terenów rekreacyjnych w miejscowościach Niesadna i Łucznicza”, w ramach działania 313 *Odnowa i rozwój wsi*. Celem projektu było podniesienie standardu terenów rekreacyjnych w miejscowościach Niesadna i Łucznicza, poprzez wykonanie w każdej z nich placu zabaw dla dzieci, placu do gier zespołowych oraz nasadzenie roślin. W miejscowości Niesadna zagospodarowano również teren przed budynkiem świetlicy wiejskiej, wykonano podjazd i chodniki z kostki betonowej. Ogólna wartość projektu – 429 182,94 PLN, kwota dofinansowania – 217 646,000 PLN.
- „Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowości Gocław”, z działania 4.1.3 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w zakresie małych projektów*. W ramach projektu wykonano zagospodarowanie terenu przy

Domu Ludowym. Zadanie miało na celu podniesienie jakości życia społeczności lokalnej na obszarze objętym LSR poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej, co miało pozwolić mieszkańcom miejscowości Goćław na atrakcyjne spędzanie wolnego czasu w miejscu spotkań i rekreacji. W ramach zadania wykonano nawierzchnię z kostki betonowej, dokonano nasadzenia roślin, wykonano ogrodzenie oraz zamontowano karuzelę, huśtawkę, stoły i ławki. Ogólna wartość inwestycji – 68 026,68 PLN, kwota dofinansowania – 25 000,00 PLN.

- „Przebudowa ogrodzenia stadionu sportowego w Pilawie”, w ramach działania 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW 2007–2013 dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”*. W ramach projektu wykonano ogrodzenie z siatki 450,9 mb, ogrodzenie palisadowe (panele) – 431,61 mb oraz 2 bramy (jedną przesuwaną i dwuskrzydłową z furtką). Ogólna wartość projektu – 128 326,24 PLN, kwota dofinansowania – 47 000,00 PLN.
- „Urządzenie terenu rekreacyjnego z placem zabaw w miejscowości Lipówki”, w ramach działania 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w zakresie małych projektów objętego PROW 2007–2013*. Przedmiotem operacji była budowa placu zabaw wraz z nasadzeniem roślin. Na terenie placu zabaw zamontowany został sprzęt rekreacyjny, pozwalający na prowadzenie z dziećmi różnych form zajęć ruchowych, tj. zestaw wielofunkcyjny IKAR, karuzela czteroramienna, huśtawka wahadłowa podwójna, piaskownica betonowa-okrągła, betonowy stół do ping-ponga, huśtawka-ważka, ławki parkowe – 2 szt. Ogólna wartość projektu – 44 358,00 PLN, kwota dofinansowania – 25 000,00 PLN.
- „Zagospodarowanie terenu przy Domu Ludowym w Żelaznej – plac zabaw”, w ramach działania 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju objętego PROW 2007–2013 w zakresie małych projektów*. Wykonano ogrodzenie z siatki, brama i furtkę, wyposażenie placu zabaw – zestaw do zjeżdżania, huśtawka wahadłowa podwójna, karuzela czteroramienna, ławki. Dodatkowo nasadzono zielen. Ogólna wartość projektu – 31 975,81 PLN, kwota dofinansowania – 20 870,11 PLN.
- „Zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy SPZOZ i stacji PKP w Pilawie”, w ramach działania 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w zakresie operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”*. Teren przy SPZOZ został urządzony poprzez utwardzenie terenu kostką, nasadzenie zieleni. Ustawione zostały ławki, kosze na śmieci, tablice informacyjne. Część projektu na terenie przy stacji PKP obejmowała wymianę wiaty przystankowej, utwardzenie nawierzchni, nasadzenie zieleni. Ogólna wartość operacji – 147 911,24 PLN, kwota dofinansowania – 95 056,00 PLN.

- „Zagospodarowanie terenów użyteczności publicznej w miejscowościach Trąbki, Lipówki, Puznówka”, w ramach działania 313, 322, 323 *Odnowa i rozwój wsi*. W ramach projektu zagospodarowano tereny wokół zbiorników wodnych w trzech miejscowościach. Wartość operacji – 451 704,60 PLN, kwota dofinansowania – 172 474,00 PLN.

W Trąbkach przedmiotem operacji było zagospodarowanie terenu wokół obelisku poświęconego Ignacemu Hordliczce, założycielowi Huty Szkła Czechy. Inwestycja znajdowała się w centrum miejscowości, w sąsiedztwie zabudowy jednorodzinnej. W ramach projektu wykonano:

- umocnienie brzegów zbiornika wodnego: brzegi zbiornika do poziomu lustra wody zostały wzmocnione płótkami faszynowymi oraz gabionami kamiennymi, które będą zabezpieczały brzeg przed rozmywaniem;
- zostały wykonane ścieżki spacerowe o nawierzchni z kostki granitowej;
- zamontowano elementy małej architektury: ławki parkowe, kosze na śmieci, stojak na rowery, tablice informacyjno-ekspozycyjne, na których umieszczone są informacje o historii miejscowości i Huty Czechy;
- wykonano ogrodzenie od strony ulicy Osadniczej;
- ustawiono rzeźby przedstawiające produkty z Huty Czechy – najsłynniejsze i nagrodzone wyroby z czasów Hordliczki;
- nasadzono drzewa i krzewy ozdobne;
- w ramach robót dodatkowych w celu poprawy bezpieczeństwa teren został oświetlony.

Dzięki realizacji projektu w miejscowości Trąbki powstał teren, który jest wykorzystywany do rekreacji i wypoczynku biernego.

W Lipówkach projekt obejmował zagospodarowanie działki położonej w centrum miejscowości przy ul. Starówka o powierzchni 0,73 ha. Zakres robót obejmował:

- umocnienie brzegów zbiornika wodnego do poziomu lustra wody płótkami faszynowymi;
- ścieżki spacerowe ziemno-żwirowe o różnej szerokości z obu stron zamknięte obrzeżami betonowymi;
- ścieżkę o nawierzchni z kostki betonowej wzdłuż ulicy Starówka;
- montaż elementów małej architektury; ławki parkowe, kosze na śmieci, tablica informacyjna, pływający domek dla kaczek, słup betonowy z bocianym gniazdem, podesty z kostki betonowej dla ekspozycji rzemiosła i rzeźb ludowych, tablice informacyjne przyrodniczej ścieżki edukacyjnej;
- nasadzenie zieleni.

Poza projektem wykonano boisko do siatkówki plażowej. Dzięki realizacji projektu miejscowość zyskała teren rekreacyjny.

W Puznówce został zagospodarowany niewielki teren wokół zbiornika wodnego w centrum miejscowości o powierzchni 0,13 ha, w tym powierzchni zbiornika wodnego – 538 m². Wykonano:

- umocnienie brzegów zbiornika wodnego do poziomu lustra wody płótkami faszynowymi;
- remont budowli upustowej, wykonanie balustrady zabezpieczającej, uzupełnienie zastawki szandorowej, naprawę powierzchniową betonu;
- wzmocnienie skarp rowu melioracyjnego;
- ścieżkę spacerową o nawierzchni ziemno- żwirowej;
- zostały zamontowane elementy małej architektury – ławki parkowe i kosze na śmieci;
- teren został ogrodzony od strony drogi powiatowej.

Większość terenu ma nawierzchnię trawiastą. Realizacja projektu podniosła wartość estetyczną i użytkową terenu.

Realizacja zadań wynikała głównie z potrzeb zgłaszanych przez mieszkańców, ale również była wynikiem aktywności samorządu gminnego. Zmodernizowane i wybudowane obiekty użyteczności publicznej umożliwiły mieszkańcom organizowanie zebrań, spotkań, kursów czy zajęć dla dzieci i młodzieży. Zagospodarowane tereny pozwalają na aktywne spędzanie czasu, zarówno dorosłym, jak i dzieciom.

Projekt zrealizowany w ramach PO IG

Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Mieście i Gminie Pilawa”, Oś priorytetowa 8 *Spółczeństwo informacyjne – zwiększenie innowacyjności gospodarki PO IG 2007–2013*, w ramach działania 8.3, *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – inclusion*. W ramach projektu zakupiono sprzęt komputerowy (laptopy z oprogramowaniem) dla 40 gospodarstw domowych wraz z dostępem do Internetu. również Dodatkowo utworzono 21 stanowisk komputerowych w trzech szkołach podległych gminie Zakupiony sprzęt komputerowy dla szkół jest wykorzystywany do podnoszenia jakości edukacji poprzez wykorzystanie nowoczesnych narzędzi, instrumentów wspomagających proces nauczania.

Celem ogólnym Projektu było zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu zidentyfikowanej grupie gospodarstw domowych z terenu Miasta i Gminy Pilawa, zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej i/lub niepełnosprawności. Udział w projekcie umożliwił mieszkańcom zdobycie nowych umiejętności, podniesienie kwalifikacji, zainteresowanie odbiorem usług i treści cyfrowych, ich konkurencyjności na rynku pracy, a także stworzył możliwości do podjęcia własnej działalności gospodarczej. Dzieciom

i młodzieży objętych projektem pozyskanie komputera z dostępem do Internetu dało szansę wyrównania dostępu do zdobywania wiedzy i kreowania nowych zainteresowań, wspomagając w ten sposób ich proces edukacyjny. Ogólna wartość projektu – 411 787,90 PLN, projekt w całości sfinansowany ze środków unijnych.

Projekty zrealizowane z Programu Kapitał Ludzki

Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Tytuł projektu: *Otwarcie na sukces – bezrobotni mieszkańcy Gminy Pilawa*. Projekt skierowany do 20 bezrobotnych mieszkańców zamieszkałych i zameldowanych na stałe w gminie Pilawa oraz zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne. W ramach projektu osoby bezrobotne miały możliwość zmiany swoich kwalifikacji zawodowych poprzez uczestnictwo w bezpłatnym kursie na pracownika hurtowni – magazynu, z obsługą wózków jezdniowych, godzinami doradztwa zawodowego w zakresie aktywnych form poszukiwania pracy. Celem było teoretyczne i praktyczne przyuczenie słuchaczy do zawodu magazyniera z obsługą wózków jezdniowych oraz szkolenie z podstaw księgowości, z obsługą komputera i godzinami doradztwa zawodowego w zakresie aktywnych form poszukiwania pracy. Szkolenie miało na celu przygotowanie słuchaczy do pracy w księgowości u różnych podmiotów gospodarczych. Uczestnikom zapewniono materiały dydaktyczne, poczęstunek podczas zajęć oraz zwrot kosztów dojazdu na kurs i szkolenie. Ogólna wartość projektu – 50 000,00 PLN.

Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych. Tytuł projektu: *Wampiry wiedzy głodne nauki – wsparcie edukacyjne uczniów z gmin: Górzno, Maciejowice, Pilawa i Sobolew*. Projekt obejmował wszystkie szkoły podstawowe i gimnazjalne znajdujące się na terenie Gminy Pilawa. W ramach projektu uczniowie brali udział w bezpłatnych zajęciach pozalekcyjnych obejmujących jeden z wybranych przez siebie pakietów edukacyjnych:

1. „Ścisła głowa” – w skład tego pakietu wchodziły logika, matematyka, fizyka, chemia – jako zajęcia dydaktyczne oraz kontakt z uczelniami wyższymi regionu – jako element dodatkowy;
2. „Obywatel świata i małej ojczyzny” – w skład pakietu wchodziły geografia, WOS, biologia, historia języki obce, język polski – jako zajęcia dydaktyczne oraz spotkania z Native Speakers – jako element dodatkowy;
3. „Z kulturą za pan brat” – w skład pakietu wchodziły kółka zainteresowań (do wyboru, np. filmowe, muzyczne, plastyczne, teatralne);
4. „Wiem czego chcę” – w skład pakietu wchodziły doradztwo zawodowe lub szkolni opiekunowie kariery – w zależności od potrzeb i posiadanej bazy;
5. „Mały ale jary” – w skład pakietu wchodziły zajęcia kompensacyjno-wyrównawcze, logopedia, monitorowanie i rozwój talentów u dzieci;

6. „Dziewczyny górą!” – pakiet obejmował zajęcia dla dziewcząt oparte na diagnozie potrzeb na poziomie szkoły;
7. „Chłopaki górą” pakiet obejmował zajęcia dla chłopców oparte na diagnozie potrzeb na poziomie szkoły;
8. „Wirtualny spec” – w skład pakietu wchodziły informatyka i grafika komputerowa;
10. „Sprawdź się, nim sprawdzą Ciebie” – pakiet dla uczniów podchodzących do egzaminów.

Projekt stworzył dzieciom możliwość bezpłatnego wyjazdu do Teatru, Kina, Muzeum. Wszystkie szkoły zostały wyposażone w pomoce edukacyjne niezbędne do realizacji zajęć w ramach wybranych przez siebie pakietów. Do szkół trafiły m.in. tablice interaktywne, aparaty fotograficzne, gabloty, filmy edukacyjne, zestawy gier logicznych, matematyczne przyrządy magnetyczne, modele wiązań chemicznych itp. Ogólna wartość projektu: 1 390 884,35 PLN, w tym dofinansowanie dla Gminy Pilawa 202 238,40 PLN.

Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych. Tytuł projektu „Dziecięca akademii przyszłości”. Projekt realizowany był w szkole podstawowej w Pilawie i Goławiu. W ramach projektu szkoły zrealizowały łącznie 400 godzin bezpłatnych zajęć edukacyjnych. W każdej szkole realizowano zajęcia z informatyki, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, sportowo-wychowawczych oraz zajęcia w zakresie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Uczniowie biorący udział w projekcie uczestniczyli w bezpłatnym wyjeździe do instytucji kultury lub nauki. Podobnie jak w powyższych projektach szkoły zostały wyposażone w niezbędny sprzęt i pomoce edukacyjne niezbędne do realizacji zajęć pozalekcyjnych. Zakupiono m.in. atlasy przyrodnicze, zestawy doświadczalne, zestawy do prezentacji zjawisk optycznych, gry edukacyjne, piłki ręczne, siatkowe, koszykowe itp. Ogólna wartość projektu – 36 048,00 PLN.

Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych. Tytuł projektu: „Bawimy się, rozwijamy i uczymy”. Projekt realizowany był we wszystkich szkołach podstawowych znajdujących się na terenie Gminy Pilawa. Obejmował 183 dzieci. Każda szkoła na podstawie zdiagnozowanych u siebie potrzeb edukacyjnych miała możliwość realizacji wybranych bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych. W szkołach prowadzono zajęcia dla dzieci ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu, a także zagrożonych ryzykiem dysleksji, zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych, zajęcia dla dzieci z wadami postawy, zajęcia logopedyczne, socjoterapeutyczne, rozwijające zainteresowania uczniów szczególnie uzdolnionych artystycznie i językowo. Szkoły zostały wyposażone w sprzęt i pomoce edukacyjne do realizowanych u siebie zajęć. Zakupiono m.in. laptopy,

rzutnik, tablicę interaktywną, krzesło korekcyjne, zestawy mebli, oraz zestawy pomocy dydaktycznych do zajęć z trudnościami w czytaniu i pisaniu, zdobywaniu umiejętności matematycznych, do zajęć dla dzieci z zaburzeniami komunikacji społecznej, zajęć z wadami postawy oraz zajęć dla uczniów szczególnie uzdolnionych artystycznie i językowo. Ogólna wartość projektu: 196 874,67 PLN, w tym wartość zakupionych pomocy edukacyjnych: 174 194,67 PLN.

Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwiązujące kompetencje kluczowe. Tytuł projektu „Moja przyszłość”. Projekt realizowany był w Publicznej Szkole Podstawowej w Trąbkach, Publicznym Gimnazjum w Trąbkach i Publicznym Gimnazjum w Pilawie. Każda szkoła realizowała bezpłatne zajęcia pozalekcyjne z zakresu: język obcy, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz zajęć z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym, w wymiarze 20 godz. średnio miesięcznie. Ogólna wartość projektu – 73 530,00 PLN, w tym wartość zakupionych pomocy edukacyjnych – 20 562,00 PLN.

5. Miasto i Gmina Pilawa na tle gmin Powiatu Garwolińskiego

Z analizy serwisu Mapa Dotacji Ministerstwa Rozwoju / stan na koniec marca 2016 r.⁵ wynika, że gminy Powiatu Garwolińskiego z okresu programowania 2007–2013 uzyskały dofinansowanie do 80 złożonych wniosków. 16 wniosków było dofinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, 1 z Funduszu Spójności, natomiast pozostałe 63 to projekty realizowane przy pomocy Europejskiego Funduszu Społecznego. Łączna kwota pozyskanego dofinansowania przez gminy Powiatu Garwolińskiego stanowi kwotę w wysokości 39 949 626 PLN.

Miasto i Gmina Pilawa uzyskało dofinansowanie do 10 wniosków na łączną kwotę w wysokości 9 992 178,30 PLN. Dzięki temu, przy współfinansowaniu środkami własnymi, tylko przy udziale tych środków, na terenie gminy wykonano inwestycje za kwotę 17 529 088 PLN. Jest to relatywnie najwięcej środków pozyskanych z Unii Europejskiej wśród wszystkich gmin Powiatu Garwolińskiego. Należy przy tym podkreślić, iż nie wszystkie, złożone przez gminy wnioski uzyskały dofinansowanie. Część z nich, mimo, że została pozytywnie oceniona, z uwagi na ograniczone środki finansowe, dofinansowania nie uzyskała.

Wnioski, które uzyskały dofinansowanie w poszczególnych gminach Powiatu Garwolińskiego i wysokość dofinansowania:

1. Miasto i Gmina Pilawa – 10 wniosków; kwota dofinansowania 9 992 178 PLN,
2. Gmina Borowie – 8 wniosków; kwota dofinansowania 8 023 675 PLN,

⁵ Informacje pochodzą z serwisu internetowego: www.mapadotacji.gov.pl, dostęp: 9.09.2016.

3. Gmina Garwolin – 8 wniosków; kwota dofinansowania 7 886 219 PLN,
4. Miasto Garwolin – 3 wnioski; kwota dofinansowania 1 023 370 PLN,
5. Gmina Górzno – 3 wnioski; kwota dofinansowania 623 199 PLN,
6. Gmina Łaskarzew – 5 wniosków; kwota dofinansowania 1 254 316 PLN,
7. Miasto Łaskarzew – 4 wnioski; kwota dofinansowania 881 760 PLN,
8. Gmina Maciejowice – 6 wniosków; kwota dofinansowania 2 743 391 PLN,
9. Gmina Miastków Kościelny – 6 wniosków; kwota dofinansowania 1 992 470 PLN,
10. Gmina Parysów – 6 wniosków; kwota dofinansowania 980 735 PLN,
11. Gmina Sobolew – 4 wnioski; kwota dofinansowania 772 770 PLN,
12. Gmina Trojanów – 3 wnioski; kwota dofinansowania 875 082 PLN,
13. Miasto i Gmina Żelechów – 11 wniosków; kwota dofinansowania 1 846 360 PLN.

Dodatkowo, z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich Miasto i Gmina Pilawa otrzymała środki w wysokości 9 613 638,70 PLN, co łącznie dało kwotę dofinansowania w wysokości 19 605 817 PLN. Dzięki temu na zadania inwestycyjne wydatkowano kwotę 27 142 726 PLN. Należy podkreślić, że Miasto i Gmina Pilawa jest obecnie uznawana za jedną z najlepiej rozwijających się gmin Powiatu Garwolińskiego, co bez udziału środków Unii Europejskiej, nie byłoby możliwe.

Podsumowanie

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej otworzyło szansę dla jednostek samorządu terytorialnego na pozyskanie środków finansowych. Samorząd gminny jest głównym beneficjentem funduszy strukturalnych. Wymaga to oczywiście znajomości przepisów i procedur, ale daje możliwość skorzystania z dużych środków pomocowych. Dlatego niezwykle istotne jest kształcenie kadr, żeby w nowej perspektywie jeszcze lepiej wykorzystywać środki unijne. Przy wzroście własnych zadań gmin i rosnących wymaganiach mieszkańców, jedynie korzystanie ze środków unijnych daje szansę na rozwój gminy, a tym samym lepsze zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Na przykładzie Miasta i Gminy Pilawa wykazałam, że gmina relatywnie dobrze sobie radziła z korzystaniem ze środków unijnych w perspektywie 2007–2013, co z pewnością przyniosło określone korzyści dla mieszkańców. Samorządowi udało się pozyskać dofinansowanie ze środków unijnych na inwestycje mające istotne znaczenie oraz przyczyniające się do rozwoju gminy. Świadczy to o jego aktywności, znajomości procedur i przepisów unijnych, jak również umiejętności z zakresu planowania, zarządzania i kierowania projektami przez kadrę zaangażowaną we wdrażanie środków strukturalnych. Poprzez

realizację konkretnych działań, gmina zdecydowanie poprawiła istniejącą infrastrukturę techniczną, której efektem są wybudowane drogi czy sieci kanalizacyjne, umożliwiające uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej. Poprawa infrastruktury społeczno-kulturalnej poprzez budowę, remonty i wyposażenia świetlic wiejskich, zagospodarowanie terenów publicznych i budowę placów zabaw, umożliwiły mieszkańcom organizację spotkań, kursów czy spędzania wolnego czasu. Wpływa to zdecydowanie na aktywizację mieszkańców i budowanie potencjału społecznego na wsiach. Działania w zakresie edukacji i pomocy społecznej przyczyniły się do podniesienia poziomu wykształcenia mieszkańców, ułatwiały dostęp do atrakcyjnych ofert pracy oraz poprawę jakości życia. Poprzez takie działania samorząd wpływa również na zmniejszanie się dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym pomiędzy Mazowszem, a wysoko rozwiniętymi regionami Europy.

Bibliografia

Literatura:

1. Gruchman B., Małuszyńska E., *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, wydanie IV zmienione, Poznań 2012.
2. Jankowska A., Kierzkowski T., Knopik R., *Fundusze pomocowe dla Polski po akcesji, Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności*, Warszawa 2004.
3. Kokocińska K., *Polityka regionalna w Polsce i Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2010.
4. Sierak J. Górniak R., *Fundusze Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju infrastruktury komunalnej*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010.

Źródła internetowe:

5. <http://dotacje.mazowieckie.org.pl>.
6. <http://www.funduszeuropejskie.2007-2013.gov.pl>.
7. <http://rpo.mazovia.eu/mapa-projektów-rpo-um>.
8. <http://www.mrr.gov.pl>.
9. www.kapitalludzki.gov.pl.
10. www.mapadotacji.gov.pl.
11. www.urzad@pilawa.com.pl.

Inne:

12. *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2015 r.*, GUS, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2015.
13. *Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej i realizowanej polityki spójności na rozwój kraju*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Krajowe Obserwatorium Terytorialne, ROK.
14. *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, MRK, Warszawa 2007.
15. *Polityka spójności 2007–2013. Komentarze i teksty oficjalne. Przewodnik*, WYDAWCA, styczeń 2007.

16. *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Pilawa*, WYDAWCA, Pilawa, lipiec 2004.
17. *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013*, MRiRW 2013.
18. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Warszawa, Grudzień 2011.

Zakończenie

W okresie programowania 2007–2013 Polska była największym beneficjentem unijnej pomocy. W latach 2007–2013 otrzymała wsparcie w wysokości 67,3 mld EUR, z czego około 25% przekazano na poziom wojewódzki i rozdzielono pomiędzy 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Działanie to jest wyrazem realizacji zasady decentralizacji zarządzania funduszami europejskimi przyjętej w ramach polityki spójności w latach 2007–2013.

W ramach tej polityki Unia Europejska przyjęła trzy cele, których realizacja miała służyć wspieraniu wzrostu gospodarczego w regionach i tworzeniu nowych miejsc pracy. Przeznaczyła na nie rekordową kwotę 347,4 mld EUR. Przyjęte cele to:

1. Konwergencja – pomoc dla obszarów najbiedniejszych w zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych. Dotyczy regionów o PKB na mieszkańca niższym od 75% wspólnotowej średniej oraz 16 regionów o PKB nieznacznie przekraczającym minimum z powodu statystycznego efektu rozszerzenia UE. Na realizację celu przeznaczono 282,8 mld EUR, co stanowi 81,5% wszystkich środków.
2. Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie – wsparcie obszarów przechodzących społeczne i gospodarcze przekształcenia. Na realizację celu przewidziano 54,9 mld EUR, co stanowi niespełna 16% całej alokacji.
3. Europejska Współpraca Terytorialna – umacnianie współpracy na poziomie trans granicznym. Na realizację celu przeznaczono 8,7 mld EUR (2,5% alokacji).

Polityka spójności na lata 2007–2013 miała na celu zwiększenie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia we wszystkich regionach i miastach Unii Europejskiej. Realizowana była przede wszystkim dzięki dwóm funduszom strukturalnym, tj. Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiemu Funduszowi Społecznemu (EFS), a także Funduszowi Spójności (FS). Polskim

dokumentem strategicznym określającym priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych (EFRR, EFS, FS) w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013 była Narodowa Strategia Spójności (NSS)¹. Jej celem było tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Łączna suma środków zaangażowanych w realizację Narodowej Strategii Spójności wynosi około 85,6 mld EUR. Z tej sumy:

- 67,3 mld EUR pochodziło z budżetu UE,
- 11,9 mld EUR z krajowych środków publicznych (w tym ok. 5,93 mld EUR z budżetu państwa),
- ok. 6,4 mld EUR zostało zaangażowanych ze strony podmiotów prywatnych.

Zdecydowana większość tej puli rozdysponowana została na projekty inwestycyjne w obszarze infrastruktury drogowej, wodociągowo-kanalizacyjnej i oczyszczania ścieków. Infrastruktura transportowa i środowiskowa współfinansowana była zarówno ze źródeł Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, jak również z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych. Każde województwo uzyskało autonomię w zakresie programowania wykorzystania funduszy Unii Europejskiej w ramach EFRR.

W skali całego kraju największe środki w ramach RPO skierowano do województw: mazowieckiego (1,83 mld EUR), śląskiego (1,72 mld EUR), dolnośląskiego (1,23 mld EUR), małopolskiego (1,29 mld EUR), wielkopolskiego (1,27 mld EUR) oraz lubelskiego (1,12 mld EUR), a najmniejsze do opolskiego (0,43 mld EUR), lubuskiego (0,44 mld EUR) oraz podlaskiego (0,64 mld EUR).

Na terenie 7 opisanych województw rozdysponowano fundusze pomocowe w ramach RPO na łączną kwotę 7 328,74 mld EUR. W podziale na analizowane w cz. II województwa kwoty te rozkładają się następująco²:

- woj. łódzkim 1 006,38 mln EUR,
- woj. warmińsko-mazurskim 1 036,54 mln EUR,
- woj. podkarpackim 1 136,30 mln EUR,
- woj. podlaskim 636,21 mln EUR,
- woj. mazowieckim 1 831,50 mln EUR,

¹ Dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych w Polsce na lata 2007–2013, *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, zostały zatwierdzone decyzją Komisji nr CCI 2007PL16UNS001 z dnia 7 maja 2007 r.

² www.mr.gov.pl

woj. lubelskie 1 156,00 mln EUR,
woj. świętokrzyskim 525,81 mln EUR.

Mimo wykazanych różnic kwotowych można stwierdzić, że we wszystkich województwach osiągnięto pozytywne efekty realizacji projektów unijnych i zakładane na początku perspektywy wskaźniki efektywności wykorzystania środków. Doprowadziło to do stopniowej poprawy konkurencyjności polskich regionów. Potwierdzają to opisane w poszczególnych rozdziałach efekty alokacji środków otrzymanych w ramach dotacji unijnych.

Informacja o autorach

dr Jacek Sierak – doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Finansów i Bankowości Uczelni Łazarskiego. Opiekun Kół Naukowych: *Finansów publicznych* i *Finansowania projektów unijnych*. Specjalizuje się w problematyce finansów publicznych, finansów samorządowych oraz w ocenie efektywności projektów inwestycyjnych realizowanych przez podmioty sektora publicznego.

Anna Karasek – absolwentka Studiów Licencjackich Wydziału Ekonomii i Zarządzania Uczelni Łazarskiego na kierunku Finanse i Rachunkowość. Obecnie kontynuuje naukę na studiach magisterskich, kierunek Ekonomia. Od trzech lat związana z *Kołem Naukowym Finansowania Projektów Unijnych* funkcjonującego na Uczelni Łazarskiego. Lubi lekką literaturę i pasjonuje gotowaniem.

Angelika Kucyk – studentka III roku studiów kierunku Finanse i Rachunkowość w Uczelni Łazarskiego. Uczestniczka prac studenckiego *Koła Naukowego Finansów Publicznych*. Zainteresowania naukowe obejmujące dwa nurty: prawo podatkowe oraz problematykę dyscypliny finansów publicznych.

Marcin Sienicki – absolwent Studiów Licencjackich Uczelni Łazarskiego, obecnie I rok studiów magisterskich na kierunku Ekonomia. Przewodniczący dwóch kół naukowych *Zarządzanie projektem* oraz *Finansowanie projektów unijnych*. Interesuje się polityką, gospodarką oraz sportem.

Anna Godlewska – absolwentka Studiów Licencjackich na Uczelni Łazarskiego, pracuje zawodowo, zamierza kontynuować naukę na studiach magisterskich na wydziale Ekonomii i Zarządzania. W trakcie studiów pracowała w *Kole Naukowym Finansowania Projektów Unijnych* oraz *Kole Finansów Publicznych*. W każdej wolnej chwili oddaje się lekturze książek.

Agnieszka Boczkowska – studentka drugiego roku studiów magisterskich Wydziału Ekonomii i Zarządzania na Uczelni Łazarskiego. Od 2015 roku uczestniczy w pracach *Koła Naukowego Finansów Publicznych* oraz *Koła Finansowania Projektów Unijnych*. Miłośniczka sportu oraz zdrowego stylu życia. Uwielbia gotować, szczególnie poleca kuchnię włoską.

Oleksadr Kornienko – student trzeciego roku studiów licencjackich Uczelni Łazarskiego, Wydział Ekonomii i Zarządzania. Uczestnik *Koła Naukowego Finansów Publicznych*. Interesuje się analityką biznesu, polityką, historią i siatkówką.

Albina Łubian – mgr administracji, kierunek samorząd terytorialny i rozwój lokalny. Pracownik samorządowy od 1988 roku. Od 2001 roku pełni funkcję Burmistrza Miasta i Gminy Pilawa. Absolwentka studiów doktoranckich. Zainteresowania naukowe: efektywność finansów samorządu terytorialnego.

OFICyna WYDAWNICZA
UCZELNI ŁAZARSKIEGO

Publikacje roku 2016

Jacek Brdulak, Ewelina Florczak

Uwarunkowania działalności przedsiębiorstw społecznych w Polsce

Jan Grzymiski

Powrót do Europy – polski dyskurs. Oznaczenie perspektywy krytycznej

Marian Guzek

Przyszłość Kapitalizmu – Cesjonalizm?

Łukasz Konopielko, Jacek Wytrębowski, Michał Wołoszyn

Handel elektroniczny – ewolucja i perspektywy

Stanisław Koziej

Rozważania o bezpieczeństwie. O bezpieczeństwie narodowym Polski w latach 2010–2015 w wystąpieniach i referatach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego

Stanisław Koziej

Rozważania o bezpieczeństwie. O bezpieczeństwie narodowym Polski w latach 2010–2015 w wywiadach i komentarzach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego

Michał Kuź

Alexis de Tocqueville's Theory of Democracy and Revolutions

Marcin Olszówka

Konstytucja PRL a system źródeł prawa wyznaniowego do roku 1989

Marcin Olszówka

Wpływ Konstytucji RP z 1997 roku na system źródeł prawa wyznaniowego

Bartłomiej Opaliński, Maciej Rogalski, Przemysław Szustakiewicz

Służby specjalne w systemie administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej

Jacek Sierak, Kamila Lubańska, Paweł Wielądek, Marcin Sienicki, Tetiana Kononenko, Ryma Alsharabi, Malwina Kupska, Bartłomiej Rutkowski, Bogdan Olesiński, Remigiusz Górniak

Efekty wykorzystania dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w latach 2007–2013

Cz. 1. Województwa Polski Północnej, Zachodniej i Południowej

Jacek Sierak, Anna Karasek, Angelika Kucyk, Oleksandr Korniienko, Marcin Sienicki, Anna Godlewska, Agnieszka Boczkowska, Albina Lubian

Efekty wykorzystania dotacji unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w latach 2007–2013

Cz. 2. Województwa Polski Wschodniej i Centralnej